

**T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

ALKAN UĞURLU

**REKREASYONEL AMAÇLI DOĞA SPORLARININ TURİZM'DE KULLANILMASI
ANTALYA KÖPRÜLÜ KANYON RAFTİNG UYGULAMASI**

Danışman

Yard. Doç. Dr. K. Faik KÜÇÜKTOPUZLU

SPOR YÖNETİCİLİĞİ ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2005

**T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

ALKAN UĞURLU

**REKREASYONEL AMAÇLI DOĞA SPORLARININ TURİZM'DE KULLANILMASI
ANTALYA KÖPRÜLÜ KANYON RAFTİNG UYGULAMASI**

Danışman

Yard. Doç. Dr. K. Faik KÜÇÜKTOPUZLU

SPOR YÖNETİCİLİĞİ ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2005

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Spor Yöneticiliği Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ OLARAK kabul edilmiştir.

İmza

Başkan: .....

Üye (Danışman): .....

Üye: .....

Üye: .....

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.../.../....

İmza

.....

Müdür

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
TABLolar LİSTESİ	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
ÖNSÖZ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ZAMAN, BOŞ ZAMAN VE REKREASYON KAVRAMLARININ ANALİZİ

1.1. ZAMAN – BOŞ ZAMAN – REKREASYON İLİŞKİSİ	2
1.1.1. Zamanın Tanımlanması ve Özellikleri	2
1.1.2. Boş Zaman Kavramı	5
1.1.3. Rekreasyon İle İlgili Temel Kavramlar	12
1.2. REKREASYON FAALİYETLERİNİN SINIFLANDIRILMASI	15
1.2.1. Yapısal Sınıflamaya Göre	15
1.2.1.1. Kapalı alan (İndoor) Rekreasyonu	16
1.2.1.2. Açık alan (Outdoor) Rekreasyonu	16
1.2.2. Yerel Sınıflamaya Göre	18
1.2.2.1. Kentsel Rekreasyon	18
1.2.2.2. Kırsal Rekreasyon	19
1.2.3. Eylem Çeşidine Göre	20
1.2.3.1. Aktif Rekreasyon	20
1.2.3.2. Pasif Rekreasyon	20
1.2.4. Zamansal Sınıflamaya Göre	20
1.2.4.1. Günlük	20
1.2.4.2. Hafta Sonu – Haftalık	21
1.2.4.3. Mevsimlik, Yıllık	21
1.2.5. Özel İşlevlerine Göre	21
1.2.5.1. Ticari Rekreasyon	21
1.2.5.2. Sosyal Rekreasyon	22
1.2.5.3. Uluslararası Rekreasyon	22
1.2.5.4. Estetik Rekreasyon	22
1.2.5.5. Fiziksel Rekreasyon	22

1.2.5.6.	Orman Rekreasyon	23
1.3.	REKREASYON ALANLARININ SINIFLANDIRILMASI	23
1.3.1.	Yüksek Yoğunluktaki Rekreasyon Alanları	23
1.3.2.	Genel Rekreasyon Alanları	23
1.3.3.	Doğal Rekreasyon Alanları	24
1.3.4.	Özellik Gösteren Önemli Doğal Varlıklar veya Alanlar	24
1.3.5.	Doğa Koruma Alanları	24
1.3.6.	Arkeolojik, Tarihi ve Kültürel Alanlar	24

İKİNCİ BÖLÜM

REKREASYON – TURİZM İLİŞKİSİ VE REKREASYONEL AMAÇLI

DOĞA SPORLARININ TURİZMDE KULLANIMI

2.1.	REKREASYON – TURİZM İLİŞKİLERİ	25
2.1.1.	Turizm ve Ülkemizdeki Turizm Çeşitleri	25
2.1.2.	Turizmin Gelişmesine Etki Eden Unsurlar	44
2.1.3.	Rekreasyon – Turizm İlişkisi	47
2.2.	DOĞA SPORLARI VE REKREASYONEL KULLANIMLARI	54
2.2.1.	Spor ve Doğa Sporları	54
2.2.1.1.	Spor	54
2.2.1.2.	Doğa Sporları	57
2.2.1.2.1.	Doğa sporlarında kaza riski	59
2.2.1.2.2.	Doğa sporlarında sigorta	60
2.2.2.	Spor – Rekreasyon İlişkisi	62
2.2.3.	Doğa Sporlarının Rekreasyonel Amaçlı Kullanımı	63
2.3.	TURİZM – DOĞA SPORLARI İLİŞKİSİ	64
2.4.	Rekreasyonel Amaçlı Doğa Sporlarının Turizmde Kullanımına Bir Örnek Olarak Rafting	67
2.4.1.	Tarihçe	67
2.4.2.	Rafting’te Kullanılan Malzemeler	68
2.4.3.	Rafting Yapılan Nehirlerin Özellikleri	69
2.4.4.	Türkiye de ki Rafting Merkezleri	70
2.4.5.	Rafting Rehberliği	78
2.4.6.	Rafting Sporunda Kaza Riski ve Sigorta	78
2.4.7.	Turizm Amaçlı Sportif Faaliyet Olarak Rafting	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ANTALYA KÖPRÜLÜ KANYONDA RAFTİNG FAALİYETLERİNİN
ANALİZİ

3.1.	ANTALYA KÖPRÜLÜ KANYON	83
3.1.1.	Milli Park Kavramı	83
3.1.2.	Antalya Köprülü Kanyon Milli Parkı	84
3.2.	RAFTİNG FAALİYETLERİNE YÖNELİK ANKET	
	ÇALIŞMASININ AMAÇ KAPSAM VE YÖNTEMİ	85
3.2.1.	Araştırmanın Amacı	85
3.2.2.	Araştırmanın Kapsamı	85
3.2.3.	Araştırmanın Yöntemi	85
3.3.	Çalışmanın Değerlendirilmesi ve Analizi	86
3.4.	Sonuçlar ve Öneriler	96

KAYNAKÇA

EKLER

EK-1 İşletme Yöneticileri ile Yapılan Anket

ÖZGEÇMİŞ

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1: Kullanım Şekillerine Göre Zaman Bölümlenmeleri	5
Şekil 1.2: Boş Zamanın Çağdaş Anlayış Biçimi	6
Şekil 1.3: Boş zaman Kullanımı	8
Şekil 1.4: Kentsel Alan Çevresindeki Rekreatyonel Faaliyet Bölgesi	19
Şekil 2.1: Turizmin Gelişmesine Etki Eden Unsurlar	46
Şekil 2.2: Rekreatyon ve Turizm İlişkisi - 1	48
Şekil 2.3: Rekreatyon ve Turizm İlişkisi - 2	49
Şekil 2.4: Boş Zaman(Leisure Time), Rekreatyon ve Turizm İlişkisi	54
Şekil 2.5: Spor ve Rekreatyon İlişkisi	62
Şekil 2.6: Turizm Çeşitleri	65
Şekil 2.7: Macera Turizminde Çeşitlilik	66

TABLolar LİSTESİ**Sayfa**

Tablo 1.1: Ülkelere Göre Çalışma ve Boş Zaman Süreleri	9
Tablo 1.2: Amerika’da Yıllara Göre Zaman Kullanımı	10
Tablo 1.3: Haftalık Çalışma Saatlerinin Yıllara Göre Dağılımı	11
Tablo 2.1: Yıllar İtibarıyla Turist Sayısı ve Turizm Geliri	26
Tablo 2.2: Ülkemize Gelen Yabancıların Seyahat Amacına Göre Dağılımı	28
Tablo 2.3: Dünyada ki Kayak Merkezleri	30
Tablo 2.4: Türkiye’de Yer Alan Kayak Merkezleri	31
Tablo 2.5: Amerika da 1993-1998 Yılları Arasında Yumuşak Macera Aktivitelerine Katılım	42
Tablo 2.6: Amerika da 1993-1998 Yılları Arasında Sert Macera Aktivitelerine Katılım	43
Tablo 2.7: Turizm ve Rekreasyona Katılıma Etki Eden Unsurlar	51
Tablo 2.8: Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etki	52
Tablo 2.9: Güvenlik Kontrollerinin 4 Genel Kategorisi	60
Tablo 2.10: Uluslar arası Nehir Zorlukları Dereceleri	70
Tablo 3.1: Antalya Köprülü Kanyonda Faaliyet Gösteren Belgeli İşletmeler	86
Tablo 3.2: İşletmelerin Köprülü Kanyonda Faaliyet Gösterdikleri Aktiviteler	87
Tablo 3.3: İşletmelerin Sezonluk Ortalama Turist Sayıları	87
Tablo 3.4: İşletmelerin Sezonda Çalıştıkları Rehber Sayısı	88
Tablo 3.5: Rehber Olarak Çalışan Bireylerin “Rehber Belgesi”ne Sahip Olma Durumu	88
Tablo 3.6: Rehber Olarak Çalışan Bireylerin Uyrukları	89
Tablo 3.7: Rafting Rehberi Olarak Çalışan Kişilerin Sigortası Var mı?	89
Tablo 3.8: İşletmelerin Rafting Faaliyetine Katılan Turistlere Verdikleri Malzemeler	90
Tablo 3.9: Kullanılan Malzemelerin Periyodik Bakımı Yapılmakta mı?	90
Tablo 3.10: Kullanılan Malzemeler Avrupa Güvenlik Standartlarına Sahip mi?	90
Tablo 3.11: İşletmelerin Sahip Oldukları Malzeme Sayısı	91
Tablo 3.12: Rafting Faaliyetine Katılan Turistlere Sigorta Yapılmakta mı?	92
Tablo 3.13: Rafting Faaliyeti İçin Turistlerden Alınan Ücrete Dahil Olan Hizmetler	92
Tablo 3.14: İşletmelerin Ortalama Çalışma Sezonu	93

KISALTMALAR LİSTESİ

A.B.D.	Amerika Birleşik Devletleri
BÜMAK	Boğaziçi Üniversitesi Mağara Araştırma Kulübü
Dr.	Doktor
E.	Erkek
K.	Kadın
m.	Metre
MAK	Merkez Av Komisyonu
MAD	Mağara Araştırma Derneği
MTA	Maden Teknik ve Arama Genel Müdürlüğü
St.	Saint
S.S.K.	Sosyal Sigortalar Kurumu
THK	Türk Hava Kurumu
t.v.	Televizyon
v.b.	ve benzeri
y.y	Yüz Yıl

Ö Z E T

Günümüz yaşantısının vazgeçilmezlerinden biri haline gelen sportif faaliyetlere katılım olgusu şehirde ve şehir dışında uygulama alanları bulmuş ve kişilerin yaşamlarına olan olumlu etkisi ile dikkat çekmeye başlamıştır. Ayrıca rekreasyonel amaçlı sportif aktivitelerin günümüzde giderek birer turizm çeşidi haline gelmeleri ve turizmin de rekreasyonel faaliyetler içinde yer alması turizmin çeşitlendirilmesi anlamında olumlu katkılar sağlamaktadır.

Bu çalışmada, zaman, yaşam zamanı içerisinde bireylerin kendileri için kullanabildikleri boş zaman, boş zamanlarını kendi istedikleri ve en verimli şekilde kullanımı olarak rekreasyon, spor ve doğa sporları, bu kavramların rekreasyon ve turizm içerisinde nasıl bir rol üstlendiği, turizm ile rekreasyon arasındaki ilişkiler ve günümüzde rekreasyonel amaçlı doğa sporlarının turizm olayı içerisinde nasıl kullanıldığına dair bir örnek uygulama incelenmiştir. Rafting faaliyeti hizmeti sunan işletme yöneticileri ile yapılan görüşmelerde uygulanan anket neticesinde alınan bilgiler analiz edilmiştir.

Uygulama alanı olarak belirlenen Köprülü Kanyon Milli Parkı'nda faaliyette bulunan işletmelerin ağırlıklı olarak rafting hizmeti sundukları, tüm işletmelerin sezonda ortalama olarak 350.000 civarında turist getirdikleri ve bu turistleri faaliyet sırasında sigortaladıkları, ağırlıklı olarak Türk rehber bulundurdukları, turistlere verilen malzemelerin Avrupa güvenlik standartlarına uygun olduğu ve çalışma sezonlarının ortalama olarak 7-8 aylık bir çalışma sezonları olduğu belirlenmiştir.

Ayrıca alanda faaliyette bulunan işletmelerin sorun ve sıkıntıları, önerileri ve beklentileri araştırılmış ve bu rekreasyonel amaçlı doğa sporları uygulaması olan rafting faaliyetinin ve Köprülü Kanyon Milli Park'ının nasıl daha iyi, daha verimli ve ülke yararına olabilecek şekilde organize edilebileceği ile ilgili öneriler de bulunulmuştur.

ABSTRACT

Participation fact to sportive activities, which has been one of the indispensables of our today's life, has found application areas within or out of the city and has started to attract attention with its positive effect to the lives of individuals. Also, the sportive activities with recreational purpose to increasingly become a tourism variety and tourism to be within the recreational activities provide positive contributions for varying the tourism.

In this study, a sample application has been examined regarding to time, the leisure time that the individuals use for themselves within the life time, recreation, sports and outdoor sports as the usage of their leisure time in a way they want and most efficiently, what kind of a role these concepts have in recreation and tourism, the relations between tourism and recreation and how the outdoor sports with recreational purpose are used within tourism event today. The information received as a result of the survey been carried out in the interviews with the managers of companies offering rafting service has been analyzed.

It's been found that the companies displaying activity in Köprülü Kanyon National Park, which has been determined as the application area, are generally offering rafting services, that all companies bring approximately 350.000 tourists in average in the season and that they insure these tourists during their activities, that they generally have Turkish tour guides, that the materials given to the tourists are in accordance with European safety standards and that their operation season is 7-8 months in average.

Also, the problem and worries, recommendations and expectations of the companies displaying activity in this field have been investigated and recommendations on how this rafting, an outdoor sports application with recreational purpose, and Köprülü Kanyon National Park would be organized in a way they will be better, more productive and for the benefit of the country are made.

Ö N S Ö Z

Çalışmamda bana destek veren, beni teşvik eden ve yönlendiren aynı zamanda tez danışmanım olan Sayın Yrd. Doç Dr. Faik KÜÇÜKTOPUZLU'ya, Lisans yıllarımdan bu yana Hocam olan ve bana güven duygusu aşıl原因ayan Sayın Yrd. Doç Dr. Alparslan ERMAN'a, Prof. Dr. Kamil ÖZER'e, Öğr. Gör. Abdurrahman AKTOP'a, Akın UĞURLU'ya

ve hep yanımda olan sevgili eşime ve aileme,

Değerli desteklerinden dolayı sonsuz teşekkür ediyorum.

Alkan UĞURLU

GİRİŞ

Günümüzde insanların, gelişen ve yaygınlaşan internet teknolojisi sayesinde bankaya gitmeden banka işlemleri, çarşıya çıkmadan alış-veriş, ofislerinde ve ya evlerinde her türlü bilgiye ulaşmaları mümkün olmaktadır. Ülkeler arası ulaşımın günümüzde saatlerle ifade edilmesini sağlayan, hastanelerde tedavilerin daha hızlı ve daha iyi yapılmasını kolaylaştıran, insanlar arası iletişimi hızlandıran ve daha az zaman harcayarak daha fazla iş yapmalarına olanak sağlayan teknolojik gelişmeler dolaylı olarak insanların boş zamanlarını da arttırmaktadır. Bu sayede insanların günlük yaşam stresinden ve karmaşasından kurtulmaları, hem fiziki anlamda hem de psikolojik anlamda bir yenilenme ve yeniden enerji ile dolmaları için bir fırsat yaratmaktadır.

Günümüzde metropolleşmenin, teknolojinin ve insanlar arası iletişimlerin azalmasının insanlar üzerinde yarattığı stres'in kötü etkilerini azaltmak için yine teknolojinin dolaylı yardımı ile artan boş zamanların doğru kullanılması şarttır.

Bireylerin boş zamanlarını değerlendirmek için yaptıkları her şey ise Rekreatif faaliyetler olarak ifade edilmektedir.

Yabancı terminolojide bir hastalıktan sonra eski haline gelmek, tazelenmek, yorgunluğu gidererek eski iş ve başarısını kazanmak, yeni işler için enerji ile dolmak anlamlarına gelen rekreasyon, insanların verimini arttırmada ve yaşama enerjilerini yeniden yüklemeleri konusunda oldukça önemli bir rol oynamaya başlamaktadır. Bireylerin tamamen boş zamanlarında ve kendi istekleri doğrultusunda yaptıkları bu faaliyetler yaşantımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir.

Günümüz yaşantısında rekreatif faaliyetler içerisinde sporun önemli ve büyük role sahip olduğu bir gerçektir. Ayrıca rekreatif amaçlı sportif aktivitelerin günümüzde giderek birer turizm çeşidi haline gelmeleri ve turizmin de rekreatif faaliyetler içinde yer alması turizmin çeşitlendirilmesine olumlu katkılar sağlamaktadır.

Bu tez çalışması, rekreatif amaçlı doğa sporlarının turizm hareketleri içerisinde nasıl kullanıldığını belirlemek amacı ile hazırlanmıştır ve üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde zaman, boş zaman, rekreasyon kavramları irdelenmiş, ikinci bölümde spor, doğa sporları ve rekreasyon ilişkisi ve turizm rekreasyon ilişkileri ortaya konmuştur. Üçüncü bölümde ise uygulama alanı ve faaliyeti olarak seçilen Antalya Köprülü Kanyon'da yapılan rafting faaliyeti ile alana ilişkin genel durumun belirlenmesi ve bir profil çıkartmaya yönelik yapılan araştırma sonuçlarının ortaya konması yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ZAMAN, BOŞ ZAMAN ve REKREASYON KAVRAMLARININ ANALİZİ

1.1. ZAMAN – BOŞ ZAMAN – REKREASYON İLİŞKİSİ

1.1.1. Zamanın Tanımlanması ve Özellikleri

Günümüzde oldukça fazla kullandığımız zaman kavramı aslında insanoğlunun yarattığı, hayatın akışını bir düzen içerisinde yürütmek amacı ile oluşturulmuş ve kullanılagelmiştir. Kişiler zamanı kullanarak çalışma saatlerini, dinlenme saatlerini, tatillerini, yemek saatlerini, uyku zamanını ayarlamakta ve yaşantılarını belirli bir düzen içerisinde sürdürmektedirler. Zaman, insan için yaradılışından bu yana büyük önem taşıyan bir olgudur. İnsanın gelişmesinde, hayat akışını şekillendirmesin de, günlük faaliyetlerini düzenlemesin de ve hangi alanda olursa olsun mesleki başarısında zaman anlayışının payı büyüktür. Bu, fertler kadar toplumlar içinde böyle gelişmiştir. İş hayatını, sosyal ilişkilerini, eğlence ve dinlenme alışkanlıklarını bu anlayış içerisinde tanzim eden toplumlar, diğerlerine nazaran daha fazla gelişmişlerdir (Karaküçük, 1999:3).

Bu noktada zamanın nasıl değerlendirileceği büyük önem kazanmaktadır. Eğer zaman boşa harcanırsa gelişme ve ilerleme sağlanamaz. Fakat doğru kullanılırsa bireylerin, ailelerin, ülkelerin gelişimine, büyümesine, ilerlemesine büyük katkısı bulunmaktadır. Zamanı iyi kullanabilmek, insanın kendisine, çalışma hayatına, sosyal hayatına, dinlenme ve eğlenmesine, biyolojik ve fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanmasına ayırdığı zaman birimleri arasında iyi bir denge kurabilmesine bağlıdır(Karaküçük, 1999:6).

İnsanlar zamana bağlı olarak yaşar. Ancak herkes bu zaman sürelerini birbirinden farklı algılar. Nitekim ABD’de yöneticiler üzerine yapılan bir araştırmada, yöneticilerin sadece %1’i yeterli zamanı olduğunu, her on kişiden biri %10; dördü %25; beşi ise %50 oranında yeterli zamanı olmadığı ve işlerini yapmak için bu düzeylerde zamana ihtiyaçları olduklarını belirtmişlerdir. Burada yöneticiler aynı zamana sahiptirler fakat zaman ihtiyaçları farklı çıkmaktadır. Bu durumda sorun zamanın kendisinden çok kişinin kendisindedir denilebilir(Karaküçük, 1999:3).

Hayatımızda bu denli önemli bir role sahip olan ve “zaman nedir?” diye sorulduğunda tam bir cevap verilemeyen bu kavramı açıklayabilmek için çeşitli yazar, araştırmacı v.b. tarafından birçok tanımı yapılmıştır. Bu tanımlar incelendiğinde;

Zaman konusunda pek çok tanım yapılmış veya yapılmaya çalışılmıştır. Fakat zamanın değişik açılardan ele alınıp incelendiğinden bugüne kadar herkesin ortak karar kıldığı net bir tanımı yapılamamıştır. Günlük yaşantımızda zamanı olağan bir şekilde oldukça fazla kullanmamıza karşın “Zaman Nedir?” diye sorulduğunda yanıtını vermek oldukça zor

olmaktadır. Yapılan tanımlamalarda zaman kavramına en çok yaklaşan durum zamanın değişimin var olduğu ve yaşandığı bir boyut olarak algılanmasıdır(Ardahan, 1999:2,3).

Zaman kavramı üzerine yapılan bu tanımlamalardan bazıları aşağıdadır:

Zaman sözlük anlamı olarak; bir iş veya oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre veya vakittir(Hazar, 2003:5).

Zaman, başlangıcı ve bitişi belli olan değişimin var olduğu bir boyut olarak tanımlanabilir(Ardahan, 1999:3).

Zaman belirli iki hareket arasında geçen süre ve o hareketi gerçekleştirirken geçen süre ve de ileride olayların içerisinde sürüp gideceğini düşündüğümüz bir kavramdır. Yani bizim uyumamız, kalkmamız, işe gitmemiz, yemek yememiz, yazı yazmamız v.b. her hareketimizin arasındaki süre ve bu hareketleri gerçekleştirirken kullanılan süre. Zaman süregelen biçimiyle saniye, dakika, saat, gün, hafta, ay, yıl, asır v.b. ifadelerle belirli kalıplara sokulmuş ve günlük yaşamımız içerisinde girmektedir. İnsanlar da yaşamlarını bu kalıplara göre şekillendirmektedirler. Bir günde 24 saat olduğuna göre, insanların uyumaları, kendilerine bakmaları, karınlarını doyurmaları için para kazanmaları, güvenliklerini sağlamaları için barınacak bir yer bulmaları gibi yaşantılarına şekil veren olayları gerçekleştirebilmek için zamanı en iyi şekilde kullanmaları gerekmektedir.

Günümüzde zaman kullanımı oldukça önemli bir boyuta gelmiştir. Zamanın nasıl daha verimli, doğru ve kişinin yaşantısına uygun kullanılacağı ile ilgili birçok kitap, makale, araştırma, tez v.b. kaynaklar oldukça fazlaşmıştır.

İnsanlar yaşamlarını sınıflandırılmış zaman dilimleri olan Gün, saat, ay, hafta v.b araçlarla biçimlendirmektedirler. Aynı zamanda bu şekillendirmede rol alan bir diğer etkende insanların yaşam standartlarıdır. Maddi durumu kötü olan bir birey daha çok para kazanabilmek için daha çok çalışmak zorunda kalacak, günün büyük bir bölümü bu kişi için çalışmakla geçecek, maddi anlamda sıkıntı yaşamayan bir birey çok fazla çalışmak zorunda kalmayacaktır ve çalışma zamanı dışında kalan süreyi farklı aktivitelerle değerlendirebilecektir. Ya da birey oturduğu yer iş yerine çok uzak ise yine işe gidiş ve geliş süresi uzun olacağından zamanını bu faktörü göz önüne alarak planlayacaktır. Dolayısıyla zaman, insan yaşamını çeşitli bölümlere ayıran bir özelliğe sahiptir(Küçüktopuzlu, Gözek, Uğurlu, 2003:33). Ayrıca bu bölümler insan yaşamındaki zaman çeşitliliğini de göstermektedir.

Zaman kavramının belli başlı özellikleri incelendiğinde;

- Ödünç alınamaz
- Kiralanamaz
- Satın alınamaz

- oğaltılamaz
- Depolanamaz
- Tasarruf edilemez (Hazar, 2003:5).
- Sadece kullanılır ve kaybedilir (Kılbaş, 2001:19).
- Ayrıca; Drucker'e göre, en kıt ve eşsiz, Mackenzie'e göre son derece nazik, Tyler'e göre hayattaki en acımasız en katı element ve Laiken'e göre ise temel bir kaynak olan bir varlıktır (Karaküçük, 1999:9).
- Diğer taraftan zaman, mal elde etmek, ilim tahsil etmek ve sağlık elde etmek için bir hammadde niteliği taşımaktadır (Karaküçük, 1999:9).

Zamanın bu özellikleri dikkate alındığında zamanı oldukça dikkatli, en yüksek faydayı ve verimi alacak şekilde kullanma zorunluluğunda olduğumuzu görmekteyiz. Bu anlamda zamanı bölümlere ayırmaktayız. Zamanı Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi üzerinde açıklayacak olursak; ilk önce yemek yeme, uyuma v.b. fizyolojik ihtiyaçlarımızı karşılamak için gerekli olan zaman, yemek alma, barınma vb. hem fizyolojik hem de güvenlik ve de diğer bazı ihtiyaçlarımızı karşılamak için çalışma zorunluluğunda olduğumuzdan çalışma zamanı ve son olarak da psikolojik, Sosyo-psikolojik ve başarı ihtiyaçlarımızı gidermek için kullandığımız, dinlendiğimiz, yenilendiğimiz ve eğlendiğimiz zaman –Serbest Zaman- olarak 3 bölüm altında toplayabiliriz.

Garzia zamanı;

1. Çalışma Zamanı,
2. Çalışmaya bağlı etkinliklere ayrılan zaman,
3. Yaşamı sürdürmeye yönelik etkinlikler
4. Serbest zaman olarak bölümlere ayırırken,

Meygeri de;

1. Temel ihtiyaçların giderilmesine ayrılan zaman(uyku, temizlik, giyinme, yemek yemek v.b.),
2. Serbest etkinliklere ayrılan zaman (eğlence, spor, dinlenme vb.),
3. Diğer etkinliklere ayrılan zaman, olarak gruplama yapmıştır (Karaküçük,1999:14).

Zaman, kullanım amacına göre; zorunlu davranışlar için gerekli zaman ve boş zaman olmak üzere iki ana grupta da incelenebilir. Zorunlu davranışlar için gerekli zaman dediğimizde;

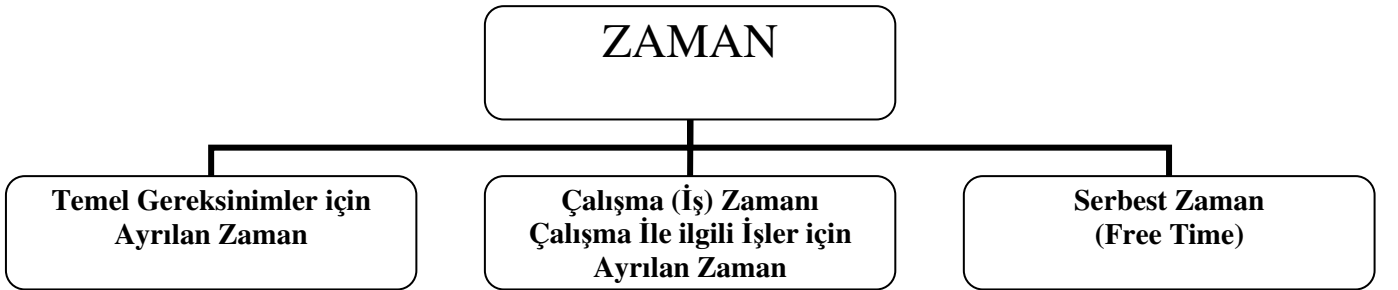
- Çalışma Zamanı; kazanç sağlama amacına yönelik iş, fazla mesai, ikinci iş veya ek iş için kullanılan zaman,
- Çalışma İle İlgili Etkinliklere Ayrılan Zaman; işle ilgili hazırlık, işe gidiş ve geliş, normal mesai dışı yapılması gereken mesleki uğraşlar için kullanılan zaman,

- Yaşamı Sürdürmeye Yönelik Etkinlikler İçin Kullanılan Zaman; yeme, içme, uyuma gibi fizyolojik ihtiyaçlar; yemek yapma, ev temizliği, vücut bakımı v.b. zorunlu ihtiyaçlar için kullanılan zaman olarak kendi içerisinde de üç başlık altında incelenebilir. (Hazar, 2003:6).

Boş zamanda zorunlu davranışlar için gerekli zamanın dışında kalan zaman olarak tanımlanabilir. Bütün bu tanımlardan çıkan ortak sonuç zamanın genel anlamda 3 ana bölümden oluştuğudur.

- a- Çalışma Zamanı
- b- Çalışma Dışı Zaman (Serbest Zaman) (Free Time)
- c- Temel Gereksinimlerin Karşılandığı Zaman

ŞEKİL 1.1 :Kullanım Şekillerine Göre Zaman Bölümlenmeleri

Yaşam döngüsü içerisinde kişiye özgü olarak zamanın kullanım şekli değişmektedir. Yukarıda 3 ana başlık altında sınıfladığımız zaman birbirleri ile içiçe ve her birinin gerçekleştirilme süresi kişiden kişiye değişiklik göstermektedir. Bir kişi için bakım süresi 2 saat iken bir başka kişi için bu süre 15 dakika olabilir. Yani zamanın kullanımı kişiye özgünlük göstermektedir. Zamanı ayrıca saniye, dakika, saat, gün, hafta, ay ve yıl gibi ayrımlarla da kullanmaktayız. Bir gün 24 saattir, bunun 8 saati çalışma için, 8-10 saati uyku için, 6-8 saati de dinlenme ve diğer ihtiyaçlarını gerçekleştirmek için kullanılabilir. Zamanı ayrıca saniye, dakika, saat, gün, hafta, ay ve yıl gibi ayrımlarla da kullanmaktayız. Bir gün 24 saattir, bunun 8 saati çalışma için, 8-10 saati uyku için, 6-8 saati de dinlenme ve diğer ihtiyaçlarını gerçekleştirmek için kullanılabilir.

Sonuç olarak zamanı genel anlamda 3 başlık altında ve daha ayrıntılı olarak sınıflayabilmekteyiz. Bu sınıflandırma bize zamanı daha verimli kullanabilmemizi sağlamaktadır.

1.1.2. Boş Zaman Kavramı

Boş zaman, yukarıda ki sınıflamada karşımıza çıkan, çalışma zamanı ve temel gereksinimlerin karşılandığı zamanın dışında kalan Serbest zaman içerisinde yer alan bir zaman aralığıdır. Yabancı literatürde “leisure” olarak anılan Boş Zamanı Leisure kelimesinin

etimolojisini inceleyerek açıklamaya çalışmakta fayda vardır. Leisure latince “özgür olmak (to be free)” anlamına gelen “Licere” kelimesinden gelmektedir. Fransızcaya da “serbest zaman (free time)” ve İngilizce kelimeler olan “license (toplumun yükümlülüklerinden muafiyet)” ve “liberty (hürriyet, özgürlük)” anlamına gelen “loisir” olarak girmiştir(Mieczkowski, 1990:8 – Kraus, 1984:41).

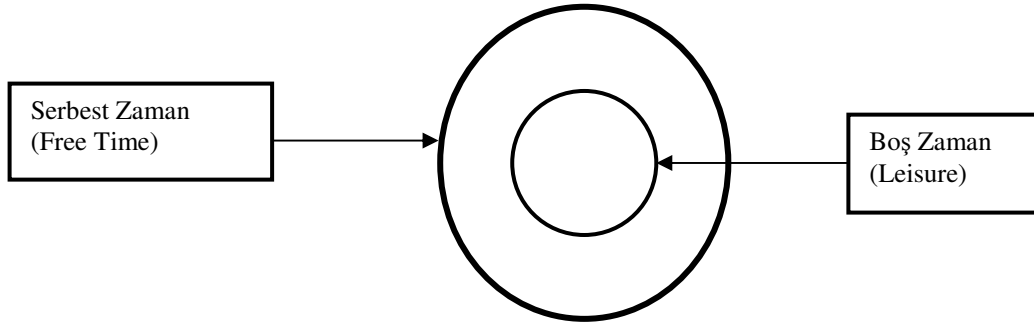
Literatürde boş zamanın yapılan bir çok tanımı vardır ve serbest zaman ile boş zaman çoğu zaman aynı şey olarak kabul edilmekte ve aynı tanım içerisinde yer almaktadır. Boş zamanın tanımına geçmeden önce Serbest zaman (free time) ile boş zaman (Leisure time) arasındaki farkı ortaya koymakta fayda var.

Boş zaman (Leisure) ve Serbest Zaman (Free time) iki farklı dünyada yaşar(Mannell, Iso-Ahola, 1987:317) ve işlevsel olarak içerikleri birbirinden oldukça farklıdır. İç içe olmalarına karşın taşıdıkları anlam ve ifade ettikleri olgu birbirinden oldukça farklıdır.

Serbest zaman, yaşam süresi içerisinde çalışma zamanı ve zorunlu ihtiyaçlarımızı giderdiğimiz zaman dışında kalan tüm zaman dilimidir.

Boş zaman ise bu serbest zaman içerisinde kişinin tamamen kendi isteği ile, tamamen kendisi için özgürce kullandığı zaman dilimidir. Boş zamana ilişkin çeşitli tanımlamaları literatürde görmek mümkündür. Buna göre;

- Boş zaman(Leisure) spesifik uğraşlarla harcanan zamandır ve serbest zamanın(Free Time) bir parçasıdır(Mieczkowski, 1990:10).

Şekil 1.2: Boş Zamanın Çağdaş Anlayış Biçimi
(Mieczkowski, 1990:11)

- Boş zaman, kişinin çalışma saatlerini ve zorunlu olarak kendisine ayıracağı zamanın dışında kalan ve özgürce kullanabilme ve seçme şansına sahip olduğu bir zaman parçasıdır(<http://www.egitimplatformu.net>).
- Boş zaman, zorlama duygumuzun en az olduğu, kendi yargı ve seçimlerimize göre kullanılan isteğe bağlı zamandır(www.sporbilimleri.org).

- Boş zaman, kişinin işe, işle ilgili sorumluluklarına, kendisinin ve ailesinin bakımına ayırdığı zamanın dışında kalan, dolayısıyla zorunlulukların olmadığı özgür bir zaman birimidir.

Boş zaman(leisure)ın değişik bakış açılarında 5 ayrı tanımı yapılmaktadır. Bunlar;

a) Klasik Görüş,

b) Sosyal Sınıfın Sembolü,

c) Bir Aktivite Şekli,

d) Yükümlülük Dışı Zaman,

e) Var Olma Durumu – Varolma mevkii (State of Existence): Bütünsel bir bakış (Kraus, 1984:41)

Klasik görüş, boş zamanın çalışma zamanının tam tersi olduğunu, dinlenmenin, yenilenmenin çalışma için olmadığını savunmaktadır. Atinalılara göre boş zaman (leisure) hayatın en yüksek değeri olarak görülmektedir(Kraus, 1984:42).

Sosyal sınıfın sembolü olduğunu savunan görüş, boş zamanın, Avrupa’da Feudal dönem, Rönesans ve Endüstri çağında üst sınıfın kalitesinin işareti olduğunu ve boş zamanı kullanım haklarının kendilerinde olduğunu düşündüklerini anlatan görüşüdür(Kraus, 1984:42).

Üçüncü görüşe göre ise boş zaman’ın (leisure) iş, aile ve toplum’a karşı yükümlülüklerden ayrı olarak, kişinin kendisinin rahatlaması, kendini eğlendirmesi, bilgisini arttırması, vb. aktiviteleri gerçekleştirdiği bir olgu olduğu savunulmaktadır(Kraus, 1984:43).

Dördüncü görüş, boş zamanı (leisure) bir zaman parçası olarak ele almaktadır. Sosyoloji sözlüğünde boş zamanın (Leisure) anlamı; hayatın gereklilikleri ve bunlar için hazır olma durumlarından sonra kalan serbest zamandır. Aynı zamanda çalışma zamanı, iş ile ilgili işlerin gerçekleştirildiği zaman(seyahat, ders çalışma, sosyal sorumluluklar gibi) ve hayatımızın ana aktiviteleri olan yeme-içme, uyuma yada kişisel bakım gibi aktivitelerini gerçekleştirdiğimiz zamanın dışında kalan zaman olarak görmektedir. Bu görüş en çok kabul gören ve en çok kullanılan görüştür(Kraus, 1984:44).

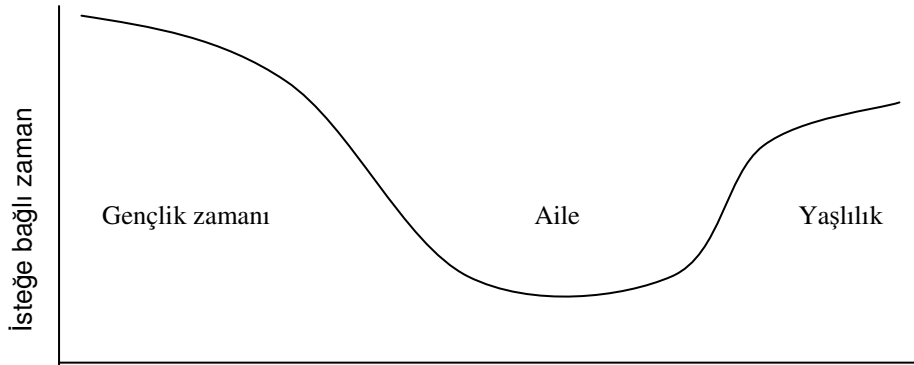
Fakat bu görüşte ayrıca açıklanması gereken bir nokta vardır. Yukarıda boş zaman, iş veya iş ile ilgili diğer uğraşların dışında kalan zaman olarak tanımlanmıştır. Fakat bazı durumlarda, örneğin işi ile ilgili olarak bilgisini ve görgüsünü arttırmak isteyen bir kişi zorunlu olmamakla birlikte işini geliştirmek için bazı kitaplar okuyabilir veya kurslar alabilir. İş kontakları kurmak veya satış promosyonunu arttırmak için bir spor kulübüne üye olabilir. Bu noktada yapılan faaliyetler zorunlu değildir ve katılım kişinin isteğini bağlıdır. Fakat işini geliştirmeye yönelik bir çalışmadır. Bu tür aktivitelere yarı-boş zaman aktiviteleri diyebiliriz(Kraus, 1984:45).

Beşinci görüş, diğer görüşlerde belirtilen bir çok elementi içerisinde barındırır. Boş zamanın, kişisel gelişime, memnuniyete ve öz zenginleşmeye yardımcı olan bir rolü olduğunu ve aktivitede ki fark edilen özgürlüğün önemine olan psikolojik yaklaşmayı savunmaktadır(Kraus, 1984:46).

Garzia, boş zaman ile serbest zaman arasındaki farkı şöyle ortaya koymaktadır. “Her insanın “serbest zamanı (free time)” olabilir, ancak “boş zamanı (leisure time)” olmayabilir.” (Karaküçük, 1999:30).

Mundy ve Odum aradaki farkı, “boş zamanın hayatın gerçek anlamı olduğunu keşfetmeye başladık, boş zaman özgürlüktür ve özgürlükte yaşamaktır.” şeklinde açıklamaktadırlar. Ayrıca Danford ise, “seçme özgürlüğü kesinlikle boş zamanın (leisure) kalbinde yatmaktadır” demektedir.

Boş zaman insan yaşamında birkaç açıdan incelenebilir. Günlük boş zaman, saatlik boş zaman, haftalık, aylık ve yıllık boş zaman olarak ele alınabileceği gibi insan yaşamının bir parçası olarak da ele alınabilir.

Şekil 1.3 :Boş zaman Kullanımı

(Mill ve Morrison, 1985:48).

Şekil 1.3’de görüldüğü gibi yaşam süremiz boyunca sahip olduğumuz boş zaman süreçleri incelendiğinde en çok boş zamana gençlik yıllarımızda ve yaşlılık dönemlerimizde sahip olduğumuz görülmektedir. Bu üç kategori altında sınıflayabildiğimiz boş zaman süremiz yıllardır bazı değişikliklere uğramaktadır. Sanayileşme, çalışma ortamındaki mekanikleşme, gelişen teknoloji v.b. tarihsel gelişim boş zamanın süresi üzerinde oldukça etkili olmuştur.

Kullanım şekillerine göre boş zaman bölümlerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Günlük boş zaman: Çalışma (iş) ve okul da geçen sürenin dışında kalan ve evde veya yakın çevrede ki aktivitelerle kullanılan zaman
- Hafta sonları: Yılda yaklaşık 100 günün üzerinde hafta sonu boş zamana sahibiz. Bu günlerde günlük boş zaman 12 saate kadar çıkabilmektedir. Bu zamanlarda yapılan aktiviteler yerel veya yerleşim alanınıza yakın çevrelerde gerçekleştirilmektedir.
- Tatil: Yıllık 2 haftadan 6 haftaya kadar olan yıllık tatillerdir. Mesafe ve eğlencenin sınırsız olduğu zaman dilimidir.
- Emeklilik: Her türlü aktivite için yeterli zaman vardır(Mieczkowski, 1990:93).

Tablo 1.1: Ülkelere Göre Çalışma ve Boş Zaman Süreleri

		HAFTALIK ÇALIŞMA SAATİ	YILLIK İZİN HAKKI	RESMİ TATİLLER	EMEKLİLİK YAŞI
AMERİKA KITASI	Brezilya	44 saat	30 gün (maksimum)	10 gün	E: 65 K:60
	Kanada	40 saat	2 hafta, 5 yıllık çalışmadan sonra 3 haftaya çıkar.	11 gün	65
	Amerika Birleşik Devletleri	40 saat	Genellikle 10 gün	9 gün	65
ASYA / PASİFİK	Avustralya	38 saat	20 gün	8 gün	E: 65 K: 61
	Çin	40 saat	10 gün	7 gün	E: 60 K: 50
	Japonya	40 saat	10 – 20 gün arası	14 gün	65
	Güney Kore	44 saat	22 gün	18 gün	60
	Malezya	44 saat	8 – 16 gün arası	13 gün	E: 55 K: 50 (Kamu Çalışanları)
	Singapur	44 saat	7 – 14 gün arası (Her hizmet yılı için bir gün eklenir)	11 gün	62
AVRUPA, AFRİKA VE ORTADOĞU	Avusturya	40 saat	30 gün	13 gün	E: 65 K: 60
	Fransa	39 saat	25 gün	11 gün	60
	Almanya	40 saat	24 gün	9 – 13 gün arası	65
	İtalya	48 saat	15 gün; Kasım 1999'dan sonra 20 gün	12 gün	E: 65 K: 60
	Hollanda	48 saat	20 gün	8 gün	65
	İsveç	40 saat	25 gün	11 gün	E: 65 K: 62
	İsviçre	45 saat	20 gün	8 gün	E: 65 K: 60
	İngiltere	48 saat	15 gün; Kasım 1999'dan sonra 20 gün	8 gün	E: 65 K: 60
	Türkiye	45 saat	14 -26 gün arası	10-15 gün	E: 61 K:60
Güney Afrika	46 saat	14 gün	12 gün	55	

1850'li yıllarda haftalık çalışma saatleri 70 saat civarlarında idi. Fakat günümüzde haftalık çalışma saati yaklaşık 40 saattir (MILL ve MORRISON, 1985:48-49). ABD'de, 1900 yılında haftalık çalışma saati tarım işçileri için 67 saat ve sanayi çalışanları için 56 saattir. 1885 yıllarında boş vakit % 7,8'lik bir paya sahipken 2000 yılında bu oran % 27,1'e yükselmiştir. Bu oranlar ülkelere göre de farklılıklar göstermiştir. Batı Almanya'da çalışma saati yılda 1980 ve haftalık 75 saatten 38 saate düşürülmüştür. Japonya'da ise haftalık çalışma saati 44 ve yıllık 1960'dır. 1996'da ise bunu Japonya haftalık 40, yıllık 1800 saate çekmeyi planlayarak yapmaktadır. Fransızlarda haftalık 40 saat çalışma süresinin 33 saate düşürülmesi düşünülmektedir(www.sporbilimleri.org).

Tablo 1.2: Amerika'da Yıllara Göre Zaman Kullanımı (Karaküçük, 1999:41)

Dönemler	1885	1950	2000
<u>Aktiviteler</u>			
Okul (%)	5,6	4,0	4,8
İş(%)	26,0	15,3	7,9
Boş Vakit (%)	7,8	20,7	27,1
Yemek ve Uyku(%)	60,5	59,9	60,2
TOPLAM	100	100	100

Bucher'in Amerika'da yaptığı araştırma da karşımıza çıkan boş zaman artışı sanayileşme ve teknolojik gelişmelerin zaman kullanımı üzerindeki etkilerini göstermektedir. Dolayısıyla geçmişten günümüze kadar insanların boş zamanı artırma çabaları olumlu yönde gerçekleşmeye başlamış ve boş zaman süresi artmaya başlamıştır ki, A.B.D. ile ilgili bir başka tahmine göre ise, yüzyılın sonunda işgücünün yılda 200 gününün serbest olacağıdır. (Karaküçük, 1999:41).

Bu kadar çaba neticesinde artan bu boş zamanın kullanım biçimi de zamanla değişikliklere uğramıştır. Sanayi devriminin başlarında insanlar boş zamanlarını dinlenmek ve fiziki gücünü yeniden kazanmak, bir sonraki iş gününe bedenini hazır hale getirmek için kullanırken, günümüzde insanlar boş zamanlarını hayatın ve çalışmanın monotonluğunun yarattığı can sıkıntısı ve yorgunluğunu gidermek için eğlenerek, kişinin düşüncelerini ve kişiliğini geliştiren, sosyalleşmesini sağlayan kültürel faaliyetlerde bulunarak ve klasik olarak yıllardır süre gelen biçimiyle fiziki anlamda dinlenerek geçirmektedirler. Tüm bunları birey tamamen kendi isteği ile özgürce, gönüllü olarak, isteyerek ve kişisel olarak tercih edilen aktivitelerle gerçekleştirmektedirler.

Avrupa standartlarına göre, 80 yıllık bir insan ömrünün % 32'lik zaman dilimi boş zaman olarak şekillenirken, bu oran ülkemiz kent insanında % 40 civarındadır. İnsanların, ömründe önemli bir zaman dilimini oluşturan boş zaman içerisinde; günde birkaç saat, hafta

sonlarında bir iki gün ve yılda 15-30 gün gibi vb. değişik süreler insanların boş zamanlarını oluşturmaktadır(<http://www.milliparklar.gov.tr>).

Tablo 1.3: Haftalık Çalışma Saatlerinin Yıllara Göre Dağılımı
(Hacıoğlu ve diğerleri, 2003:19)

<u>YILLAR</u>	<u>ORTALAMA HAFTALIK ÇALIŞMA SAATLERİ</u>
1850	70.0
1870	53.2
1890	53.7
1900	53.2
1910	52.1
1920	49.8
1930	47.7
1940	43.9
1950	41.7
1960	40.5
1970	39.6
1980	36.1

Haftalık çalışma saatlerinin yıllara göre dağılımlarının incelendiği tablo 1.3’de görüldüğü gibi, çalışma zamanının 1850 – 1950 yılları arasında % 48 azalması neticesinde aynı oranda sürekli olarak bir artış grafiği çizen boş zaman, iyi kullanıldığında topluma yararlı olan, kötü kullanıldığında topluma zararlı olan bir zaman dilimidir. İnsanlar günlük yaşamın stresinden, yoğun çalışma şartlarından kaynaklanan problemleri boş zamanlarını iyi kullanamazsa atamayacak, hem iş performansı düşecek hem de psikolojik anlamda yaşayacağı problemler etrafındaki insanları da rahatsız etmeye başlayacaktır. Ayrıca gençlerde ve yetişkinlerde zararlı alışkanlıklar, tembellik, dikkatsizlik, bencillik, görüş ve duygu darlığı, bıkkınlık, hoşnutsuzluk, sinirlilik gibi davranışlar gelişmesine neden olacaktır. Fakat bireyler boş zamanlarını iyi kullanırsa dinlenmiş, yenilenmiş, yeni yoğun iş tempolarına hazır hale gelecek, problemlerle daha rahat başa çıkabilecek, aynı zamanda mutlu olacaktır. Dolayısıyla de bireyin bu mutluluğu hem diğer insanlara yansıtacak hem de iş performansını arttıracaktır.

Bu noktada boş zamanın amacını;

“ Spor, sanat, turizm ve daha birçok etkinlikler aracılığıyla insana kaybettiği bütünlüğü yeniden verebilmesi, insanı mutlu edebilmesi ve yeni yaşam biçimlerine zemin hazırlayabilmesidir”(www.sporbilimleri.org) şeklinde belirleyebiliriz.

1.1.3. Rekreasyon İle İlgili Temel Kavramlar

Boş zaman kullanan insanların eğlenme, dinlenme ve gelişim için katıldıkları aktiviteler olarak tanımlayabileceğimiz Rekreasyon'un tam olarak neyi ifade ettiği neyi anlattığına geçmeden önce kelime anlamı olarak nereden doğduğu ve kelime anlamının ne olduğu incelenmelidir.

Rekreasyon, yenilenme, yeniden yaratılma veya yeniden yapılanma anlamına gelen Latince "recreatio" kelimesinden gelmektedir (<http://agri.ankara.edu.tr>). Dilimize ise İngilizce "Recreation" kelimesinden girmiştir. Rekreasyon bu anlamıyla ele alındığında insanların, çalışma aktivitesi neticesinde tükettikleri fiziksel ve mental kaynaklarını "yeniden yapılandırma – yeniden yaratma" amacıyla gerçekleştirilen faaliyetlerdir. Rekreasyon, daha iyi bir çalışma(iş) performansı için kişisel olarak ruh, düşünce ve bedeni yenileme amaçlı, aktif veya pasif bir deneyimdir(Mieczkowski, 1990:14).

Rekreasyon isim olarak; Çalışma(iş)'dan sonra insanın fiziksel ve psikolojik anlamda canlanmasını/dinlenmesini sağlayan eğlendirici bir aktivite; oyun anlamına gelmektedir.(<http://user.gru.net>).

Rekreasyonun bir çok tanımı yapılmıştır. Bu tanımların bir çoğu; boş zamanda yapılan aktivite, zevk ve eğlence için aktivite ve de insan yaşamını zenginleştirici aktiviteler terimlerini barındırmaktadır(Gunn, 1988:12-13).

"Rekreasyon; dinlenme, eğlenme, gezi gibi çok çeşitli aktiviteleri kapsayan geniş bir eylem olup, kişinin fiziksel ve psikolojik gelişimlerinde önemli rol oynamaktadır"(<http://www.tb-yayin.gov.tr>).

İnsanların boş zamanlarını değerlendirmeleri esnasında gezme, dinlenme, eğlenme, spor yapma şeklindeki aktif ve pasif uğraşlarının tümüne rekreasyon diyoruz(<http://www.milliparklar.gov.tr>).

Rekreasyon; bireylerin beğenisi bakımından doyurucu, ruhsal ve bedensel yenilenme amacını taşıyan, bireylerin sosyal-kültürel-ekonomik ve fizyolojik imkanları ile bağımlı olarak boş zaman değerlendirme aktiviteleridir(<http://www.mu.edu.tr>).

Boş zamanın, kendi içinde değerli olan, kişiye zevk ve mutluluk veren, gönüllü katılımı gerçekleştirilen etkinliklerle değerlendirilmesine "Rekreasyon" denir (<http://www.egitimplatformu.net>).

Rekreasyon, insanın öz benliğine uygun ve yapmaktan zevk aldığı bir faaliyete katılması ile monotonlaşan modern hayatın ve yaşam kavgasının sıkıcı havasından sıyrılarak kendisini bulması ve kendi duygularına ortak olacak diğer insanlarla kaynaşarak zevk içinde sosyal bir kişilik kazanmasıdır(<http://www.sporbilim.com>).

Rekreasyon değerlidir(harcanan emeğe değer), gönüllü olarak katılan ve kişisel gelişimi destekleyen bir boş zaman deneyimidir(Rossman ve Schlatter, 2000:11).

İnsanların boş zamanlarında eğlence ve tatmin dürtüleri ile gönüllü olarak, bireysel yada grup olarak katıldıkları, bedensel ve ruhsal yorgunluklarını giderip, onlara fiziksel, ruhsal ve yaratıcı güç kazandıran eylemlerdir(Küçüktopuzlu, 1987:14).

Yukarıda ki tanımlara daha birçoklarını eklemek mümkündür. Yapılan bütün bu tanımlar incelendiğinde Rekreasyonun özelliklerini şöyle sıralayabiliriz;

- Bir aktivitedir
- Boş zamanda yapılır
- Gönüllü katılım gerektirir (zorunluluk olursa Rekreasyonel bir etkinlik olmaz)
- Zevk verir
- Ruhsal ve Bedensel anlamda yenilenmeye sağlar ya da yardımcı olur
- Bir tatmin elde edilir
- Deneyim elde edilir(bir sonraki boş zaman aktivitesini seçmemize ve geliştirmemize yardımcı olur).

KARAKÜÇÜK ise, rekreasyonun özelliklerini şöyle sıralamıştır; (Karaküçük, 1999:41).

- a) Rekreasyon faaliyetlerinin seçimi gönüllü olmalıdır.
- b) Özgürlük hissi verir.
- c) Faaliyetlere devam ve iştirak etme zorunluluğu bulunmamalıdır.
- d) Rekreasyon boş zamanda yapılır.
- e) Her yaştaki ve cinsteki insanların faaliyetlerine imkan verir.
- f) Rekreasyon faaliyetlerinde “insiyatif” kişinin kendisine bırakılmalıdır.
- g) Rekreasyonel faaliyetler, her türlü açık veya kapalı alanlar ile her mevsim ve iklim şartlarında uygulanabilmektedir.
- h) Rekreasyon bir faaliyeti gerektirir.
- i) Rekreasyon çok çeşitli faaliyetler içerir.
- j) Rekreasyon haz ve neşe sağlayan bir faaliyettir.
- k) Rekreasyon evrensel olarak uygulanmaktadır.
- l) Rekreasyon, kişinin kendisini ifade edebilme ve yaratıcı olabilmesine imkan sağlayıcı faaliyetler içermelidir.
- m) Rekreasyonun her kişiye göre bir amacı vardır.
- n) Rekreasyonel faaliyetlerin katılımcıya kişisel ve toplumsal özellikler kazandırması beklenir.
- o) Rekreasyon, toplumun geleneklerine, törelerine ahlaki ve manevi değerlerine uygun olmalı ve sosyal değerlere ters düşmemelidir.

- p) Rekreasyon, bir faaliyet yapılırken, ikinci veya daha fazla faaliyetlere de ilgi duyma ve gerçekleştirme imkanı verir.
- q) Rekreasyon etkinlikleri, rekreasyonistler tarafından üstlenilir. Yani bu etkinlikler ve uğraşlar, başkası tarafından, bir başkası için yerine getirilemez.
- r) Rekreasyon eylemi, planlı veya plansız, beceri sahibi kişilerle veya beceri sahibi olmayan kişilerle ya da organize veya organize olmamış mekanlarda yapılabilmektedir.
- s) Rekreasyon, rekreatif etkinliklere katılma sonucu ortaya çıkan bir deneyimdir.

Bu özellikleri daha da arttırmak mümkündür. Bütün bu maddelerin özünde;

- Rekreasyon, insanın, istediği zaman, özgürce, sonunda zevk aldığı, yenilendiği ve boş zamanında aktif veya pasif olarak gerçekleştirdiği bir uğraş, bir deneyimdir.
- Rekreasyon sosyal bir olgudur. Kişilerin duygusal ve psikolojik ortamlarında oluşur. Kendini tatmin ve varlığını kanıtlama hislerini ortaya çıkarır. Ayrıca; estetik değerlerin, başarının, kişisel amaçların ve olumlu bir geri beslemenin(feed-back) kaynağıdır.
- Rekreasyon aynı zamanda bir sosyo-kontrol sistemidir. Diğer tüm sosyo-kontrol sistemler gibi; idare edici, rahatlatıcı, boşalım sağlayıcı ve sorunlardan uzaklaştırıcıdır.
- Kişilere mutluluk, tatmin, yaratıcılık, ruhsal denge, karakter, rekabet etme gücü, ruhsal kapasite, özgürlük (özellikle doğada yapılan rekreasyonel faaliyetler), fiziksel ve sosyal kondisyon ve genişleyen dünya görüşü kazandırmaktadır denilebilir.

Rekreasyonel faaliyetlerin toplum üzerindeki etkilerine baktığımızda ise;

- Fiziksel sağlığı artırır
- Suçları azaltır
- Toplumsal dayanışmayı artırır
- Toplumun moralini yükseltir
- Topluma güvenlik hissi verir
- Demokrasi ve özgürlüğe olan inancı artırır
- Ekonomiye olumlu katkıları vardır
- Eğitimi ve eğitim şartlarını kolaylaştırır

Rekreasyonu boş zamanlarımızda gerçekleştirdiğimiz aktiviteler olarak tanımlamıştık.

Burada “aktivite” olarak anılan uğraş sadece oyun, spor, ya da fiziki bir uğraşı gerektiren bir

aktivite değil aynı zamanda dinlenme, t.v. seyretme, seyahat, kitap okuma, müzeye gitme, ya da diğer kültürel veya entelektüel faaliyetleri de kapsamaktadır.

Eski dönemlerde boş zamana sadece toplumun üst(zengin – varlıklı) kesimi sahip olabiliyordu. Bu aynı zamanda rekreasyonel faaliyetlere de bu kesim katılıyor demektir. Fakat artık günümüzde yaşam koşullarının, yaşam şekillerinin, sanayinin, teknolojinin değişimi ile boş zaman kullanımının da ve dolayısıyla rekreasyon aktivitelerine katılım oranında ve şeklinde de değişimler yaşanmıştır.

Artık günümüzde rekreasyonel aktivitelere katılım, bireysel tercihlere bağlı olduğundan cinsiyet, çalışma biçimleri, yaş, yaşanılan mekan(kırsal – kentsel), gelir durumu v.b. bir çok etkenden dolayı farklılık gözlenmektedir. Kırsal alanda yaşayan bir insan için seyahat fikri oluştuğunda gitmek, gezmek istediği yer şehir, şehirde yaşayan bir insan için ise seyahat denince gidilmek ve gezilmek istenen mekan kırsal alanlar olmaktadır. Ya da maddi durumu iyi olan bir insan için spor aktivitesi olarak golf oynamak bir boş zaman deneyimi iken maddi durumu çok iyi olmayan bir insan için spor aktivitesi şehir parkında yapılan yürüyüş yada arkadaşları ile semt spor sahalarında oynadıkları futbol bir boş zaman deneyimi olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Rekreasyonel faaliyetlerin toplum üzerindeki etkileri, Marks tarafından “insanlığın gelişmesi için olanak” olarak kabul edilen rekreasyon, bugün de “toplumsal bütünleşmenin ve toplumsal değişimin önemli bir aracı olarak görülmektedir.

1.2. REKREASYON FAALİYETLERİNİN SINIFLANDIRILMASI

Boş zamanları değerlendirme deneyimleri olarak tanımladığımız rekreasyonu, Yapısal, Zamansal, Yerel v.b. değişik açılardan bir çok başlık altında sınıflandırabiliriz. Yapılan bu sınıflamalarda göz ardı edilmemesi gereken bir noktada, yapılan rekreasyonel faaliyetlerin birden çok sınıflamanın içerisinde yer alabileceğidir. Örneğin havuzda yüzme aktivitesi gerçekleştirilirken bu faaliyetin hangi başlık altında sınıflanacağını belirlemek zordur. Çünkü bu faaliyet, Kentsel, Sportif, Aktif, Sağlık v.b. bir çok sınıflamaya dahil edilebilir. Burada yapılan sınıflamalarda aktivitelere “değişik açılardan bakarak nasıl sınıflanacağı” ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu noktada gerçekleştirilen rekreasyonel aktiviteler farklı bakış açılarından farklı başlıklar altında sınıflanabilmekte ve aynı aktivite aynı anda iki veya daha çok başlık altında yer alabilmektedir.

1.2.1. Yapısal Sınıflamaya Göre

Aktivitenin yapıldığı mekan olarak, yani yapısal anlamda incelendiğinde, Evde mi? Bir spor salonunda mı? Çimenlik bir arazide mi? Dağda mı? v.b. sorulara cevap veren

sınıflama türüdür. Bir başka deyişle rekreasyonu yapısal sınıflamaya göre ayırdığımız zaman, yapılan rekreasyonel faaliyetin fiziksel mekan özelliklerine göre ayrıldığını vurgulamaktayız.

Bu bağlamda rekreasyonu Kapalı(İndoor) alanlarda ve Açık (Outdoor) alanlarda olmak üzere iki başlık altında inceleyebiliriz.

1.2.1.1. Kapalı alan (İndoor) Rekreasyonu

Kapalı alan rekreasyonu denilince akla ilk gelen genel görüş, binalarda ya da üzeri bir çeşit çatı sistemi ile kapatılmış kapalı mekanlarda yapılan, rekreasyonel aktivite çeşididir (Mieczkowski, 1990:18). Bazen de bireylerin günlük yaşantısı içerisinde yer alır. Bu türde bir faaliyet için düzenlenmiş bir çevre gereklidir. Kapalı yüzme havuzunda akşamları yüzmek, kapalı bir mekan da satranç oynamak, evde televizyon seyretmek, bilgisayar oyunu oynamak, Kapalı spor salonunda basketbol oynamak, bir fitness salonunda ağırlık çalışmak, Sinema salonunda film seğretmek v.b. aktivitelerdir.

1.2.1.2. Açık alan (Outdoor) Rekreasyonu

Adından da anlaşılacağı gibi açık alanlarda/açık doğal çevrelerde yapılan aktivitelerdir(Dougherty 1998:4). Outdoor Rekreasyon Kaynakları Değerlendirme Komisyonu, Açık Alan (Outdoor) Rekreasyonu, göreceli olarak, doğa tarafından karakterize edilmiş şehir dışında kalan alanlarda yapılan boş zaman aktiviteleri olarak tanımlamaktadır(Mieczkowski, 1990:18)

Açık alan rekreasyon aktivitelerinin özelliklerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz;
(<http://www.qorf.org.au>)

- Bina sınırlarının dışında gerçekleştirilir,
- Organize edilmiş bir yarışma veya resmi kuralları olmaz,
- Geniş alanlar veya daha büyük arazi, su ve/veya hava gerektirir,
- Büyük kısmı değişikliğe uğramamış doğa arazisi gerektirir

Açık alan rekreasyon aktiviteleri için çok çeşitli örnekler verilebilir;

- Balonla gezme
- Bot / yat gezisi
- Bungee jumping (Ayağa bağlanan esnek bir ip ile bir platform üzerinden atlama)
- Kano yapma
- Kanyon Geçişi
- Kampçılık
- Trekking (Konaklamalı doğa yürüyüşleri)

- Hiking (Günübirlik doğa yürüyüşleri)
- Mağaracılık
- Kaya Tırmanışı
- Zirve Tırmanışı
- Buz Tırmanışı
- Denizde yüzme
- Rüzgar sörfü
- Doğayı koruma aktiviteleri
- Bisiklete binme
- Balık avlama
- Arazi aracı ile arazide dolaőma
- Ata binme
- Jet ski
- Nehir veya deniz kayağı
- Uçurtma uçurma
- Dağ bisikleti ile dolaőma
- Orienteering (Doğa da yön bulma)
- Paraşüt
- Yamaç paraşütü
- Piknik
- Kuş Gözlemciliği
- Durgunsu Kanosu
- Rafting
- Aletli Sualtı dalışı (Scuba diving)
- Rekreatyyonel atıcılık
- Kaykay / Rollerblade
- Kar Kayağı
- Şnorkel ile denizde gezinme
- Sörf
- Gezi
- Su Kayağı v.b.

1.2.2. Yerel Sınıflamaya Göre

Günümüz insanının şehir yaşantısında sürekli beton binalarda dört duvar arasında çalışmaktan, sürekli bir kargaşa içerisinde bulunmaktan v.b. sebeplerden dolayı stres altında olduğu bir gerçektir. Aynı zamanda artık kırsal bölgelerden çok uzak kalan şehir insanları doğaya karşı olan özlemlerini boş zamanlarını kırsal alanlarda geçirmektedirler. Aynı zamanda kırsal bölgede yaşayan insanların şehir ortamını merak etmelerinden, şehir ortamının buldukları çevreye göre hayatlarını daha kolaylaştırdığını düşünmeleri neticesinde boş zamanlarını şehir ortamında geçirmeye çalıştıklarını görmekteyiz.

Fakat hem şehirde yaşayan insanların kırsal bölgelere gitmek için, hem de kırsal alanda yaşayan bireylerin şehir ortamına girmeleri için her zaman boş vakitleri yeterli olmayabilir. Bu yüzden yaşadıkları alanda kalıp boş zamanlarını bu alanlarda da geçirebilmektedirler.

Dolayısıyla yapılan rekreasyonel aktiviteleri gerçekleştirildikleri yerel alan olarak Kentsel ve Kırsal olarak iki başlık altında sınıflandırabiliriz.

1.2.2.1. Kentsel Rekreasyon

Kentsel Rekreasyon, kent sınırları içerisinde özellikle merkez de, açık veya kapalı alanlarda yapılan aktivitelerdir. Daha çok kısa süreli boş zamanlarda ve insanların yakın çevrelerinde kolayca ulaşabilecekleri faaliyetlerden oluşmaktadır. Sinema, Tiyatro, Eğlence Yerleri, Hayvanat bahçesi, Müze, Şehir parklarında yapılan aktiviteler Kentsel alanda yapılan rekreasyonel faaliyetlere örnek gösterilebilir.

Şekil 1.4'de görüldüğü gibi kentsel alan çevresindeki rekreasyonu 3 zon olarak inceleyebiliriz.

1. Günlük gezinti Bölgesi dediğimizde; Şehir parklarında gerçekleştirilen sportif faaliyetler, Sinemaya – Tiyatroya gitmek, Hayvanat bahçesine gitmek, Yakın çevremizde müze varsa ziyaret etmek, Okulun futbol veya basketbol Sahalarında aktiviteler gerçekleştirmek, şehirde bisiklet ile dolaşmak, Rekreasyonel amaçlı şehir içi geziler v.b sayabiliriz.
2. Hafta Sonu Gezinti Bölgesi; genellikle kırsal rekreasyon aktivitelerinin gerçekleştirildiği, kampçılık, kaplıca, plaj ve kış sporları gibi merkezlerde kısa dinlenmeler şeklinde gerçekleştirilir.
3. Tatil Bölgesi; turistik amaçlı ve yaşanan kentsel alan dışındaki diğer şehir veya ülkelerde, aile ziyareti, kültür gezisi, basketbol dünya şampiyonası veya olimpiyatlar gibi spor karşılaşmalarını seyretmek amaçlı, doğa sporları aktivitelerine katılma, deniz-kum-güneş vb. amaçlarla gerçekleştirilen uzun süreli tatillerdir.

Şekil 1.4: Kentsel Alan Çevresindeki Rekreatyonel Faaliyet Bölgesi
(Karaküçük 1999:78).

1.2.2.2. Kırsal Rekreatyon

Kirlenmemiş, temiz ve el değmemiş yörelere, manzarayı seyretmek, hayvanları, bitki örtüsünü veya kültürü incelemek v.b. özel amaçlarla yapılan faaliyetlerdir(Tavmergen ve Özdemir, 1999:22). Özellikle kentte yaşayan bireylerin günlük sıkıntılardan uzaklaşmak için kırsal bölgelere yaptıkları geziler, bu bölgelerde rekreatyonel amaçlı çalışma veya yapılan sportif faaliyetleri v.b. kapsamaktadır.

Ayrıca, plajlar ve dağlarda bu amaçla rekreatyonel alan olarak kullanılmaktadır. Plajlara olan eğilim diğer seçeneklere göre daha baskın olabilmektedir. Örneğin 2000-2001 yılında yaklaşık 15 milyon insan California Plajını ziyaret etmiştir(Wolch ve Zhang, 2004:414-443). Kentsel alanlarda, özellikle büyük kentlerde yaşayanların, kırsal rekreatyon faaliyetlerine giderek artan bir oranda katılmakta olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalarda, kırsal alan rekreatyonuna en çok katılımın gençler ve eğitim aşamalarından (Formal eğitim) geçmiş kişiler tarafından olduğunu ortaya koymaktadır. Elbette bu kişilerin mali durumları ile bu faaliyetlere katılma oranları arasında belirli bir paralellik vardır(Saçcan, 1986:140). Giderek kirlenen kentlerin yaşanmaz hale gelmesi, kırsal rekreatyon gibi insan ile doğayı yakınlaştıran rekreatyon türlerinin genişlemesine yol açmaktadır(Kozak ve diğerleri, 2001:26).

1.2.3. Eylem Çeşidine Göre

Bir başka açıdan bakıldığında, gerçekleştirilen rekreasyon faaliyetlerine kişinin katılımcı (aktif) olarak bizzat aktivitenin içerisinde yer alarak mı yoksa seyirci (Pasif) olarak gerçekleşen faaliyeti dışarıdan seyrederek mi katılım gösterdiğine göre bir sınıflama yapılabilir.

1.2.3.1. Aktif Rekreasyon

İnsanların başkaları tarafından yapılan rekreasyonel faaliyetleri izlemek yerine bizzat aktivitenin içerisinde aktif olarak, uygulayıcı olarak rol aldıkları rekreasyon çeşididir. Futbol oynamak, yüzmek, fotoğrafçılıkla uğraşmak, kaya tırmanmak, rafting yapmak, bilardo oynamak, tavlâ oynamak, bir müzik aleti çalmak, golf oynamak, bisiklete binmek vb. aktiviteler aktif rekreasyon çeşitleri arasında sayılmaktadır.

1.2.3.2. Pasif Rekreasyon

İnsanların etkinlikleri katılmak yerine izledikleri, seyirci oldukları durumdur. Televizyonda spor karşılaşması seyretmek, bir stadyumda futbol karşılaşmasını seyretmek, Müzik dinleme, Sanatsal gösteri izleme vb.

Pasif rekreasyonun da kendi içerisinde dereceleri vardır. Örneğin, t.v. karşısında Futbol maçı seyretmek için yapmanız gereken eve gitmek, televizyonu açmak ve maçı seyretmektir. Fakat stadyumda maçı seyretmek için bilet almak, stadyuma ulaşmak, oturma yerini bulmak, maç bittikten sonra tekrar eve dönmek için televizyon karşısında harcanan eforun çok daha fazlasını sarf etmek gerekmektedir. Her iki aktivitede “Pasif rekreasyon” olarak sınıflanmakla birlikte kendi içerisinde dereceleri oldukça farklıdır.

1.2.4. Zamansal Sınıflamaya Göre

Rekreasyonu boş zamanlarımızda gerçekleştirdiğimiz faaliyetler olarak tanımladığımız da, yapıldığı zaman dilimleri açısından da a) Günlük, b) Hafta sonu / Haftalık, c) Mevsimlik, yıllık olarak 3 başlık altında sınıflamak mümkündür.

1.2.4.1. Günlük

Bireylerin çalışma saatleri dışında kalan zamanlarda gerçekleştirdikleri aktivitelerdir. Genellikle akşam saatlerinde uygulanmaktadır ve 1-3 saat civarlarında zaman gerektirmektedir. Sabahları işe gitmeden önce erken kalkıp yürüyüş yapmak, sabahları denize gitmek, akşamları evde oturup televizyon seyretmek, dinlenmek, kitap okumak, oyun oynamak, spor yapmak v.b. bu rekreasyon türüne örnektir.

1.2.4.2. Hafta Sonu – Haftalık

Hafta sonları yapılan piknikler, bir haftalığına çıkılan tatiller v.b. aktivitelerden oluşmaktadır. 2 ile 7 gün boyunca devam eden, çalışılmayan, yaşamsal aktivitelerin dışında kalan geniş zamanda gerçekleştirilen aktivitelerdir.

1.2.4.3. Mevsimlik, Yıllık

Yıllık izinlerde, yaz aylarında, kış aylarında, ya da yapılmak istenen aktivitenin gerektirdiği mevsimde, evde, dışarıda, başka şehirde veya başka ülkede gerçekleştirilen faaliyet türüdür. Deniz kayağı yapmak, rafting yapmak, yat ile geziye çıkmak, aletli dalış yapmak v.b. aktiviteleri yaz aylarında, kar kayağı yapmak, tur kayağı ile dolaşmak v.b. aktiviteler kış aylarında yapılabilmektedir.

Bu ayırım sadece mevsimsel anlamda değil aynı zamanda bireylerin yıllık izinleri ve çalışma dönemleri ile ilgilidir. Sadece yaz aylarında 8 ay çalışan bir insan yılın geri kalan diğer aylarında çalışmamakta ve tatil yapabilmektedir. Ya da çalışılan kurumun çalışma sezonuna göre alınan yıllık izinler de yapılan aktiviteler olarak da düşünülmelidir.

1.2.5. Özel İşlevlerine Göre

Rekreasyon özel işlevleri ve fonksiyonları dikkate alınarak belirli eylem ve durgunluk hallerine göre de sınıflandırılabilir.

1.2.5.1. Ticari Rekreasyon

İnsanlar, evde dinlenmek, dışarıda dolaşmak, semt spor sahalarında yürüyüş yapmak veya spor yapmak v.b. rekreasyonel aktiviteleri gerçekleştirmek için maddi harcama yapmak zorunda değillerdir. Fakat bazı rekreasyonel aktiviteleri –ki bunlar rafting, sinema, tiyatro, konser, seyahat ve tatil (otellerde), tenis kulüplerinde oynanan tenis, aqualand(su eğlence parkları) vb., çeşitli kurum veya kuruluşlar tarafından organize edilmiş ve sunulmakta olan faaliyetler- belirli bir ücret karşılığında gerçekleştirilebilmektedirler. Bu tür rekreasyonel aktivitelere Ticari Rekreasyon denmektedir.

Bu tarz ticari rekreasyon aktiviteleri ve bu aktivitelerin gerçekleştirildiği rekreasyon alanları ülke ekonomisine oldukça önemli katkılar sağlayabilmektedir(Deler, Marcouiller, Green, 1997:687). Örneğin Amerika Seyahat Endüstrisi Birliği yıl içerisinde Amerika'da yaşayan 50 milyondan fazla insanın Organize spor karşılaşmalarına, yarışmalara veya turnuvalara izleyici yada katılımcı olarak katıldığını tahmin etmektedir(Daniels, Norman, Henry, 2004:181).

1997'de Amerika genelinde yapılan bir araştırmada rekreasyonel bot gezileri sekizinci en popöler aktivite olarak belirlenmiştir. Ulusal Marina Malzeme Üreticileri Birliği Amerika'daki Rekreasyonel bot kullananların 1999 yılında bot ve ilgili malzemeler için 23 Milyar Dolar harcadığını tahmin etmektedir. Yine Michigan'da zevk için bot gezisi yapan kişiler 1998 yılında 635 milyon dolar harcadıkları tahmin edilmektedir(Lee, 2001:660).

Amerika'da bir çok kişiye iş imkanı sağlayan ve yılda 370 milyondan fazla kişinin ziyaret ettiği Ulusal Parklar, Philadelphia'da bulunan iki stadyum konserler ve spor karşılaşmalarından yılda yaklaşık 525 Milyon Dolar gelir elde etmektedirler(Kraus ve Curtis, 1990:3).

Ayrıca artık sadece Rekreasyonel spor faaliyetlerinin bulunduğu otellere sadece bir spor aktivitesi ile uğraşmak için gelen kişiler vardır. Örneğin merkezi Fransa da bulunan bir şirket, katamaran, rüzgar sörfü, kano, ipi inişi, kanyon geçişi v.b. aktiviteleri uygulamak isteyen kişilere dünyanın değişik bölgelerinde bu aktiviteleri uygulayabilmeleri için bir ücret karşılığında bir fırsat sunmaktadır.

1.2.5.2. Sosyal Rekreasyon

Sosyal ilişkiler kurma ve kurulan bu ilişkilerin kuvvetlendirilmesi ve geliştirilmesi için insanların katıldıkları etkinliklerdir. Arkadaş toplantıları, doğum günleri, partiler, yemekler, davetlere katılma sosyal rekreasyon aktiviteleri arasında sayılabilir.

1.2.5.3. Uluslararası Rekreasyon

Boş zaman kullanımının günümüze kadar olan süreçte uğradığı değişikliklerden sonra insanlar artık ölkeler arası ulaşımların kolaylığının yardımıyla yaşadıkları ölkenin dışına çıkarak boş zamanlarını değerlendirmektedirler. Yapılan uluslar arası seyahatler, tatiller, çeşitli sergileri gezme amaçlı yapılan turlar, Formula-1 yarışlarını seyretmek için seyahat edenler bu kategoride görölebilir.

1.2.5.4. Estetik Rekreasyon

Pasif bir nitelik taşıyan bu eylemler daha çok etkin bir rekreasyondan hoşlanmayan insanlar için sanat olaylarını izleme, önlü müzik yapılarını dinleme gibi eylemleri oluşturmaktadır(Karaküçük, 1999:76).

1.2.5.5. Fiziksel Rekreasyon

Fiziksel rekreasyon açık ve kapalı alanlarda aktif olarak katılımı gerektiren sportif etkinliklerdir(Hazar, 2003:25). Yüzme, Su altı dalış, Rafting, Rüzgar sörfü, Tırmanma,

Yamaç Paraşütü, Basketbol, Futbol, Hentbol, Binicilik gibi aktiviteler bu tip rekreasyona örnek teşkil edebilir.

1.2.5.6. Orman Rekreasyonu

Günümüz yaşantısında şehir ortamından uzaklaşmak büyük bir ihtiyaç haline gelmektedir. Bu sebeple insanlar şehirden uzaklaşarak Ormanlık ve dağlık arazilerde yani doğanın içerisinde streslerin uzaklaşarak dinlenmek ve rahatlamak istemektedirler. Bu amaçla doğa içerisinde gerçekleştirilen bu tür aktivitelere Orman Rekreasyonu diyebiliriz. Bu eylemlere kırsal rekreasyon faaliyetleri de diyebiliriz.

1.3. REKREASYON ALANLARININ SINIFLANDIRILMASI

Yukarıda değişik açılardan çeşitli başlıklar altında sınıflamaları yapılan rekreasyonel aktivitelerin nerede ve nasıl yapılacağı gibi konuların belirlendiği “Rekreasyon planlamasında” önce rekreasyon tesisleri açısından bir sınıflandırma yapılması gereklidir. A.B.D. Milli Parklar Müdürlüğü tarafından yapılan sınıflandırmada, rekreasyon tesisinin yapısı ve bulunduğu alanın doğal ve mekansal düzeni esas alınmıştır. Kabul edilen bir başka ölçüt ise rekreasyon tesislerinden yararlanan insan sayısıdır. Bu sınıflandırmaya göre altı çeşit Rekreasyon sahası bulunmaktadır.(<http://www.tb-yayin.gov.tr>)

1.3.1. Yüksek Yoğunluktaki Rekreasyon Alanları

Bu tip rekreasyon alanlarının başlıca özellikleri şunlardır;

- Kentsel yerleşim alanları içerisinde yer alır
- Nüfusun yoğun olduğu bu bölgelerde fiziki yapıların ağırlığı daha fazla olur
- Yatırım masrafları yüksektir.
- Çok çeşitli kullanım olanaklarına sahip olabileceği (kent parkı) gibi bazen de toplumun bir bölümüne hitap eden (Çocuk bahçesi gibi) tesisler olabilirler
- Kuruluş gayesinin esasını günlük kullanım teşkil eder.

1.3.2. Genel Rekreasyon Alanları

Kentin içinde ve çevresindeki doğal verileri bulunan ve bazen de yapımla yaratılan rekreasyon tesisleridir.

- Kent içindeki parklar ve doğal ağaçlıklar (korular)
- Kent içindeki ve çevresindeki çekici doğal yöreler
- Kent içindeki mesire yerleri ve rekreasyon tesisleri
- Günlük ve hafta sonu rekreasyonuna olanak veren doğaya uygun tesisler ve geceleme tesisleri

- Kent çevresinde ve civarındaki göller (doğal ve yapay) kıyı bantları ve dere kenarları

1.3.3. Doğal Rekreasyon Alanları

Kentlerden çevreye giden ana yollar üzerinde veya metropoliten kentlerin yerleşim alanları içinde kalan doğal karakteri bozulmayan ve özellikleri bulunan rekreasyon alanlarıdır.

- Özellik gösteren doğal karakteri bozulmamış yöreler (Doğa parkları)
- Daha çok basit rekreasyon tesisleri bulunan ve dağ sporu, kayak ve yüzme gibi sporlar imkan veren yöreler
- Doğayı bozmadan ve onu tamamlayıcı karakterde rekreasyon tesisleri
- Genellikle hafta tatili veya mevsimlik dinlenmeler için uygun fiziki yapılar

1.3.4. Özellik Gösteren Önemli Doğal Varlıklar veya Alanlar

- Doğa içinde bütünlüğü veya doğal karakteri bozulmamış koruma alanları (Milli Parklar)
- Doğadaki Koruma-Kullanma dengesinin fiziki yapılarda ve tesislerde göz önüne alındığı yöreler
- Ticari amaçla hiçbir işletmeciliğin yapılmadığı, tarım peyzajının bozulmadığı yöreler
- Genellikle koruma esasına göre rekreatif ve turistik tesislerin yapıldığı 500 hektar ve daha büyük milli parklar

1.3.5. Doğa Koruma Alanları

- Tümü ile doğal yapısı bozulmamış yöreler
- Koruma esaslı kullanıma ve yalnız gezilere açık yöreler
- Fiziki tesislerin sadece araştırma ve sığınma maksatlarına hizmet etmesi amaçlanan yöreler
- Sayısı azalmış bitki ve hayvan türlerinin yaşama alanları
- Ülke çapında verilen kararlarla korunması kabul edilen yöreler

1.3.6. Arkeolojik, Tarihi ve Kültürel Alanlar

Ülke düzeyinde kırsal ve kentsel alanlardaki bütün tarihi yapıt ve sitelerdir.

- Ülke düzeyinde arkeolojik kalıntılar
- Tarihi harp meydanları

İKİNCİ BÖLÜM

REKREASYON – TURİZM İLİŞKİSİ VE REKREASYONEL AMAÇLI DOĞA SPORLARININ TURİZMDE KULLANILMASI

2.1. REKREASYON – TURİZM İLİŞKİLERİ

2.1.1. Turizm ve Ülkemizdeki Turizm Çeşitleri

İnsanların davranışlarına neden olan içsel ve dışsal uyarıcılar vardır. Bu içsel ve dışsal uyarıcıların sonucunda kişinin oturma yerinde karşılayamadığı gereksinimleri olabilir. Bu sebeple kişi oturma yerinin dışında başka bir mekana seyahat/gezi maksadı ile yolculuk etmek zorunda kalabilir. Buna turizm denmektedir. Turizm kavramının tanımlarına geçmeden önce kelime anlamı olarak incelenecek olursa;

Turizm dilimize İngilizce tourism kelimesinden girmiştir. İngilizce tourism (turizm) kelimesi Latince daire yapmak, etrafında dolaşmak anlamına gelen “tornare” den ve daireler çizerek dönmek anlamına gelen “tornus” kelimesinden türemiştir. Bugün ana kelime olarak Fransızca da “tourisme”, İtalyanca da “tourismo”, Almanca da (fremdenverkehr kelimesinin yerine kullanılan) “tourismus”, İngilizce de “tourism” olarak kullanılan turizm kelimesini, modern Avrupa dilleri, seyahate başlanan noktaya geri dönmeyi içinde barındıran ve “dairesel kule” ve “dairesel seyahat”i ifade eden Fransızca “tour” kelimesinden almışlardır(Mieczkowski, 1990:20). Yani turizm, anlam olarak sürekli olarak yaşanan mekanın değiştirilmesi ile ilgili dairesel hareket olarak da tanımlanabilir. Burada, dairesel hareket; bireyin yaşamını sürdürdüğü yerden belirli bir zaman için ayrılıp daha sonra tekrar yaşadığı yere geri dönmesini ifade etmektedir.

Turizm insanların 24 saati geçen sürelerde şehir dışına veya ülke dışına yaptıkları seyahatler olarak tanımlanmakla birlikte, günlük ve hem kendi şehri ve ülkesi içerisinde hem de ülke dışına yaptığı seyahatler de turizm tanımına eklenebilir(<http://artzia.com>).

Türkiye önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. 8000 km. uzunlukta bir sahil, çeşitli uygarlıklardan kalan muazzam bir tarih, kalıntılar, eşsiz doğa güzellikleri ve iklim farklılıkları, çok çeşitli turizm yapacak ortamlar(dağlar, yaylalar, mağaralar, akarsular, göller, termal kaynaklar, nehirler, v.b.) ve Türk insanının konukseverliği bu potansiyele sadece birkaç örnek teşkil eder(Karaküçük, 1999:212). Tablo 2.1’de görüldüğü gibi Türkiye turizm endüstrisi 1980’lerin ortalarından itibaren hızlı bir gelişim süreci yaşamıştır. Özellikle de kitlesel turizm pazarlarındaki payını bu yıllardan itibaren artırarak turist sayısını 1,5 milyondan 17 milyon 517 bine ve gelirini de 400 milyon dolardan 12,125 milyar dolara yükseltmeyi başarmıştır(<http://www.tursab.org.tr>).

Tablo 2.1: Yıllar İtibarıyla Turist Sayısı ve Turizm Geliri

YILLAR İTİBARIYLA TURİST SAYISI VE TURİZM GELİRİ				
YILLAR	TURİSTsayısı	DEĞİŞİM%	TURİZMGELİRİ	DEĞİŞİM%
	(binkişi)		(Milyon\$)	
1970	724	4,3	51	41,7
1971	926	27,9	62	21,6
1972	1 034	11,7	103	66,1
1973	1 341	29,7	171	66
1974	1 110	-17,2	193	12,9
1975	1 540	38,7	200	3,6
1976	1 675	8,8	180	-10
1977	1 661	-0,8	204	13,3
1978	1 644	-1	230	12,7
1979	1 523	-7,4	280	21,7
1980	1 288	-15,4	326	16,4
1981	1 405	9,1	381	16,9
1982	1 391	-1	370	-2,9
1983	1625	16,8	411	11,1
1984	2 117	30,3	840	104,4
1985	2 614	23,5	1 482	76,4
1986	2 391	-8,5	1 215	-18
1987	2 855	19,4	1 721	41,6
1988	4 172	46,1	2 355	36,8
1989	4 459	6,9	2 556	8,5
1990	5 389	20,9	2 705	5,8
1991	5 517	2,4	2654	-1,9
1992	7 076	28,3	3 639	37,1
1993	6 500	-8,1	3 959	8,8
1994	6 670	2,6	4 321	9,1
1995	7 726	15,8	4 957	14,7
1996	8 614	11,5	5 650	13,9
1997	9 689	13	7 008	23,9
1998	9 752	0,6	7177	2,4
1999	7 464	-23,4	5 193	-27,64
2000	10 412	39	7 636	47
2001	11 569	11	8 090	5,9
2002	13 247	14,5	8 481	4,7
2003	14 030	5,3	9 677	14,1
2004	17 517	24,86	12 125	25,3
2005 (Tahmin)	21 000 üzeri		11 195(eylül sonu)	

Bugüne kadar turizm denilince akla “deniz-kum-güneş” üçlemesi gelmektedir. Yapılan anket ve istatistik çalışmalarında ülkemize gelen yabancı turistlerin % 46’sının en çok tercih ettiği turistik faaliyet nedeni tatil ve seyahat amaçlıdır. Ancak günümüzde bu görüş yerini alternatif turizm çeşitleri(rafting, yayla turizmi) arayışı içerisine bırakmaktadır. Bunun neticesinde var olan turizm çeşitlerine yenilerinin eklenmesi ve bu yeni destinasyonların geliştirilmesi için planlar ve programlar hazırlanmaktadır.

Turizm olayını gerçekleştiren kişi olarak tanımlayabileceğimiz turist, belirli gereksinimlerini karşılamak ve doyumak için seyahat etmektedir. Bu gereksinimleri turizm olgusunun sınıflara ayrılmasını gerektirmektedir. Bir spor dalı ile uğraşmak, sadece plaj da güneşlenmek, akraba ziyareti, merak ettiği ve görmek istediği tarihi bir mekanı ziyaret etmesi gibi sebeplerle seyahat gerçekleştirilir. Bu bağlamda turizm birçok açıdan farklı sınıflamalar yapılmaktadır. Bu sınıflamaları şu şekilde sıralayabiliriz;

- a) Katılan kişi sayısına göre
  - Bireysel Turizm
  - Kitle Turizmi
  - Grup Turizmi
- b) Ziyaret edilen yere göre turizm çeşitleri
  - İç Turizm
  - Dış turizm
- c) Katılanların yaşlarına göre turizmin çeşitleri
  - Gençlik Turizmi
  - Yetişkin (Orta yaş - 25-60) turizmi
  - Üçüncü yaş turizmi
- d) Katılanların sosyo-ekonomik durumlarına göre turizmin çeşitleri
  - Sosyal turizm
  - Lüks turizm
- e) Katılanların amaçlarına göre turizmin çeşitleri
  - Deniz turizmi
  - Kongre turizmi
  - Termal turizmi
  - Yat turizmi
  - Mağara turizmi
  - Dağ ve kış turizmi
  - Av turizmi
  - Golf turizmi

- İnanç turizmi
- Yayla turizmi
- Akarsu turizmi

Tablo 2.2: Ülkemize Gelen Yabancıların Seyahat Amacına Göre Dağılımı
(www.die.gov.tr)

	2001	2002	2003	2004
Gezi	5,231,272	6,401,017	6,815,797	8,216,757
Kültür	917,368	1,016,739	1,004,079	1,116,205
Sportif İlişkiler	127,657	128,893	156,162	213,971
Yakınları Ziyaret	794,651	980,005	839,086	1,044,575
Sağlık	96,860	82,693	103,404	133,722
Dini	30,962	60,171	58,456	61,054
Alışveriş	829,707	759,589	968,486	1,041,584
Toplantı, Konferans, Kurs, Seminer	239,777	235,156	297,903	324,152
Görev	500,328	571,573	730,272	814,150
Ticari İlişkiler, Fuar	503,300	376,813	442,431	633,994
Transit	308,428	252,722	246,377	168,329
Eğitim	-	197,834	72,060	125,061
Diğer	427,704	115,944	399,684	588,267
Berberinde Gelen	1,269,016	1,742,834	1,567,221	2,721,176
TOPLAM	11,276,530	12,921,983	13,701,418	17,202,997

Ülkemizdeki turizm çeşitleri(aynı zamanda geliştirilmek istenen alanlar) Turizm Bakanlığınca şu şekilde sınıflanmaktadır;

- AV TURİZMİ

Bu turizm çeşidin de avlanmak üzere seyahat eden insanlara dönük hizmetler sunulmaktadır. Av turizmi, bilinçli ve belli bir eğitime dayanarak, doğaya zarar vermeden yapılan sadece olgunluğa erişmiş hayvanların avlanması olayıdır. Bazen avlanacak olan hayvanlar önceden üretme çiftliklerinde beslenmekte ve avlanmaları için doğaya bırakılmakta ve ardından da, bu hayvanlara yönelik av turizmi yapılmaktadır(Kozak ve diğerleri, 2001:24).

Türkiye'nin coğrafi yapısı, bitki örtüsü ve yaban hayatı bakımından av turizminin gelişmesine elverişli konumdadır. Av turizmine açılacak avlaklar, ülkemizin av hayvanı potansiyeli dikkate alınarak, Orman Bakanlığı (Milli Parklar, Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü) tarafından tespit ve ilan edilmektedir. Yabancı turist avcılar, Orman Bakanlığınca A Grubu Seyahat Acentaları'na verilen Av Turizmi İzin Belgesi ile avlanabilmektedirler. Ayrıca, yabancı turist avcılar Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Av-yaban Hayatı Genel Müdürlüğünce tescil edilen özel avlaklarda, sadece buralarda üretilip serbest bırakılan türleri avlayabilmektedir.

Seyahat Acentaları aracılığıyla avlanabilen yabancı turist avcılar, 6136 Sayılı Kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelik ve MAK (Merkez Av Komisyonu)'nun ilgili kararına göre, av tüfeği ve aksamını beraberlerinde getirebilmektedirler.

Av İzin Belgeleri'nde; av partisine katılacak avcının adı, soyadı, uyruğu, yurdumuza giriş ve çıkış yapacakları gümrük kapıları ve tarihleri, avlanacakları yer, avlanma tarihleri ve avlayabilecekleri av hayvanı türleri ve sayıları belirtilmektedir. (<http://www.kultur.gov.tr>).

– KIŞ TURİZMİ

Genel anlamda sert ve değişmeyen iklimi gerektiren dağ turizmini oluşturmaktadır(Karaküçük, 1999:192). Yaz-kış üzerinde kar eksik olmayan yüksek dağlarda kurulan kayak tesisleriyle kayak, down-hill, snowboard, kar bisikleti(tekerlek yerine kayak kullanılmakta), v.b. rekreasyonel spor olanaklarını barındırır. Türkiye önemli bir kış turizmi merkezidir. (<http://www.kultur.gov.tr>).

Kış turizmi denilince akla gelen ilk aktivite “Kayak” olmaktadır. Kayak sporu ile ilgili genel bilgi Norveçlilerle başladığıdır. Milattan önce 2000 yılında Norveç de kaya ile oyularak yapılan kayaklarla avlana insanlara rastlanmaktadır. Modern kayağın ise, 1820’de Telemark’da yaşayan Noreveçli Sondre Nordheim ile başladığı ve yüzyılın sonlarına doğru ilk kış dağ turizminin İsviçre de St. Moritz’de başladığı görülmektedir. (Hudson, 2003:90).

Kayıtlara göre eski Türklerde "Çana" olarak bilinen kayak M.Ö.4000 yıllarında Baykal Gölü çevresinde, karda yürüme aracı olarak kullanılmaktadır. Göçlerle İskandinav ülkelerine ulaşan kayak, Avrupa’da XVIII. Yüzyıldan sonra yaygınlaşmaya başlamıştır. Yurdumuzda ilk kez 1914 yılında, Haliç’te bir marangoz atölyesinde yapılan çok sayıda kayak hayvan sırtında Erzurum’a taşınmış ve Kafkas cephesinde kayakçı er yetiştirmek üzere Erzurum’da açılan kurslarda 30 kayakçı yetiştirilmiştir. 1 Ocak 1933 yılında Galatasaray Lisesinden bir grup öğretmen ilk kez Uludağ’da kayak yaparak bu sporun Türkiye’de öncülüğünü yapmışlardır. 1933-1934 yılları arasında Bursa, Ankara ve Erzurum Halkevleri ile Muhafız Alayı kayak sporu ile özellikle ilgilenmişlerdir. 1934 yılından sonra karlı bölgelerdeki Halkevleri aracılığıyla kayak sporu yurt düzeyinde yayılmaya başlamıştır (<http://www.kayak.org.tr>).

Spor olarak yapılmaya başlandıktan sonra gelişen ve bir turizm çeşidi haline gelen kayak, bir çok kişinin ilgisini çekmiş ve bu sporlarla ilgili tesisler yapılmaya başlanmıştır. İsviçre de 1914 yılında 215.000 ‘in üzerinde yatak kapasitesine sahip iyi konaklama imkanları sunan oteller bulunmaktaydı. Daha sonraki yıllarda daha da gelişme göstererek potansiyel bir seyahat pazarı haline gelmiştir(Hudson, 2003:90).

1960’larda kayak da büyük bir patlama görülmektedir. Avrupa kayak merkezlerinde yeni bir jenerasyonun ortaya çıkışına tanık olmakta ve Kuzey Amerika, New England,

Colorado, California, Canadian Rockies ve Quebec 'in güneyindeki şehirleri kış tatiline karşı büyümekte olan ilgi ile tanışmıştır. Aynı dönemde ağaç kayaklar yerini metal ve fiberglas kayakların yerine, deri botlarda yerini plastik botlara bırakmaktadır(Hudson, 2003:90).

Tablo 2.3. : Dünyada ki Kayak Merkezleri (Hudson, 2003:94)

ÜLKE	Tatil Yeri Sayısı	Asansör	Ziyaretçi Kayakçı (milyon)
Japonya	460	3.600	75
Fransa	390	4.143	56
Amerika	503	2.269	57
Avusturya	604	3.473	43
İtalya	341	2.854	37
İsviçre	288	1.762	31
Kanada	284	1.375	17
Almanya	491	1.670	20
İsveç	415	950	12
Norveç	207	405	8
Çek Cumhuriyeti	174	1.500	4.8
İspanya	33	294	4.3
Avustralya	18	139	2.6
Finlandiya	117	505	2
Polonya	71	110	2
Güney Kore	27	70	1.9
Yeni Zelanda	26	64	1.1
Rusya	104	32	0.9
Şili	14	84	0.8
Arjantin	22	72	0.7
Bulgaristan	4	50	0.6
İran	20	45	0.5
Yunanistan	17	40	0.4
Türkiye	16	25	0.3
Lübnan	7	18	0.2
Slovakya	322	*	*
Slovenya	55	*	*
Çin	100	*	*
Diğerleri	900	*	*
Toplam	6.000	25.664	380.6

1970'ler büyük pazar ve ürün genişlemesi periyodu olsa da, 1980-1990 arasında ki on yıl, endüstrinin pekişmesini ve ürün yönetimini karakterize etmektedir(Hudson, 2003:91).

Demografik değişimin etkisiyle, kayak pazarı olgunlaşmaya başlamakta ve 1980'lerin ortalarında kayak tesislerinin arz miktarının talep miktarını geçmesiyle, bir çok bölge ve iyi yönetilmeyen mekanlar finansal zorluklar yaşamışlardır. Küçük merkezler finansal zorluk çekerlerken, büyük kayak merkezleri gelişimlerini ve büyümelerini sürdürmekteydiler. 1980 ve 1990 yılları arasında Kuzey Amerika'da Kayak merkezi sayısı % 18'lik bir düşüş trendi yaşamıştır. Aynı zaman aralığında bu trende karşı koymak için kayak merkezleri kapasitesi %51 oranında arttırılmıştır(Hudson, 2003:91)..

Bu gelişme snowboard'un ortaya çıkması ile devam etmiş ve turizm sektörü büyümeye devam etmiştir. Bugün yaklaşık olarak 78 ülkede 6000 kayak merkezi, mevcut kayak pazarı tüm dünya da yaklaşık olarak 70 milyon kayak yapan kişiyi barındırmaktadır. Ulusal Kayak Merkezleri Derneğinin yaptığı istatistik çalışmaları, Amerikan Resortlarının her birinin brüt gelirlerinin ortalama 17.1 milyon dolar olduğunu göstermektedir(Hudson, 2003:95).

Tablo 2.4: Türkiye'de Yer Alan Kayak Merkezleri

Kayak Merkezi	Mevcut yatak	Planlanan yatak	Mekanik tesis	Kapasite (kişi/saat)	Dönem
Ağrı Bubi Dağı	40		1 teleski	600	Aralık-Nisan
Ankara Elmadağ			1 teleski	720	Ocak-mart
Antalya Saklıkent	100		2 teleski	580	Aralık-Mart
Bingöl Yolaçtı	50		1 teleski	500	Aralık-Mart
Bitlis Merkez	40	100	1 teleski	720	Aralık-Nisan
Bolu Kartalkaya	1005	2100	2 telesiej 6 teleski	6000	Aralık-Mart
Bursa Uludağ	3000		7 teleski 8 telesiej	11000	Aralık-Mart
Elazığ Sivrice			1 teleski		Aralık-Mart
Erzincan Bolkar	85		1 teleski	1200	Aralık-Nisan
Erzurum Palandöken	1150	6150	1 teleski 5 telesiej	8100	Aralık-Mayıs
Gümüşhane Zigana	40	980	1 teleski,	843	Aralık-Nisan
Isparta Davraz	50	1800	1 telesiej	1000	Aralık-Nisan
İzmir Ödemiş-Bozdağ					Aralık-Mart
Kastamonu Ilgaz	450		1 teleski, 1 telesiej	1700	Aralık-Nisan
Kars Sarıkamış	154	700	2 telesiej 1 teleski	3200	Aralık-Mart
Kayseri Erciyes	1147	3240	1 telesiej 2 teleski	2400	Aralık-Nisan
TOPLAM	7311	15070	27 teleski 20 telesiej	38563	

Yapılan araştırmalarda ülkemizde ağırlıklı olarak kar turizmine hizmet veren Turizm Bakanlığı belgeli yatak kapasitemizin ancak 7311 civarındadır. Bu tesisleri ziyaret eden yerli

turist sayısı yaklaşık 150 bin kişi iken, yabancıların sayısı sadece 9 bin kişi düzeyindedir. Oysa, Fransa'nın ünlü kar resortlarından biri olan Courchevel, tek başına kış aylarında 150 bin civarında yabancı ziyaretçi ağırlamaktadır. Uzmanlar, Türkiye'nin kar turizminde şimdilik başlı başına bir destinasyon olmasından ziyade, kar turizminin, kış turizmine yönelik hazırlanan turları aktivite yönünden çeşitlendiren bir unsur olarak önem kazanabileceğine dikkat çekmektedirler(<http://www.tursab.org.tr>).

- İNANÇ TURİZMİ

İnsanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına, dini inançlarını gerçekleştirmek inanç çekim merkezlerini görmek amacıyla yaptıkları turistik amaçlı gezilerin turizm olgusu içerisinde değerlendirilmesi İnanç Turizmi olarak tanımlanabilmektedir (<http://www.kultur.gov.tr>).

İnanç turizmi, kutsal yerlere yönelik turizm etkinlikleri olarak da tanımlanmaktadır. Değişen turist isteklerine bağlı olarak tüm dünyada gelişme gösteren inanç turizmi kapsamında mevcut kültür değerlerinin korunması, turizme kazandırılması ve tanıtılması hedeflenmektedir(Kozak ve diğerleri, 2001:24).

Dinlerce kutsal sayılan beldeleri ziyaret etmek, dinsel toplantı ve törenlere katılmak veya bunları izlemek, hac gibi dinsel görevleri yerine getirmek veya ünlü mabetleri görmek amacıyla yapılan ve zaman zaman çok önemli boyutlara ulaşan seyahatlerin ve konaklamaların oluşturduğu turizm olayıdır(Karaküçük, 1999:195).

Ulusal sınırları hesaba katmaksızın dünyada meydana gelen teknolojik değişiklikler insanları bir araya getirmektedir. Yazının icadından bu yana, belki de 9,000 veya 10.000 yıl önce, dünya üzerindeki bazı yerler, farklı kültür, uygarlık ve dinler arasında oluşan yakın ilişkilere sahne olmuştur.

Gerek ilk çağ medeniyetlerinin Anadolu'da gelişmesi gerekse Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde havarilerin ortaçağda ise Musevilerin buldukları ülkelerde karşılaştıkları ağır baskı ve yok etme politikaları sonucu, bu topraklara sığınmış olmaları Türklerin kendi dini olan İslamiyet'e ait eserlerin yanı sıra çok sayıda sinagog ve kilisenin Anadolu'da yer almasına neden olmuştur.

Milletimizin İslami anlayış paralelinde derin saygı ve hoşgörü içerisinde günümüze kadar ulaşan bu eserler Türkiye'yi diğer ülkelerden daha avantajlı duruma getirmektedir(<http://www.kultur.gov.tr>).

- İPEK YOLU

İpek endüstrisi, eski çağlardan beri birçok milletin hayatında çok önemli bir yer tutmuş; Uzak Doğudan gelen ipek ve baharat, Batı dünyası için, uluslararası ilişkilerde önemli bir rol oynamıştır. İpek, ayrıca, Doğu kültürünün Batı tarafından tanınmasını da sağlamıştır.

Doğunun ipeği ile baharatının kervanlarla batıya taşınması, Çin'den Avrupa'ya ulaşan ticaret yolların oluşturmuştur. Orta Çağda, ticaret kervanları, şimdiki Çin'in Xian kentinden hareket ederek Özbekistan'ın Kaşgar kentine gelirler; burada ikiye ayrılan yollardan ilkini izleyerek Afganistan ovalarından Hazar Denizine; diğeri ile de Karakurum Dağlarını aşarak İran üzerinden Anadolu'ya ulaşırlardı. Anadolu'dan deniz yolu ile veya Trakya üzerinden karayolu ile Avrupa'ya giderlerdi.

Doğudan batıya doğru gelişen bu ticari harekette, daha önceki çağlardan beri kullanılmakta olan bir yol şebekesinden yararlanılmıştır. Yoğun bir şekilde ipek, porselen, kağıt, baharat ve değerli taşların taşınmasının yanında kıtalar arasındaki kültür alışverişine de imkan sağlayan bu binlerce kilometre uzunluğundaki kervan yolları, zaman içinde "İpek Yolu" olarak adlandırılmıştır.

İpek Yolu, Asya'yı Avrupa'ya bağlayan bir ticaret yolu olmasının ötesinde, 2000 yıldan beri bölgede yaşayan kültürlerin, dinlerin, ırkların da izlerini taşımakta ve olağanüstü bir tarihi ve kültürel zenginlik sunmaktadır. Orta Asya Türk cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazanmalarından sonra, İpek Yolunun hem bir ticaret yolu, hem de tarihi ve kültürel değer olarak yeniden canlandırılması gündeme gelmiş, bu yol boyunca inşa edilmiş ve artık kullanılmayan yapıların, yeni işlevler kazandırılarak korunmaları ve yaşatılmaları için çalışmalar başlatılmıştır (<http://www.kultur.gov.tr>).

- SAĞLIK TURİZMİ

Kişilerin tedavi olmak amacıyla yaptıkları seyahatlerin neden olduğu turizm çeşididir. Doğanın sağlık verici özelliklerinden yararlanmak isteyen insanların sıcak su, maden suyu, hamam, kaplıca ve bunları tamamlayan kür merkezlerini ve bazı tıbbi hizmetlerin sunulduğu sağlık merkezlerini ziyaret etmeleridir(Karaküçük, 1999:194). İnsanlar tarihin ilk çağlardan beri sağlık amacıyla özellikle termal suların buldukları yerlere gittikleri bilinmektedir(Kozak ve diğeri, 2001:21). Önemli bir jeotermal kuşak üzerinde yer alan Türkiye, kaynak zenginliği ve potansiyeli açısından dünyada ilk yedi ülke arasına girmektedir. Sıcaklıkları 20°C - 110°C arasında debileri ise 2 - 500 l./ sn arasında değişebilen 1000'nin üzerinde kaynak bulunmaktadır. Bu kaynaklardan 200'ün üzerinde termal merkez oluşturulmuştur.

Türkiye'nin Marmara ve Ege Bölgelerinde yoğunlaşan bu termal merkezlere İstanbul, İzmir, Pamukkale ve Marmaris Fethiye alanı gibi popüler destinasyonlardan kolaylıkla

ulaşılabilir. Eski Hieropolis şehri, dağdan akan kaynak suyunun yamaçları beyaz kalkerli taşlardan yumuşak katmanlarla bezendirerek muazzam dairevi havuzlar oyduğu, Pamukkale'nin zengin maden suları mekanı üzerinde inşa edilmiştir. Kuşkusuz, eski Likya şehri Kaunos'un sakinleri, yakınlarındaki Köyceğiz Glnn maden bakımından zengin çamurunda banyo yapmışlardır.

İzmir - Balçova termal kaynakları, Roma çağında sularının tedavi özelliği bilinen ve yararlanılan, Agamemnon Hamamları mekanı içinde yer almaktadır. Osmanlı Hanedanı'nın ilk payitahtı Bursa, eskilerin Olimpos Dağı olarak bildiği Uludağ karşısında kurulmuştur. Burada doğal termal Çekirge kaynakları, Osmanlıları, 1. Murat (1359 - 1389) döneminde daha önceki Roma ve Bizans hamam kompleksinin yer aldığı mekanda daha büyük kubbeli hamam kompleksi inşa etmeye özendirmiştir.

Ege kıyısında bulunan Çeşme, doğal termal kaynakları ve deniz sularının tedavi etkisi ile ünlüdür ve Marmara Denizi'nin güney sahilindeki yeşil ormanlar arasında, Yalova termal kaynakları çeşitli rahatsızlıkları tedavi ettiğine inanılan, maden bakımından zengin sulara sahiptir.

Orta Anadolu Bölgesinde yer alan "Balıklı Kangal Termal Merkezi" olağanışt nitelikte ve dünyada kendi türünde önde gelen bir termal merkezdir. Sivas ili Kangal ilçesine 13 km. mesafede yer alan bu merkez 36 derece sıcaklıktaki şifalı suları, bikarbonat, kalsiyum, magnezyum ve çeşitli deri hastalıklarının tedavisinde hayati rol oynayan, (2 - 10 cm. uzunluğunda) küçük balıklar barındırmaktadır. Bu ilde değerli sağlık kazandırıcı tedavileri ile nl Sıcak Çermik ve Soğuk Çermik isimli iki termal merkez daha bulunmaktadır.

Termal tedavi alanında uluslararası standardını koruması ile nl diğer bir termal kompleks Kütahya yakınında Yoncalıda yer almaktadır ve "TTAV Termal Tesisleri" adıyla n yapmıştır.

nl Sandıklı (Afyon), Gnen (Balıkesir), Kestabol (Çanakkale), Ilgın (Konya), Kızılcahamam (Ankara), Haruniye (Adana), Ayder (Rize), Ladik (Samsun), Hasanapdal (Van) ve Billoris (Siirt) termal merkezleri, termal tesisleri ile n yapmıştır(<http://www.kultur.gov.tr>).

- **KONGRE TURİZMİ**

Uluslar arası niteliğe sahip kuruluşların, belirli aralıklarla düzenledikleri kongre, seminer, konferans, yuvarlak masa genel kurul v.b. faaliyetlere katılma olgusudur(Karaküçük, 1999:196). Tarih ve Kültür hazinesi Türkiye, heyecan verici imknlar leminin kapısı durumundadır. Avrupa ve Asya'nın birleştiği yerde, Türkiye toplantı, insentiv ve kongrelere çekici bir mekn konumundadır.

Türkiye birinci sınıf otel konaklama ve konferans tesisi zenginliği, dünyanın belli başlı şehirlerine kolayca ulaşım, güzel dekorlar ve eşsiz manzara cazibesi sunmaktadır. Bütün bunlara, mükemmel bir iklim ve alternatif destinasyonlara göre çok daha düşük maliyet avantajı eklenmektedir.

Türkiye, Avrupa ülkelerine yakınlığı ve egzotikliği ile ideal bir destinasyondur. İzmir, Antalya ve Ankara'ya transfer bağlantısı ve direkt uçuş imkânıyla, Türk Havayolları ve diğer ulusal havayolu şirketlerince İstanbul'a iki ile üç saat içinde ulaştırılmak mümkündür.

Günlük seferler İstanbul'u Amerika Birleşik Devletleri, Ortadoğu ve Asya'nın belli başlı şehirlerine bağlamaktadır. Şehir turları ve eğlence programları paket halinde düzenlenebilir. Rakipsiz dekoru ve mimari hazinelerinin zenginliğiyle, İstanbul dünyanın en büyük turizm destinasyonları arasında yer alır. Palmiye ağaçları ve eski harabeleri ile, İzmir Ege bölgesinin kapısıdır. Kuşadası, Marmaris, Bodrum ve Fethiye gibi sevimli deniz sayfiyeleri satış, toplantı, insentiv için gayet iyi tercihlerdir. Antalya, Mersin ve Akdeniz'in kıyı sayfiyeleri, yıl boyu ziyaretçileri, güneş, güzel kum plajları ve eski tarihi yerleri ile cazibe merkezleridir. Türkiye'nin başkenti Ankara muhteşem otel ve restoranları, şahane kaya kiliseleri ve yer altı şehirleri, manzaralı efsanevi Kapadokya'ya kolay ulaşım ile önemli bir merkezdir. Osmanlı Devletinin ilk başkenti Bursa ise göz alıcı manzara, termal banyolu oteller ve Uludağ'da mükemmel kayak imkânları sunmaktadır.

Türkiye bugün her tür ve boyutta toplantı, insentiv ve konferansa uygun konfor ve tarzda düzenlemek üzere tüm donanıma sahiptir. Geleneksel Türk konukseverliği, Yüksek standartta mahalli yemek ve şarap, sonsuz eğlence ve gezi imkânları, Türkiye'de düzenlenecek her kongreyi başarıya ulaştıracak yeterliliğe sahip olduğunu göstermektedir.(<http://www.kultur.gov.tr>).

- GOLF TURİZMİ

Değişik ülkelerdeki golf alanlarında, golf oynama amacı ile yapılan ziyaretler olup, değişik iklim ve tabiat şartlarında golf oynama isteği, bu spor dalının bir turizm faaliyeti olarak ortaya çıkmasına neden olur(Karaküçük, 1999:195). Golf turizmi, toplumun gelir düzeyi yüksek ve orta-ileri yaşlardaki insanların tercih ettiği bir turizm türüdür. Turizmin çeşitlendirilmesi, istihdam olanağı yaratması, gelir getirmesi ve yeşil alanlar yaratması gibi nedenlerle Türkiye'de son yıllarda golf turizmine önem vermeye başlanmıştır. Golf sporuna olan ilgi sürekli bir artış grafiği çizdiğinden Fransa, Portekiz, Fas, Tunus, İspanya gibi ülkelerde her yıl yeni golf alanları açılmaktadır(Kozak ve diğerleri, 2001:25).

Tüm dünyada golf sporu ile uğraşan yaklaşık olarak 60 milyon kişi olduğu tahmin edilmektedir. Golf pazarının %44'ü Amerika da, %25'i Japonya da, % 12'si ise Avrupa bulunmaktadır. Bu golfçüler, 30.000'nin üzerinde ki mekanda golf oynamaktadır. Son 15 yıl

içerisinde golfün popülaritesi büyük bir artış göstermiş ve bununla birlikte yabancı ziyaretçilerin uluslar arası destinasyonlara olan yönelimi artmıştır. Sadece 1998-1999 yılları arasında golf turizminin değeri, %8 artış göstermiş ve yıllık yaklaşık olarak 10 milyar dolar civarındadır. Bu yüzden golf turizmi, spora dayalı en büyük seyahat pazarına sahiptir(Hudson, 2001:165) .

Türkiye, son yıllarda ardarda hizmete giren uluslararası nitelikteki golf tesisleriyle dünya golf severlerini bir araya getiren nezaketin, kalitenin ve prestijin bulunduğu seçkin bir golf merkezi konumuna dönüşmüştür. Özellikle Antalya'nın 30 km. doğusunda yer alan Belek beldesi gerek eşsiz kültürel, tarihsel ve doğal yapısıyla gerekse nitelikli golf sahaları ve tesisleri ile eşsiz bir golf turizmi potansiyelini oluşturmaktadır. Antalya'nın yanı sıra İstanbul, Ankara ve Muğla'da gerek işletme faaliyetinde gerekse yatırım kapsamında yer alan uluslararası standartlarda golf tesisleri planlanmıştır.

Ülkemizde golf tesisleri çoğunlukla sahile yakın yüksek kapasiteli zengin yeme-içme, alışveriş, eğlence olanaklarının sunulduğu konaklama tesislerinin yakınındadır. Bu tesisler doğa ile iç içe düzenlenen golf sahaları ile ziyaretçilerine doğaya dönük bir ortamda tatil geçirebilmek için eşsiz fırsatlar sunmaktadır.

Türkiye'de Turizm Bakanlığı golf turizmine yönelik olmak üzere turizm alan ve merkezlerinde 11 adet golf alanı planlamıştır. Bu golf alanlarının bir kısmı işletme faaliyetine geçirilmiş, diğer bir kısmı ise halen yatırım aşamasındadır. (<http://www.kultur.gov.tr>).

- GENÇLİK TURİZMİ

15-24 yaş grupları arasındaki bireylerin anne, baba veya diğer aile yakınları olmaksızın turizme katılmalarıdır(Kozak ve diğerleri, 2001:15). Dünyayı tanımak ve görmek isteyen maddi imkanları kısıtlı genç nüfusun kendilerine sunulan, konaklama, ulaşım ve servis imkanlarını değerlendirerek, değişik ülkeleri ziyaret etmeleridir(Karaküçük, 1999:197). Nüfusunun büyük bir çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu Türkiye, gerek yurt içindeki gerekse yurtdışındaki gençlere ucuz tatil yapma imkanı veren tesis ve kamp merkezlerine sahiptir. (<http://www.kultur.gov.tr>).

Gençlerin turistik hareketlere katılma düzeyinin diğer yaşlardan daha yüksek olduğu yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkmaktadır. Buna neden olarak da, gençlerin psikolojik özellikleri gösterilmektedir. Genç nüfus, psikolojik yapıları gereği harekete, maceraya ve değişime daha açık bir kişiliğe sahip olabilirler. Ayrıca, gençlerin aile bağlarının, sorumluluklarının az olması ve konaklama yerlerinin seçiminde çok titiz davranmamaları da bu yaş grubundakilerin seyahat eğilimlerini arttırmaktadır(Kozak ve diğerleri, 2001:15).

- YAT TURİZMİ

Ülkelerinden yatları ile gelen ve ziyaret ettikleri ülkelerden servis sağlayan yatçıların veya başka vasıtalar ile gelip, gezdikleri ülkede kaldıkları süre için yat kiralayanların gerçekleştirdikleri turizm türüdür(Karaküçük, 1999:198). Akdeniz, Ege Denizi, Karadeniz ve Marmara Denizi, Türkiye'yi kuzey, batı ve güneyden çevrelemektedirler. Türkiye, yatçıların her gece değişik, özel demir atacakları koy, körfez ve plajların hazinesidir ve Mavi Yolculuğa ev sahipliği yapmaktadır. Bu şiirsel deniz yolculuğu, insanın kara yerine deniz perspektifinden tarihi deneyimi, körfezlerde ve denizlerde rüzgara yelken açmak ve tabiatla birleşmek anlamındadır. Bu yolculuk, aynı zamanda, Kleopatra' nın özel plajına, Olimpos Dağı'nın ebedi ateşine ve eski uygarlıkların binlerce arkeolojik kalıntısına götüren bir yolculuktur.

1970'li yılların sonuna doğru Datça, Gökova ve Hisarönü körfezlerinin Yunanlı yat işletmecileri tarafından pazarlanmasıyla başlayan yat turizmi daha sonra, 1983 yılında yürürlüğe giren Turizm Teşvik Yasası'nın 815 sayılı Kabotaj Yasası'ndaki değişikliğe yol açmasıyla hızla gelişmeye başlamıştır(Kozak ve diğerleri, 2001:22). Türkiye'de yatçılık, kıyı köy ve kasabaların sevimli ve konuksever halkı ile gerçekten yararlı kültürel değişim deneyimi sağlamaktadır. Genellikle batı ve kuzeybatıdan esen ılımlı rüzgarlar, doğanın tadına varılmasını sağlayarak, uzun yaz mevsimini yatçılık için ideal hale getirmektedir. Bazı bakır turkuvaz kıyılar ve korumalı körfezlerden deniz seviyesinden neredeyse 3.000 metre yükseklikte dağ tepelerini seyretmek mümkündür.

- BOTANİK TURİZMİ

Çeşitli coğrafi özellikleri, coğrafi farklılığın getirdiği iklim çeşitliliği, üç kıta arasında doğal bir köprü olması, Anadolu Yarımadası'nı dünyada benzerine az rastlanan bir bitki çeşitliliğine sahip kılmıştır. Avrupa'nın tamamında varolan bitki sayısı toplam 12.000 adet iken bu sayı ülkemizde 9.000 adettir.

Ülkemiz bitki çeşitliliği açısından ise Avrupa'dan üstündür. Zira dünyada sadece belli bir bölgede yetişen veya anavatanı belli bir bölge olan (endemik) bitkiler açısından ülkemiz Avrupa'dan üstün olmanın da ötesinde dünyanın birkaç bölgesinden biridir. Avrupa'nın endemik bitki sayısı toplam 2.750 adet iken bu sayı ülkemizde 3.000 adettir. Sadece Antalya ilimizdeki endemik bitki sayısı 600'dür. İngiltere'nin toplam bitki sayısı 2.000 dir (Ülkemizde 9.000). Akdeniz ülkelerinden İspanya ile Eski Yugoslavya'nın 500'er adet endemik bitkiye sahip olduğu bilinmektedir. Toplam bitki sayısı bazında Bulgaristan'ın 3.650, Yunanistan'ın 5.000, Kıbrıs'ın 2.000, Suriye-Lübnan'ın 3.500 Irak'ın 4.000, İran'ın 8.000, Fransa'nın 4.500, Almanya'nın 2.500,İtalya'nın 5.600, İspanya'nın 5.000, Romanya'nın 3.400 İngiltere'nin

2.000, Macaristan'ın 2.214, İzlanda'nın 377, Norveç'in 1715 adet bitkiye sahip oldukları bilinmektedir.

Ülkemizde en çok endemik bitkiye sahip 3 ilimiz 578 bitkiyle Antalya, 478 bitkiyle Konya ve 366 bitkiyle İçel'dir. Görüleceği üzere Antalya ili tek başına İspanya, Eski Yugoslavya gibi ülkelerden daha zengindir. İçel İlimizin de Endemik (ve Endemik olmayan) bitki zenginliği açısından çoğu Avrupa ülkesinden zengin olduğu kolayca tahmin edilebilir. Antalya ve İçel bir arada düşünülürse, bu iki ilimizin bitki potansiyeliyle Avrupa ülkeleri karşısında rakipsiz olacakları kolayca görülür.

Türkiye haricinde Avrupa'nın en çok endemik bitkisine sahip ülkesi Yunanistan 800 endemik bitkiye sahiptir. Rakip ülke olan İtalya'nın endemik bitki sayısı 712'dir. Japonya'nın endemik bitki sayısı 2.000, A.B.D.'nin 4.036, İsviçre'nin ise 1'dir. Dikkat edileceği üzere ülkemizin vilayetleri Avrupa ülkeleri ile karşılaştırılabilmekte, ancak Avrupa kıtası toplamda Türkiye'den daha fakir kalmaktadır.

Türkiye'nin bitki zenginliğinin en önemli nedenlerinden biri, buzul çağlarında Anadolu'nun bitkiler için bir sığınak olmasıdır. Günümüzde de Türkiye hiçbir Avrupa ülkesinde olmayan bir şekilde 3 farklı bitki alanının kesişme noktasında yer almaktadır. Bu bitki alanları Akdeniz Bitki Alanı (Akdeniz ve Ege bölgelerini kapsamaktadır), Avrupa-Sibirya Bitki Alanı (Karadeniz ve Marmara bölgesini kapsamaktadır), İran-Turan Bitki Alanı (İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgesini kapsamaktadır) dır. (<http://www.kultur.gov.tr>).

– MAĞARA TURİZMİ

Doğal süreçler sonucunda oluşmuş yer altı oyuğuna “mağara” adı verilmektedir. Genel olarak yer altı boşluğu ya da birbirlerine bağlantılı boşluklar sistemini içeren mağaralar işlevlerine ve yapılarına göre “obruk” olarak da tanımlanmaktadırlar. Turizm türlerinin geliştirilmesi kapsamında, Türkiye’de turizm hareketlerinin diğer bölgelere ve yılın diğer aylarına yaygınlaştırılması amacıyla son yıllarda “mağara turizmi” konusunda yapılan çalışmalar artış göstermektedir (Kozak ve diğerleri, 2001, 23).

Dünyadaki diğer ülkelere göre 'mağara cenneti ülke' durumunda olan yurdumuzda yaklaşık 40.000 adet mağara bulunmaktadır. Mağara oluşumları bakımından önemli bir jeolojik-jeomorfolojik nitelik olan karstlaşma (karstik alanlar) ülkemizde Batı ve Orta Toros Dağlarında (Muğla, Antalya, Isparta, Burdur, Konya, Karaman, İçel ve Adana) yer almaktadır. Türkiye'nin en uzun (Beyşehir Gölü batısındaki Pınarözü Mağarası, 16 km) ve en derin mağaraları (Anamur'un kuzeyinde Çukurpınar Düdeni, 1880m) bu dağ kuşağı üzerindedir.

Ülkemizde mağara araştırmaları 1964 yılında kurulan Mağara Araştırma Derneği (MAD) tarafından başlatılmıştır. Daha sonra ilk üniversite kulübü olan 1973 yılında Boğaziçi

Üniversitesi Mağara Araştırma Kulübü (BÜMAK) kurulmuştur. 1979 yılında MTA Jeoloji Etütleri Dairesi bünyesinde kurulan Karst ve Mağara Araştırmaları Birimi, bugün mağara araştırmalarının büyük bir bölümünü gerçekleştirmektedir.

Günümüze kadar tüm yerli ve yabancı mağaracı gruplarının inceleyerek belgelendirdiği mağara sayısı 800'dür. (<http://www.kultur.gov.tr>).

- **YAYLA TURİZMİ**

“Yayla” kelimesi, dağ ve tepelerindeki düzlüklere verilen isimden gelmektedir. Türkiye’de turizm sektörünün tatil turizmine bağlı olarak “deniz-kum-güneş” üçgeni üzerinde yoğunlaşma nedeniyle yılın belli dönemlerinde turist çekebilme potansiyeline sahiptir. Türkiye, tüm yörelerinin doğal, tarihsel ve kültürel zenginliklere sahip olması nedeniyle tatil turizmi ile birlikte alternatif turizm çeşitleri açısından da önemli çekim unsuruna sahip bulunmaktadır. Bu çekim unsurlarından biri de yüzyıllar boyunca Anadolu halkının yazlık bir mekan olarak kullandığı yaylalardır(Kozak ve diğerleri, 2001, 26).

Kendine has coğrafya ve iklime sahip olan Türkiye'nin zengin yaşama kültürü içindeki yayla yaşantısı çok önemli yer tutar. Eski metinlerde ve halen dillerde dolaşan halk türkülerinde ifade edilen bu gelenek, Türkiye coğrafyasında yüzlerce mekanın yeni ve farklı yaşama alanları olarak açılmasını sağlamıştır.

Çin kroniklerinde, "Atları ve yüksek tekerlekli arabaları ile suları ve otları takip ederek yaşayan" millet olarak da tanımlanan Türkler, Anadolu coğrafyasında yerleşik hayata geçtikten sonra geleneksel yaşama tarzlarını yeni ölçekleriyle yaşamaya başlamıştır.

Türkiye yaylaları, tüm dünyanın giderek daha fazla birbirine benzemeye başladığı yeni bin yılda, geçmişten gelen ve tadı yaşandıkça fark edilen; günümüz modern yaşamına göre Doğulu ve egzotik, tabiattan uzaklaştığımız ölçüde otantik yaşama biçimi olarak kuşatıcı ve farklı yaylalardır.

Yaylalar, bakir tabiatın kirlenmemiş havasını; billur gibi soğuk suları; ferahlatıcı serinliği; güzel manzaraları; hormonsuz ve dalında yavaş yavaş olgunlaşan bitkileri; tabii ortamlarında yetişen hayvanlardan elde edilen ve yapılan gıdaları da sunarlar. Habitatı bozulmamış bir çevrede yaşayan bin bir çeşit yabani hayvan ve bitki, insanı televizyonlarda izlenen belgesellerin kurmaca ortamından kurtarıp gerçek hayatın bir parçası kılmaktadır(<http://www.kultur.gov.tr>).

- **HAVA SPORLARI**

Hava Sporları, çeşitli teknik malzemelerle, havada meydana gelen değişimler sonunca gökyüzünde hareket etme olayıdır. Türkiye’de hava sporları olarak gerçekleştirilen sporlara örnek olarak; Yamaç paraşütü, Yelken Kanat, Planör, Paraşüt, Balon v.b. örnek verilebilir.

Yamaç Paraşütü sporu, ilk bakışta serbest atlama paraşütüne benzeyen bir paraşüt ile uçak yerine, yüksek bir tepeden koşulmak sureti havalanmaktır. Eğimli ve yüksek bir tepeye açık olarak serilen paraşüt, pilotun koşmaya başlaması ile hava ile dolar ve pilotla birlikte havalanır. Uçuşların süresi kullanılan malzemenin performansı ve pilotun tecrübesine bağlı olarak kilometrelerce/saatlerce sürebilir. Tek kişi olabileceği gibi iki kişilik (tandem) kanatları da vardır(<http://www.kulturturizm.gov.tr>).

İlk denemesi 1940'lı yıllara uzanan yamaç paraşütü günümüze kadar pek çok değişiklik göstermiş, uçuş süresi ve güvenliğini artırıcı yapısal gelişme kaydetmiştir. İlk yamaç paraşütü serbest atlayış paraşütüne benzemektedir. Zamanla değişiklik göstererek basınca dayanıklı olma özelliği yerine yüksek kaldırma gücüne sahip aerofil yapıya dönüştü. Yamaç paraşütü kanat yapısı 1980'li yıllardan itibaren kolay havalanana, iyi bir süzülme performansı ve yavaş çöküş oranı için en uygun şekline ulaşmıştır (<http://www.kulturturizm.gov.tr>).

Ülkemizde Yamaç Paraşütü Sporunu 1990 başlarında Fethiye Ölüdeniz bölgesinde ki Baba Dağı'nın yabancı pilotlar tarafından keşfedilmesi ile tanınmış, ilk olarak üniversite kulüplerinde aktif olarak başlamıştır. Bilinen en ekonomik hava aracı olması ve doğa sporları ile içiçe olması bugün geniş bir kitle tarafından sevilerek yapılmasını sağlamıştır. Temelde özel bir yetenek ve aşırı efor gerektirmeyen Yamaç Paraşütü Sporunu standart bir eğitim sonrasında yapımı oldukça kolay ve zevklidir. THK, üniversite kulüpleri ve özel kulüpler tarafından Yamaç Paraşütü Eğitimleri düzenlenmektedir(<http://www.kulturturizm.gov.tr>).

Yelken kanat motoru olmayan, rüzgar ve diğer hava etkileri ile uçuş yapabilen tek kişilik bir uçuş aracıdır. Havalanma, havada kalma ve havalanma yeri yamaç paraşütüne benzer. Ancak uçuş için daha fazla eğitim süresine ihtiyaç vardır. Güvenlik için kişiye bağlı paraşüt de bulunmaktadır(<http://www.kulturturizm.gov.tr>).

Planör, kalkışı başka bir motorlu uçak tarafından çekilerek veya pist başında bulunan bir motora bağlı çelik halat yardımı ile hızlı bir şekilde çekilerek sağlanan motorsuz uçuş aracıdır. Planör, havada belli bir irtifaya geldiğinde çekici halattan pilotu tarafından ayrılır ve serbest uçuşuna başlar. Görünüşü ve kumandalarının işlevleri diğer motorlu uçaklarda olduğu gibidir. Ancak hava koşulları daha fazla önem taşımaktadır.

Planör, motorsuz olduğundan özel bir kanat tasarımı vardır. Kanat profillerinin özel dizaynı, kanatların büyük ve geniş olması planöre büyük bir kaldırma kuvveti kazandırır. Planörün havada kalışı ve ilerlemesi hava fileleri ile sağlanır. Planörün ileri gidişi pozisyonunda oluşan hava fileleri kanat üstü profil kesiti sayesinde kanat üstünde türbülans oluşturur, yine kanat altı profil kesiti nedeniyle hava fileleri kanat altında kaldırıcı kuvvet

meydana getirirler. Böylelikle havada kalma ve ilerleme sağlanır, çok kısa mesafede iniş kalkış yapılabilir(<http://www.kulturturizm.gov.tr>).

Dünyada ilk ortaya çıkışı 18.yy sonlarına uzanan balonla uçuş sporu ülkemizde de yoğun ilgi görmektedir. Uzun yıllardır bireysel sportif amaçlı yapıldığı gibi, Turistik yörelerimizdeki yerel etkinliklerde balonla kent turları düzenlenmektedir. Balon, içine doldurulan sıvı propan gazının ısıtılması ile havalanır. Uygun rüzgarda (10 km/h'in altındaki) oldukça uzun süreler sakın bir uçuşla havada kalabilir. Ortalama seyir yüksekliği 500-1500 feet arasında olan balona yön vermek, irtifa kazandırıp kaybettirmek, hızını değiştirmek, tecrübeli bir pilot tarafından kolaylıkla yapılabilir(<http://www.kulturturizm.gov.tr>).

- DAĞCILIK

Yeryüzünün gökyüzüne uzanan kolları olan dağlar, tarihin en eski dönemlerinden beri insanoğlunun ilgisini çekmiştir. İsviçre'deki Reffelhorn'un doruğunda (2927 m) bronz çağından kalma resimler bulunmuştur. Önceleri ulaşım amacıyla aşılın dağlarda, salt tırmanma amacı amaçlı girişimler 13.yy'da başladı. 1940'lı yıllarda Atakemennalar'ın, Llullaillaco Dağı'nın 6723 metrelik doruğuna kursan platformu yapmaları, dağların aynı zamanda kutsal yerler sayılmalarının göstergesidir(<http://www.tdf.org.tr>).

İnsanoğlunun dağların doruklarına "spor olarak" tırmanmaya başlaması, dağcılık sporunun da başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Bu tarih ise elde ki mevcut belgelere göre 1786'dır ve Jacques BALMAT ile Dr. Paccard'ın Avrupa'nın en yüksek noktası olan Alp dağları üzerinde ki Mont Blanc(4.810 metre) zirvesine ulaşmayı başardıkları günün(8 Ağustos 1786) tarihiyle ilgilidir(Atabeyoğlu, 1991:5).

Türkiye, farklı yüksekliklerde, zengin jeo-morfolojik ve tektonik yapıya sahip, flora ve faunası olan ormanlara ve siluete sahip, zengin av ve yaban hayatı olan dağlarıyla hem kış turizmi hem de dağ yürüyüşü ve tırmanışları için dağcılık sporunu sevenlere olağanüstü çekici ve ilginç olanaklar sunar. Türkiye'yi her yıl dünyanın çeşitli yerlerinden çok sayıda turist dağ tırmanışı ve yürüyüşü için ziyaret etmektedir. (<http://www.kultur.gov.tr>).

Günümüz turistlerinin deniz-kum-güneş amaçlı turistik seyahatler yerine doğaya karşı olan özlemlerini giderebilmek için ve şehir yaşantısının üzerlerindeki etkilerini azaltabilmek için doğaya dönük aktiviteler yapmayı tercih ettikleri görülmektedir. Dağcılık turizmi, bir dağın zirvesine çıkmak, kaya tırmanmak, ip inişi yapmak, günü birlik yürüyüş(hiking) yapmak, kampli yürüyüşler(trekking) yapmak, kampçılık yapmak gibi bir çok aktiviteyi içerisinde barındırmaktadır. Nepal'de, 1987 yılında Nepalli yetkililer tarafından trekking yapmasına izin verilen kişi sayısı 40,000 kişi olarak belirlenmiştir. 1992 yılında bu rakam 72,000 kişiye yükselmiştir. Türkiye'de de gelişmekte olan bu turizm dalı son birkaç yılda bu spor türünü turistler için organize faaliyetler ve bir ürün olarak sunan şirketlerin sayısının

artması ile daha iyi gelişme göstermiştir. Türkiye'nin en yüksek dağı olan Ağrı dağının(5137m.) tırmanışa açılmasından bu yana yüksek yoğunlukta dağcı trafiği görülmektedir. Ülkemizin coğrafi özellikleri turistleri çekmektedir.

Amerika da yapılan bir araştırma da Tablo 2.5'de görüldüğü gibi, 1993-1998 yılları arasında yumuşak (soft) macera aktiviteleri olarak nitelendirilen, kampçılık, günü birlik yürüyüş(hiking), bisiklet, hayvan gözleme, at binme, kano ve su kayağı gibi aktivitelere katılım oranları incelendiğinde; en çok katılım kampçılık ve günü birlik yürüyüşlerde olmuştur.

1994 yılında gününbirlik yürüyüş(hiking) ve kampli yürüyüşler(trekking) için en ünlü mekan olan Nepal, 300.000 kişi tarafından ziyaret edilmiştir.

Tablo 2.5: Amerika da 1993-1998 Yılları Arasında Yumuşak Macera Aktivitelerine Katılım

Kampçılık	64.7 milyon
Günü birlik yürüyüş	44.8 milyon
Bisiklet	27.2 milyon
Hayvan gözleme	24.3 milyon
At binme	24.1 milyon
Kano	22.5 milyon
Su kayağı	20.0 milyon

- RAFTING

Su hacmi ve nehir eğiminin yüksek olduğu yerlerde, nehrin botlarla geçilmeye çalışıldığı spor dalına rafting denilmektedir. İkinci dünya savaşı sırasında Amerikalı askerlerin çıkartma yapmak amaçlı kullandıkları, kauçuktan ve şişme botların savaş sonrasında rekreasyonel amaçlı kullanılması ile başlamıştır. Zengin doğal kaynaklarına sahip olan Türkiye su sporları (rafting, kano ve nehir kayağı) için ziyaretçilerine önemli bir akarsu turizmi potansiyeli sunmaktadır. Ülkemizdeki tarihi, arkeolojik, kültürel ve otantik değerlerine entegre olan akarsu turizmi, çevrenin ve diğer turizm çeşitleriyle bir bütün oluşturmaktadır.

Türkiye'de irili ufaklı yüzlerce akarsu bulunmakta olup, bir çoğu akarsu sporlarına elverişli yapıdadır. Yeryüzünün en hızlı akan nehirlerinden biri olarak ün yapan Çoruh nehri dünyaca tanınmakta olup, 1993 yılında 28 ülkeden 300 sporcu, bilim adamı ve basın mensubunun katıldığı 4. Dünya Akarsu Şampiyonasına ev sahipliği yapmıştır(<http://www.kultur.gov.tr/>).

Bugün Türkiye’de bulunan akarsularda rafting yapmaya gelen yüz binlerce turist mevcuttur. Sadece Antalya Köprülü Kanyona rafting yapmak için gelen turist sayısı yıllık yaklaşık 500.000 kişiyi geçmektedir.

Amerika da yapılan bir araştırma da tablo 2.6’de görüldüğü gibi 1993-1998 yılları arasında sert (hard) macera aktiviteleri olarak nitelendirilen, Akarsu Rafting ve kayağı, su altı aletli dalışı ve şnorkel, dağ bisikleti, sırt çantası ile yapılan geziler (backpacking), kaya tırmanışı, paten ve mağaracılık gibi aktivitelere katılım oranları incelendiğinde; en çok katılım akarsu rafting ve kayağı olmuştur.

Tablo 2.6: Amerika da 1993-1998 Yılları Arasında Sert Macera Aktivitelere Katılım

Akarsu Rafting ve kayağı	14.8 milyon
Su altı aletli dalışı ve şnorkel	12.4 milyon
Dağ bisikleti	10.8 milyon
Sırt çantası ile yapılan geziler (backpacking)	8 milyon
Kaya tırmanışı	7.4 milyon
Mağaracılık	5.7 milyon
Paten	4.3 milyon

– SU ALTI DALIŞ (Scuba) TURİZMİ

Su altı dalış veya diğer adıyla aletli dalış(Scuba), suyun altında iken oksijen tüpü, regülatör, yüzerlik kontrol cihazı (BCD) gibi bazı malzemeler yardımı ile nefes almak ve suyun altında uzun süre kalabilmektir. Bu dalış türü aktivite olarak yapılmaya 1950 ve 1960 yıllarında, zıpkınla balık avlama ve batan gemilere bakma merakı ile ortaya çıkmıştır. Bugün bu amaçlar daha çok su altı fotoğrafçılığı ve doğal güzellikleri ve tarihi izleri görme merakı olarak karşımıza çıkmaktadır. Avustralya da yılda yaklaşık olarak 700.000 kişi su altı dalışı yapmaktadır. Ayrıca yarısı turist olarak gelen yaklaşık 55.000 kişi de dalış eğitimi almaktadır(Hudson, 2003:140).

Dalışın turizm endüstrisine katkısı her yıl yaklaşık olarak 350 milyon dolar civarındadır ve dalış seyahati turizm sektörünün en hızlı büyüyen sektörlerinden birisidir. Dünya genelinde bulunan su altı dalışı seyahatçilerinin % 85’i Amerika da ikamet etmektedir. Karayipler ünlü bir dalış merkezidir ve Bahamalar, Cayman adaları ve Bonaire’de yoğunlaşmıştır. Bu dalış merkezlerinde su altı dalışı yapan kişiler 1985 yılında sırasıyla, 80-90 milyon dolar, 30 milyon dolar, 52.3 milyon dolar ekstra getiri sağlamışlardır(<http://www.kultur.gov.tr>).

- KUŞ GÖZLEMCİLİĞİ

Kuş gözlemciliği doğayı kuşların dünyasından tanımayı sağlayan bir gözlem sporudur. Sağlıklı bir çevrenin en iyi göstergesi olan kuşlar her türlü yaşam ortamında bulunurlar. Kent içerisinde parkta, sulak alanda, bozkır, orman, çöl gibi hemen her yerde kuş gözlemciliği yapılabilir. Kuş gözlemciliğinin mevsimi, zamanı da sınırlı değildir; 365 gün 24 saat yapılabilir. Türkiye'de şimdiye kadar 450 çeşit kuş türü kaydedilmiştir.

Kuşları izlemek ve anlamak, aynı zamanda kendi doğal çevremizi izlemenin en akılcı yoludur. Çevre koşullarına oldukça duyarlı olan kuşlar, orman kaybının, sulak alan tahribatının ya da fazla tarım ilacı kullanmanın etkileri gibi konuların önceden habercisi olabilirler. Bu anlamda kuş gözlemciliği, sağlıklı ve kapsamlı bir çevre koruma stratejilerin unsurları arasındadır.

Türkiye'deki toplam kuş türlerinin sayısı Avrupa'nın tamamında bulunan kuş türleri kadardır. Ülkemizin kuşlar açısından zengin olmasının en önemli nedenlerinden biri zengin sulak alanlar olması, diğeri ise önemli kuş göç yolları üzerinde yer almasıdır. Ülkemizin önemli sulak alanlarında (Manyas, İzmir, Göksu Deltası vb gibi) kuş gözlem istasyonları ve gözlem kuleleri kurularak ornitoturizm ile ilgili atılımlar yapılmıştır. Ülkemizde özellikle ilkbahar ve sonbahar aylarında görülen kuş göçlerinin önemli geçiş noktaları İstanbul ve Çanakkale Boğazları, Doğu Akdeniz (Adana, Hatay, Gazi Antep) ve Kuzeydoğu Anadolu'dur (Artvin, Rize, Kars). Kuzeydoğu Anadolu bölgesi özellikle yırtıcı kuşlar açısından önemli bir potansiyel arz etmektedir. Örneğin Kuzeydoğu Anadolu'da, sadece Gürcistan ve bu yöreye has bir tür olan Kafkas Horozu'na (*Lyrurus mlokeesiewiczii*) dünyanın başka hiçbir yöresinde rastlanamaz. Özellikle kuş göç yolları üzerinde yer alan sulak alanların kuşlar açısından çok önemli potansiyel içerdiği dikkat çekmektedir. Türkiye'de kuş gözlemciliği son yıllarda hızla yayılmaktadır(<http://www.kultur.gov.tr>).

2.1.2. Turizmin Gelişmesine Etki Eden Unsurlar

Turizm Endüstrisinin günümüzdeki gelişme düzeyine ulaşabilmesi "Endüstri Devrimi" ile ivme kazanmış; çağdaş turizmin ortaya çıkmasını sağlayan unsurlar bu dönem sonrasında oluşmaya başlamıştır. Turizmin gelişmesine etkide bulunan toplumsal unsurların hepsi Endüstri Devrimi'nin ya tümüyle bir ürünüdür ya da bu dönem ile birlikte gelişmeye başlamıştır(Kozak ve Diğerleri, 2001:34).Şekil 2.1 'de de görüldüğü gibi bu unsurlar;

Boş zamanların artması: insanların çalışma zamanlarında meydana gelen değişim sonucun da günlük 12-14 saat olan günlük çalışma saatleri 8 saate gerilemiştir. Bu sekiz saatlik çalışma ve yıllık ücretli izinler, insanların boş zamanı olarak ortaya çıkmış ve turizmin gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

Teknolojik gelişmeler: turizm de teknolojik gelişmeler denilince ulaştırma araçları ve yardımcı öğeleri akla gelmektedir. Çünkü turizm, ulaşım yolları ve araçları olmadan gerçekleşemez. Ulaştırma araçlarının hızının artması, ucuzlaması, toplu taşıma kapasitelerinin artması, güvenlik ve rahatlık öğeleri gibi teknolojinin gelişmeler ile kıtalararası mesafelerin saatlerle ifade edilmesi insanlar arası ilişkilerin artmasını sağlamıştır ve turistik seyahatlerin artışına neden olmaktadır.

Kentleşme: gelişen teknoloji ve endüstrinin gelişmesi ile havanın kirlenmesi, gürültü, çalışılan mekanın yarattığı stres insanlar üzerinde olumsuz etkiler göstermektedir. Bu olumsuzlukların artması insanları yaşadıkları mekanın dışına itmekte bu da turizm endüstrisine artı olarak yansımaktadır.

Nüfus artışı: Nüfusun hızla artışı kentler de yaşayan insanların sayısının milyonlarla ifade edilmesine sebep olmaktadır. Aynı zamanda kırsal alanlardan kentlere doğru olan yoğun göç kent nüfusunun artışını hızlandırmaktadır. Nüfus artışı ile kentleşmenin artması arasında doğru orantı vardır ve dolayısıyla kentleşme sonucunda oluşan olaylara birleşen kalabalıklaşma turizm ile nüfus artışı arasında yakın bir ilişki oluşturmaktadır. Bireyler rahatlamak ve dinlenmek için turizm faaliyetlerini tercih etmektedirler.

İnsan ömrünün uzaması: Şekil 1.3'de de görüldüğü gibi insan ömrünün uzaması ile bireylerin emeklilik döneminde, üçüncü yaş turizmi olarak nitelendirilen dönemde yapılan turistik faaliyetlerin artmasına sebep olmuştur.

Ücretli tatil: Turizmin insanlar tarafından gerçekleştirilebilmesi için kişinin belirli bir gelir seviyesine sahip olması gerekmektedir. Bir birey ne kadar çok boş zamana sahip olursa olsun o boş zamanı değerlendirebilmek için yeterli ekonomik güce sahip değilse "turizm" faaliyetine katılması zordur.

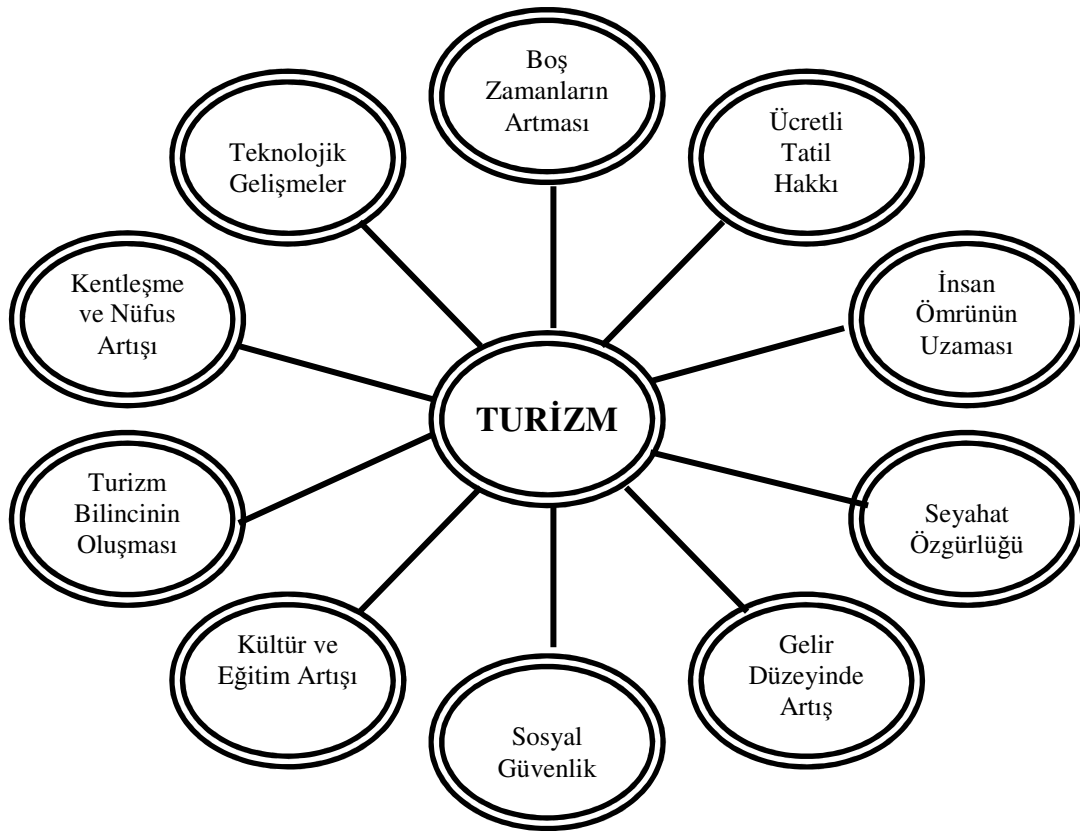
Sosyal güvelik: Sosyal güvenlik dendiğinde insanların yarınını güvence altına almak gelmektedir. Turizm ekonomik bir gerekliliği olduğundan, eğer birey geleceğini güvence altına alamaz ise işsiz kaldığı durumlarda turizm faaliyetlerine katılımları olanaksızdır.

Seyahat özgürlüğü: Her ülkenin anayasasında bireylerin seyahat özgürlükleri ile ilgili hükümler bulunmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 13. maddesinde de görüldüğü gibi "Herkesin herhangi bir devletin toprakları üzerinde serbestçe yolculuk etmek ve yerleşeceği yeri seçmek hakkı vardır. Her insanın kendi ülkesi de içinde olmak üzere, herhangi bir ülkeyi terk etmeye ve yeniden dönmeye hakkı vardır" ifadesiyle insanların seyahat özgürlükleri kabul edilmiştir. Bunu sonucu olarak insanların seyahat ederken önlerinde bir engel olmaması aktivitelere katılmayı olumlu yönde etkileyecektir. Fakat günümüzde ülkeler tek yanlı veya karşılıklı olarak "vize" uygulaması turizmde seyahat özgürlüğünü kısıtlayan örneklerdendir.

Gelir Düzeyinin Artması: Turizm gelirle birebir ilişki içerisindedir. Turizm aktivitelerinin gerçekleştirilebilmesi için bireylerin o faaliyet için bir harcama yapmaları gerekmektedir. Bu harcama ulaşım, konaklama, spor aktivitesi vb. alanlarda olmaktadır. Dolayısıyla gelir düzeyinin artması ile turizmin en önemli önkoşulunun gerçekleşmesi sağlamaktadır. Yapılan araştırmalar, bireylerin gelir düzeyinin artması ile turizm hareketlerine katılma arasında doğru yönde bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir.

Turizm Bilincinin oluşması : Bireyler yoğun iş yaşamı, kentleşme, vb. etkenler sonucunda, dinlenme ve eğlenme gereksinimleri hissederler ve bu turizm bilincinin oluşmasının göstergeleri olarak değerlendirilir.

Kültür ve Eğitim Düzeyinin artması:kültür ve eğitim düzeyinin artmasının turizme olan etkisi iki açıdan incelenebilir. Birincisi, bireylerin kültürel alanları, kültürel değerleri görmek ve dil öğrenme, bir konuda eğitim alma v.b. eğitim alanı ile ilgili konularla alakalı olarak seyahat etmektedir. Bu turizm sektörünü geliştiren bir olaydır. İkinci olarak da kişilerin eğitimi düzeyleri ve kültürleri arttıkça diğer ülkelerdeki yaşam tarzlarını, kültürel değerlerini, tarihi eserlerini v.b. görmek ve incelemek amacıyla yaptıkları seyahatler turizm gelişimine olumlu yönde yansımaktadır.

Şekil 2.1:Turizmin Gelişmesine Etki Eden Unsurlar((Kozak ve Diğerleri, 2001:35)

2.1.3. Rekreasyon – Turizm İlişkisi

Çalışmanın yanında, insanların kendilerince özgür olarak kullanabilecekleri boş zamanın önemli bir ihtiyaç olduğu görüşünün yaygınlaşması ve uygulamaya konulmuş olması, günümüz geliştirmekte olan ve özellikle gelişmiş ülkelerde, rekreasyon aktiviteleri olarak yeni yaşam biçimleri yaratmıştır. Bu yaşam biçimlerini etkileyen rekreasyon uygulamaları, hem çeşit hem de katılan insanlar bakımından sürekli zenginleşmiştir. İşte, bu rekreasyon uygulamaları etkinliklerinin en önemli aşamalarından birini “Turizm” oluşturmaktadır.(Karaküçük, 1999:185).

Turizm’i insanların yaşadıkları mekanın dışına seyahat etmeleri şeklinde tanımlamak yeterli değildir. Turizmin birçok kurum, kişi ve araştırmacılar tarafından ortak yönleri bulunmakla birlikte kimileri ekonomik, sosyal, siyasal, kimileri de pazarlama, psikolojik ve tıbbi açılardan baktıklarından birbirlerinden farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Burada bunlardan birkaçına yer verilecektir.

Turizm’in teknik tanımlarının yanı sıra pek çok anlamsal tanımı yapılmıştır. Bunlardan en önemlisi ve en tartışılanı, 1942 ‘de İsviçreli iki bilgin Hunziger ve Krapf tarafından; “Turizm, kalıcı ikamet amacı ve geçici veya kalıcı maddi kazanç elde etme amacı gütmeyen, sürekli ikamet etmeksizin seyahat ve konaklamanın sonucundaki olgu ve ilişkilerin toplamıdır” şeklinde tanımlanmıştır(Mieczkowski, 1990:25).

“Turizm, insanların kendi konaklama yerleri(yaşadıkları yer) dışında, sürekli yerleşmemek, özellikle politik ve ticari bir amaç gütmemek üzere, liberal bir atmosfer içerisinde; iş, merak, din, sağlık, spor, istirahat kültür ve snobizm gibi amaçlarla veya aile ziyareti, kongre ve seminerlere katılma gibi nedenlerle, kişisel ya da toplu bir şekilde yaptıkları seyahatlerden ve gittikleri yerde 24 saati aşan konaklamalarından ortaya çıkan iş ve münasebetleri kapsayan endüstri ve sosyal bir olaydır.” (Sağcan, 1986:80).

Dünya Turizm Örgütü (WTO) ise; Turizmi, gelir getirici etkinlikler dışında kalan boş zamanların hemen hepsini içine alan bir seyahat; bundan doğan bir konaklama, yeme-içme, ulaşım, eğlence gibi hizmetler ve ilişkilerdir diye tanımlamıştır(Karaküçük, 1999:185).

Yukarıda ki tanımları arttırmak mümkündür. Yapılan bu tanımlar da ortak olan nokta; insanların geçici olarak yani boş zamanlarında, kar amacı gütmeyen, sürekli yaşadıkları mekanın dışında zaman geçirerek, tek başına veya toplu olarak yapılan seyahat ve konaklamalı gezilerdir. Bu seyahat ve konaklamalar; spor, din, sağlık, kültür, tanıma, güneş ve iş gibi nedenlerle gerçekleştirilir.

Dünya Turizm Örgütü’nün (WTO), ziyaretçi, turist ve ekskürsionist (günübirlikçi) kavramlarına getirdiği açıklamalara yer vermek, turizm olayının daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır: (Karaküçük, 1999:190).

Ziyaretçi: Devamlı ikamet ettiği ülkeden başka bir ülkeyi bir gelir elde etmek amacı dışında, herhangi bir nedenle ziyaret eden kişidir.

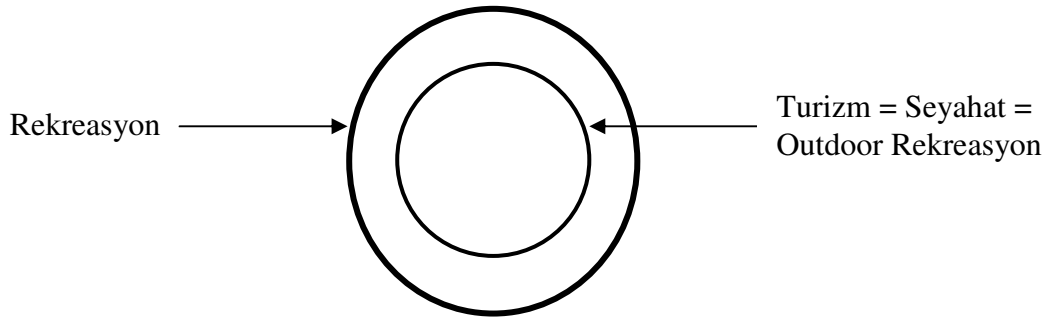
Turist: Para kazanma amacı olmaksızın, dinlenmek eğlenmek ya da kültürel, bilimsel, sportif, idari, diplomatik, dinsel, sağlık ve benzeri nedenlerle, oturduğu yer dışına geçici olarak çıkan ve tüketici olarak belirli bir süre seyahat ettikten sonra, yeniden yerleşim yerine dönen kişiye denir. Turistlerin seyahatlerinin amaçlarını şu başlıklar altında sınıflandırabiliriz: (Mieczkowski, 1990:21-22)

- a) Boş Zaman (rekreasyon, tatil, sağlık, araştırma, din ve spor)
- b) İş, aile, görev, toplantı

Ekskürsiyonist: Ziyaret edilen ülkede yirmidört saatten az kalan geçici ziyaretçilerdir. (Deniz yolculuğunda ki seyahatçiler dahil)

Rekreasyonu ise bireylerin tamamen boş zamanlarında ve kendi istedikleri gibi boş zamanlarını değerlendirmeleri olarak tanımlamıştık. Bu açılarından bakıldığında turizm olayı kişinin boş zamanında seyahat etmesi olarak da tanımlanabilir. Söz konusu rekreasyon ve turizm ilişkisi, mutlu olma, eğlenme, boş zaman, hoşlanma gibi kavramların sık sık birlikte ve ortak kullanılması nedeniyle çoğu zaman bu iki kavram birbiri yerine kullanılması sonucunu da doğurmaktadır(Karaküçük, 1999:210).

Kuzey Amerika’da turizm sıklıkla “seyahat” ve “rekreasyon” kelimelerini yerine kullanılmaktadır. Aslında Turizm Avrupa da bir çok durumda “açık alan (outdoor) rekreasyonu” veya daha basit olarak Kuzey Amerika da “rekreasyon” olarak kullanılmaktadır. Kanada hükümetinin yetkilileri raporlarında Turizm ve açık alan (outdoor) rekreasyonu terimlerinin eş anlamlı/anlamdaş olduğu söylemektedirler. Rekreasyon ve açık alan (outdoor) rekreasyonu sadece Turizm’in yerine kullanılmasının dışında bazı yazarlar turizm’i rekreasyonun içerisine almaktadırlar. Bu düşünce ile turizm(seyahat, açık alan (outdoor) rekreasyonu), rekreasyonun bir formudur. Sık sık karşımıza çıkan görüşlerde Rekreasyon turizmi içerisinde barındırır. Bu ilişki şekil 2.2.’de ki gibi gösterilebilir(Mieczkowski, 1990:34)

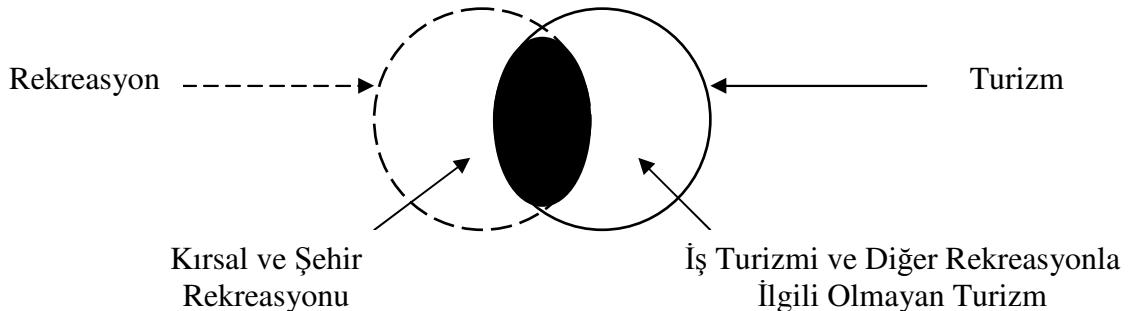

Şekil 2.2: Rekreasyon ve Turizm İlişkisi - 1 (Mieczkowski, 1990:35)

Fakat turizm ve rekreasyon terimlerinin, belirgin bir çok açıdan farklı olduğunu ve eşanlamlı olarak veya turizmin rekreasyon kavramının içinde kullanılmalarının tavsiye edilmeyeceğini belirterek bu konseptlere karşı aksi fikir sunulabilir. Bunlardan bir kaçını aşağıdaki gibi sıralayabiliriz(Mieczkowski, 1990:35-37);

- Turizm, sadece boş zamanla (leisure time) ilgili değil aynı zamanda çalışma zamanı (İş Turizmi) ile de ilgilidir. Fakat rekreasyon, tamamen boş zaman(leisure time) süresince ortaya çıkar. Gerçekten, iş, mesleki, eğitimsel, dinsel, sağlık turizmi, arkadaş, akraba veya diğer kişilere yapılan ziyaret seyahatleri turizm sınıfı ile ilişkilendirilebilir. Fakat rekreasyonla ilişkilendirmek oldukça zordur. Ancak bazen Rekreasyonel turistler spesifik Rekreasyonel aktivitelerde (kampçılık v.b.) bulunabilmektedir.
- Turizmin rekreasyondan farklı yanı, bazen değil daima katılımcıların yaşadıkları mekanın dışına çıkmaları, geçici yer değiştirmeleri gerekmektedir.
- Turizm ve rekreasyon sadece anlamları bakımından değil aynı zamanda uygulamada da karşıtlıklar göstermektedirler: Rekreasyonel ekipmanların satın alımı, turizm için ayrılmış fonla birlikte aile bütçesinde uyumsuzluk yaratabilir.
- Turizm (ve turizm endüstrisi) çok kesin olarak ticari anlamda ekonomi ile aynı anlamı ifade etmektedir. Elbette rekreasyonun da ticari yönleri vardır ancak daha zayıftır, özellikle rekreasyon devlet, sosyal organizasyonlar, işverenler v.b. tarafından ücretsiz olarak sağlandığında.
- Rekreasyonun turizmden farklı yanı, zamanla özel ustalık elde edilmesini gerektiren aktivitelerin merkezinde yer almasıdır.
- Turizm önemli bir ekonomik değer yaratır. Rekreasyonda ön plana çıkan değer ise, öncelikle kişinin mutluluğudur(Karaküçük, 1999:210).

Turizm ve rekreasyon arasındaki farkları açıklamaya çalışan yukarıdaki açıklamalar iki kavramın hiçbir benzer yönlerinin olmadığını göstermez. Örneğin “Rekreasyonel turizm” turizmin en önemli parçalarından bir tanesidir. Fakat turizm içerisinde bulunan bazı elementler rekreasyon olarak sınıflandırılmaz ve rekreasyon içerisinde bulunan bazı elementlerde açık bir şekilde turizmin ötesindedir.

Şekil 2.3: Rekreasyon ve Turizm İlişkisi - 2 (Mieczkowski, 1990:37)

Şekil 2.3’de de görüldüğü gibi rekreasyon ve turizm’in kesiştiği noktalarının mevcut olmasına karşın, keşimse alanı dışında kalan bölümlerde turizm ve rekreasyon birbirlerinden tamamen farklı özellikler sergilemektedirler.

Birbirinden ayrı olgular olan rekreasyon ve turizm, aynı alanı, aynı kaynakları, aynı zamanı kullanma ve benzer aktiviteleri paylaşma gibi ortak özellikleri dikkate alındığında rekreasyon ile turizm faaliyetlerinin aralarındaki ilişkileri üç başlık altında inceleyebiliriz(Küçüktopuzlu, 2003:75):

- 1_ Yerine Getirilen işlevler açısından sosyal ilişkiler
- 2_ Yaratılan fayda açısından ekonomik ilişkiler
- 3_ Kullanılan alan açısından mekansal ilişkiler

Yerine getirilen işlevler açısından rekreasyon ve turizm arasındaki ilişkilerin ana kaynağı her iki faaliyetinde boş zamanda yapılmasıdır. Artan boş zaman kullanımı ve maddi harcama olanaklarının artması bireysel rekreasyonel katılımı turistik bir hale çevirmiştir.

Yaratılan fayda açısından turizm ve rekreasyon arasındaki ilişkiler ekonomiktir. Burada bir ortak yararlanma ilişkisi mevcuttur(Küçüktopuzlu, 2003:75). Rekreasyon imkanlarındaki gelişmesi sonucunda artan rekreasyon aktivitesi çeşitleri ve rekreasyon alanları bulunduğu bölgede bir çekicilik yaratarak bölgeye daha çok turistlerin gelmesine ve bölgenin gelirinin artmasına neden olabilmektedir. Hem rekreasyon faaliyetleri hem de turizm faaliyetlerini etkileyen unsurların başında geldiğini söyleyebileceğimiz “faaliyetin maliyeti”dir. Arz edilen faaliyetin maliyeti ne kadar düşükse katılım tersi oranda yüksektir fakat maliyet ne kadar yüksekse yine ters orantılı olarak katılım düşmektedir. Ancak Rekreasyonel faaliyetlerde katılımcıların her zaman önemli bir rolü vardır fakat bu katılımlardan kar sağlayanların rolü minimumdur. Yani turizm önemli ekonomik bir değer yaratır, rekreasyonda ön plana çıkan değer ise öncelikle katılanın mutluluğudur(Küçüktopuzlu, 2003:75).ABD’nin Colorado eyaletinin kırsal bölgelerinde yapılan bir araştırma; insanların rekreasyon ve turizm gelişimine olan tutumlarında farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Bu araştırmaya göre(Allen, Hafer, Long ve Perdeue, 1994:16); Rekreasyonun hayat kalitelerine olan etkisinin; turistik gelişimin etkilerinden çok daha olumlu olduğu sonucu çıkarılmaktadır(Karaküçük, 1999:208).

Rekreasyon ve turizmin kullanılan alan açısından da mekansal anlamda ilişkileri söz konusudur. Rekreasyon ve turizm aynı etkinlik çeşitleri ve aynı etkinliğin gerçekleştirildiği alanları kullanabilmektedirler. Turizm ve dışarıda gerçekleştirilen rekreasyon etkinliklerinin; imkanların tedarik edilmesi (arz) ve bunlara katılma talebi yönünden iki temel ortak özelliği bulunmaktadır. Bu arz ve talebin ekonomik ve sosyal etkileri vardır. Böylece,

rekreasyonistlerle turistler aynı faaliyetleri yapan insanlar olarak görülebilmektedirler(Karaküçük, 1999:210).

Tablo 2.7. : Turizm ve Rekreasyona Katılıma Etki Eden Unsurlar

Turizm	Rekreasyon		
	Sosyo-Ekonomik Etkiler	Kişisel Nedenler	Toplumsal Nedenler
Boş Zamanların Artması	Ekonomik Verimlilik ve Çalışma Koşullarındaki Gelişmeler (boş zamanların artışı)	Fiziki Sağlık Gelişimi yaratır	Toplumsal Dayanışma ve bütünleşmeyi sağlar
Teknolojik Gelişmeler	Teknoloji	Ruh sağlığı kazandırır	Demokratik toplumun yaratılmasına imkan sağlar
Kentleşme	Şehirleşme	İnsanı sosyalleştirir	
Nüfus Artışı	Nüfus Artışı ve Hareketliliği	Kişisel beceri ve yeteneğin gelişmesini sağlar	
Kültür Artışı	Kültürel Etki	Yaratıcı gücü geliştirir	
Eğitim Artışı	Eğitim Düzeyi	Çalışma başarısı ve iş verimini artırır	
Gelir Düzeyinde Artış	Harcanabilir Gelirin Artması	Ekonomik hareketi geliştirir	
Turizm Bilincinin Oluşması	Çevre Bilinci	İnsanı mutlu eder	
Seyahat Özgürlüğü	Değişen yeni sağlık bilinci ve isteklerin değişimi		
İnsan Ömrünün Uzaması	Değerlerdeki değişimler		
Ücretli Tatil Hakkı	Rekreasyonel merkezler		
Sosyal Güvenlik	Siyasal otorite ve diğer kuruluşların etkisi		
	Eğlence hareketinin etkisi		
	Doğal zenginliklerin etkisi		
	Sosyal hareketliliğin (mobilité) etkisi		
	Araç gereç malzemenin teşviki		

Tablo 2.7’de görüldüğü gibi Rekreasyon ve Turizm faaliyetlerine katılmayı etkileyen unsurlar arasında; boş zamanlardaki artışlar, teknolojik gelişmeler, nüfus artışı, eğitim düzeyinin yükselmesi, harcanabilir gelir düzeyinin yükselmesi v.b. açılardan benzerlikler olduğu kadar çok çeşitli alanlarda farklılıklarda mevcuttur. Turizm katılımı destekleyen unsurlar genel anlamda ilk önce ekonomik, daha sonra çalışma ortamı ve zaman ile ilgilidir. Rekreasyonda ise bu durum daha çok katılımcıların mutluluğu, kendilerini gerçekleştirmeleri, sosyalleşmeleri, değişen yaşam stilleri ile yeni arayışlar içine girmesi v.b. nedenlerle faaliyetler katılma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Kısacası turizm önemli bir ekonomik değer yaratır. Rekreasyonda ön plana çıkan değer ise, öncelikle kişinin mutluluğudur.

Tablo 2.8: Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etki (Karaküçük, 1999:382)

Bıraktığı Etki Türü	f	%
Dinlendirici buluyorum	173	49.5
Eğlenceli ve heyecan verici buluyorum	51	14.6
Mutlu edici ve zevk verici buluyorum	96	27.5
Eğitici buluyorum	102	29.2
Rahatlatıcı ve can sıkıntılarından uzaklaştırıcı buluyorum	125	35.8
Sağlığıma olumlu etki yapıyor	114	32.6
Farklı yaşantılar buluyorum	21	6.0
İnsanlarla daha kolay ilişki kurabiliyorum çevrem genişliyor	61	17.4
Sosyal statü sağlıyor	28	8.0
Başka	7	2.0
Cevapsız	2	0.5
TOPLAM	780	--

Turizmin ve rekreasyonun talep edilmesinde iki faktörden söz edilebilir. Bunlar itici ve çekici faktörlerdir. İtici faktörler, kişiyi seyahate gitmesi için sahip olduğu itici etkilere sahiptir. Çekici faktörler ise, seyahat planlanan bölgenin coğrafi, iklim, ulaşım, kültür, v.b. özelliklerini içeren ve kişinin ilgisini çeken, merak uyandıran ve görme, gezme, bulunma v.b. duygular yaratan faktörlerdir. Bu faktörler şu şekilde sıralanmaktadır;

İTİCİ FAKTÖRLER :

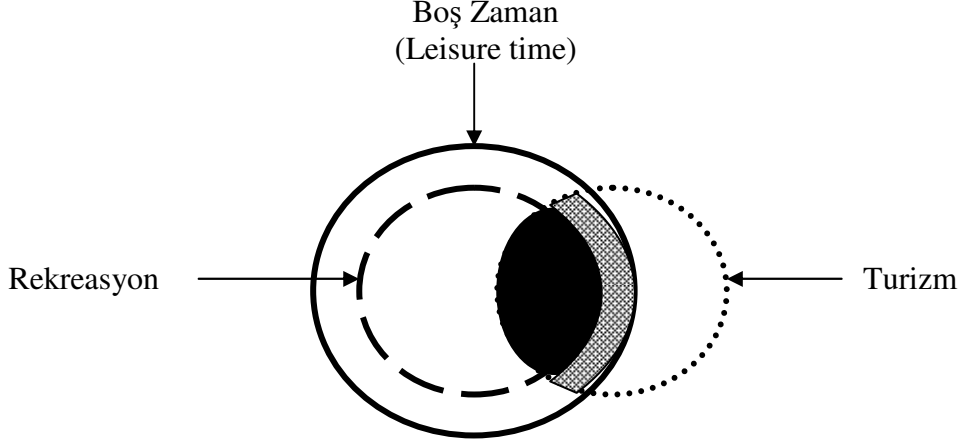
- a) SAĞLIK (Fiziksel, Ruhsal)
- b) MERAK (Kültürel, Politik, Toplumsal, Tarihi)
- c) SPOR (Katılımcı Spor, İzlenimci Spor)
- d) ZEVK (Sanat, Kumar, Balayı Eğlence, Müzik)
- e) DİN (Hac, Toplantılar, Tarihi Yerler)
- f) İŞ ve MESLEK (Eğitim ve İş Gezisi, Kongreler, Araştırma)
- g) AKRABALIK
- h) ARKADAŞLIK
- i) İTİBAR ve SAYGINLIK;
  - Kıskançlık
  - Şımarıklık
  - Moda
  - İrrasyonel nedenler

ÇEKİCİ FAKTÖRLER :

- a) ULAŞILABİLİRLİLİK VE YERLEŞİM
- b) MEKAN (Faaliyetin yapıldığı genel ortam)
- c) DOĞAL ÇEVRE (Karasal Formlar, Hidrolojik yapısı: Göller, Akarsu, Bitki Örtüsü)
- d) İKLİM
- e) DOĞAL YAŞAM (Flora ve Fauna, Avcılık ve Balıkçılık)
- f) YERLEŞİM YAPISI (Kasabalar, köyler, kentler, Tarihi Yapıtlar ve Anıtlar, Arkeolojik Kalıntılar)
- g) KÜLTÜR YAPISI (Yaşam Tarzı ve Gelenekler, Sanat ve Bilim)

Turizm Bakanlığı'nın Türkiye'ye gelen turistlerin geliş amaçlarının belirlendiği bir araştırmada; ilk üç sırada, Tatil için gelenler (% 71), İş amaçlı(% 7.6), Kültürel amaçlı(% 7), gelenler bulunmaktadır. (Karaküçük, 1999:199).

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün yaptığı bir diğer araştırma da, yabancı turistlerin Türkiye'yi ziyaret amaçlarını ilk üç sırada, Tatil % 56.1, Kültürel %10.4, Ticari %6.8, seyahatler oluşturmaktadır. (Karaküçük, 1999:199).

Şekil 2.4: Boş Zaman(Leisure Time), Rekreasyon ve Turizm İlişkisi
(Mieczkowski, 1990:37)

Sonuç olarak turizm, rekreasyon ve boş zaman(leisure time) arasındaki ilişki Şekil2.4’de sunulduğu gibi gösterilebilir. Rekreasyon ve turizmin ortak noktaları mevcut olduğu gibi birbirinden farklı yanları da vardır. Dolayısıyla, birbirinin yerine kullanılması, birbirinin içerisine yerleştirilmeye çalışılması ve aynı anlamı ifade ettiğini söylemek olanaksızdır.

2.2. DOĞA SPORLARI VE REKREASYONEL KULLANIMLARI

2.2.1. Spor ve Doğa Sporları

2.2.1.1. Spor

Spor sözlük tanımı olarak DİSPOR veya DİSPORTARE sözcüklerinden türemiş olup “oyun oyalanma eğlenme ve işten uzaklaşma” anlamına gelmektedir.

İlk sporların aynı zamanda insanlık tarihinin ilk devletleri olan Eski Mısır ve Babil’de 5-6 bin yıl önce bir tür beceri yarışırma oyunu olarak ortaya çıktığını görüyoruz. Sporun 25 yy bir geçmişi olduğu ve ilk insandan bu güne kadar olan süreçte insanların yaşam biçimleri, teknoloji ve çevresel koşullarda oldukça büyük farklılıklar meydana geldiği düşünülürse kimi geçersiz kimi yetersiz çok sayıda tanım yapılmıştır.

Spor, ruh ve beden sağlığını güvence altına alan, onun topluma uyumunu sağlayan günlük hayatın gerginlik ve streslerini azaltan bir araçtır(Fişek, 1980:31).

Spor, “oyunla yarışmayı birleştiren bedensel yetenekleri daha fazla olduğu için kazananları ödüllendiren, üst düzeyde oyun, mücadele ve ağır kas çalışması gerektirdiği için sürekli ve yoğun çabayı zorunlu kılan bir uğraşıdır. Sporu sporcunun fizyolojik yapısıyla sınırlı tutan ve olayın bireyleri çok aşan toplumsal boyutunu gözden kaçıran bir tanımdır. Sporda kuşkusuz “mücadele ve rekabet” vardır. Dünyanın kimi ülkesinde tarih boyunca

“Kitlelerin Afyonu” ya da “Savaşa hazırlık kursu” olarak kullanıldığı, üstün bedensel yetenekler gerektirdiği de doğrudur. Ama tek başlarına alındıklarında “SPOR” olgusunun olduğu gibi algılanması mümkün değildir.

“Spor nedir? ” sorusuna sağlıklı bir yanıt getirebilmek için, sporun neyi temsil ettiğinden başlamak gerekmektedir.

Sporun kökenlerinin ilk insansı yaratıkların itişip, oynaşmalarına yani yüz binlerce yıl öncesine uzandığını biliyoruz. Canlılığın tek belirtisi olan hareket, vücut eğitiminin de başlıca vasıtası olduğu için bir bakıma hareketin tarihi demek olan beden eğitimi tarihini, insan hayatıyla bu sıkı ilişkisinden ötürü, daha ilk insanlardan başlayarak incelemek gerekir. İlk insanlarda uzun yıllar boyunca spor olarak nitelendirilebilecek hareketler hayatlarını idame etmek için yiyecek bulmaları için hayvanları avlamaya çalışmaları sırasında yaptıkları aktiviteler olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat sporun spor olabilmesi için beslenme, giyinme, barınma, savunma ve saldırıya(var olmak için) dönük bedensel eylemlerin nitelik değiştirmeleri, bir başka deyişle, insanın tek ve hayatta kalma çabasının “kendini korumak” olmaktan çıkması gerekmektedir.

10 – 12 bin yıl önce insanlık toprağı işleyerek besin elde etmeye başlamıştır. Artık hayati idame sebeplerinden dolayı yapılan avcılık v.b. uğraşlar giderek “sportif” bir görünüm almaya başlamıştır. Bu konuyu irdeleyecek olursak; ilk önce insanın spor yapabilmesi için, her şeyden önce, spor yapacak zamanının olması gerekmektedir. Ancak doğayla olan ilişkisi sadece ölüm-kalım olan birinin bu türden bir “boş zaman” bulamayacağı açıktır. Fakat yine aynı dönemlerde avlayıp topladıkları ile ancak gününbirlik kendilerine yeten bireylerin oluşturdukları topluluklarda, birkaç insanın müzik, resim, spor gibi geçim sağlamayan işlerle uğraşması, araç kullanan tek varlık olması zamanla kendisine yetenden fazlasını yapmaya itmiştir.

Bir zaman sonra hiç üretim yapmadan ürün fazlasından pay alınan üretim düzenine ulaşılması ile kişilerin boş zamanlarında bir artış meydana gelmiştir. İnsanlar artık kendilerine yetenden fazlasını üretmektedir. Oluşan bu gelişme ile birlikte insanlar avlanma ve toplamaya yönelik bedensel faaliyetlerini spor, resim v.b. daha başka alanlara kaydırma fırsatı yakalamış olmaktadır.

Bugün ise spor, özünde spora özgü hareketlerin yarışma ile kombinasyonudur. İçerisinde, dayanıklılık, hız, esneklik, kuvvet, çeviklik ve göz-el koordinasyonu ya da göz-ayak koordinasyonu barındırır(<http://www.active.com>). Ayrıca geçmişte olduğu gibi sadece zengin ve soylu insanların değil her kesimden her bir bireyin farklı amaç ve sebeplerle uğraştığı bir spor dalı vardır. Örneğin, bugün futbol toplumun her kesiminden, 7’den 77’ye herkesin uygulama fırsatı bulabildiği, yada yapılan karşılaşmaları seyirci olarak izleme

olanağı bulunan bir spor dalıdır. Dağcılık sporu ise, toplumun her kesiminden katılımcısı olabilen fakat çok fazla sayıda olmayan katılım gören bir spor dalıdır. Tenis, genellikle ekonomik düzeyi orta seviyenin üzerinde olan kişilerin tercih ettiği bir spor dalı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Spor; geçmişte insanların hayatta kalmak ve beslenmek için yaptıkları koşu, fiziki mücadele vb. aktiviteler, tarihsel gelişim sonucunda insanın kendine yetenden fazlasını üretmeye, toprağı ve hayvanları kullanmaya başlaması ile artan boş zamanlarında gerçekleştirdikleri aktiviteler haline gelmiştir. Günümüzde de insanların sağlık için, iş olarak, hem psikolojik anlamda hem de fiziki anlamda zinde olmak için, gerçekleştirdikleri bir uğraşı haline gelmiştir.

Artık insanlar yaşlandıklarında sağlık açısından problemler yaşamamak için, günümüz çalışma şartları neticesinde sürekli oturarak çalışma sonrasında fazla kilo almamak için veya aldıkları fazla kilolardan kurtulmak için, bazı fiziki rahatsızlıkların tedavisi için, günün stresinden kurtulmak ve yeni bir iş gününe hazır olmak için, arkadaşları ile birlikte bir şeyler yapmak için yada yeni arkadaşlıklar kurmak için, down sendromu vb. rahatsızlıkları olan görme ve işitme problemi olan bireylerin kendilerine olan özgüvenlerini kazanmaları ve topluma yeniden kazandırılmaları için v.b. yüzlerce sebepten dolayı spor yapmaktadırlar.

Bugün sağlıklı yaşamının vazgeçilmezlerinden biri olan spor aynı zamanda profesyonel anlamda para kazanma amacı ile de yapılmaktadır. Tüm dünyada geçerliliğı ve sporcuların en çok para kazandığı spor dalı olan futbol, daha sonra basketbol, golf, voleybol, halter, atletizm v.b. spor dalları ile uğraşan bireyler geçimlerini bu şekilde sağlamaktadırlar. Aynı zamanda bu spor dallarının çektiğı izleyici miktarı, bahis oyunları, üretilen malzemeler vb. araçlarla bir sektör haline gelmiş ve sadece branş sporcuları değil diğer insanların da para kazanabileceğı bir alan haline gelmiştir. Oluşan bu sektör, düzenlediğı organizasyonlar, yarışmalar, kampanyalar ile bir çekicilik yaratmaktadır. Oluşan bu çekicilik nedeniyle çok yüksek katılım oranlarında seyirci olarak bu organizasyonları seyretmeye gelen insanlar vardır.

Görüldüğü gibi sporun turizme olan katkısı göz ardı edilmeyecek kadar büyüktür. Bu katkılar iki farklı alanda gelişmektedir: Sportif faaliyetler popüler özellikler taşıması nedeniyle bir yandan tanıtım konusunda mükemmel bir araç olabilirken, diğer yandan kitlesel seyahat hareketlerine yol açarak doğrudan turizmin bir parçası olabilmektedir(<http://www.tursab.org.tr>.)

Sportif aktiviteler birkaç başlık altında sınıflandırılabilir. Kapalı alan Sporları, açık alan sporları, doğa sporları, takım sporları, bireysel sporlar, tehlikeli sporlar, macera sporları, su sporları, hava sporları gibi başlıklar örnek olarak gösterilebilir.

Kapalı alan sporları denilince, ağırlık salonlarında kondisyon, kas geliştirme, esneklik, step, aerobik ve diğer amaçlarla, kapalı bir mekan içerisinde gerçekleştirilen sporlar aklımıza gelmektedir.

Açık alan sporları, semt spor sahalarında, okulların açık hava da bulunan spor sahalarında, denizde, havada, sokak aralarında v.b. mekanlarda gerçekleştirilen aktivitelerdir.

Doğa sporları, şehir dışında doğal ortamlarda bulunan dağ, yamaç, dik kayalıklar, karlı tepeler, nehirler, deniz, göller, kanyonlar, şelaleler gibi ortamlarda gerçekleştirilen aktivitelerdir.

Takım sporları, basketbol, futbol, voleybol, hentbol, korfbol, su topu gibi takım halinde gerçekleştirilmesi zorunlu olan spor dallarıdır.

Bireysel sporlar, tenis, yüzme, badminton, dağcılık, kaya tırmanışı vb. tek olarak uygulanabilen aktivitelerdir.

Tehlikeli sporlar, yüksek irtifa dağcılığı, şiddetli akıntı olan akarsularda gerçekleştirilen rafting, kaya tırmanışı, dağların zirvelerinden aşağıya doğru ve orman içlerinde ezilmemiş pistlerde bol karlarda yapılan kayak gibi aktivitelerdir.

Macera sporları, daha çok maceraya dayalı, içerisinde tehlikelerin olduğu, çözülmesi gereken problemlerin olduğu, zor şartlar altında yapılan aktivitelerdir. Doğa sporları ve tehlikeli sporların tamamını kapsamaktadır. Ayrıca mağaracılık, oryantiring, ip inişi, dağ bisikleti gibi aktiviteler de dahil edilebilir.

Su sporları, rüzgar sörfü, katamaran, deniz ve nehir kanosu, aletli dalış(scuba), dalga sörfü gibi su üzerinde ve su altında yapılan faaliyetlerdir.

Hava Sporları ise, yamaç paraşütü, serbest atlayış, serbest düşüş(basejump), delta kanat gibi havada uzun süre kalmaya olanak veren araçlarla gerçekleştirilen aktivitelerdir.

2.2.1.2. Doğa Sporları

İnsanlar tarafından değişikliğe uğratılmamış doğal ortamlarda bireylerin motor veya başka bir aracın yardımını almadan kendi güçlerini ve yeteneklerini kullanarak yaptıkları sportif etkinliklerdir.

Yukarıda ki tanım doğrultusunda, Yüksek dağ tırmanışı, Kaya tırmanışı, Mağaracılık, Dağ bisikleti, Oryantiring, Yürüyüş, Rafting, Kano, Kayak, Tur kayağı, Snowboard, Paraşüt, Yamaç paraşütü, Yelken kanat, Denizde, akarsuda, gölde yüzme, vb. spor dalları “doğa sporları”na örnek olarak gösterilebilir. Motor sporları, gibi etkinlikler doğa sporu kapsamında yer almamaktadır.

Doğa sporları, günümüz yaşantısında kentleşmenin çok yoğunlaştığı, doğa ile olan ilişkilerin neredeyse yok olmaya başladığı ortamlarda, sürekli duvarlar arasında, bilgisayar karşısında yani doğal olmayan mekanlar da çalışan insanların üzerinde yarattığı stres sonucunda boş zamanlarını değerlendirilmek için daha çok tercih ettikleri bir alan haline gelmektedir.

Doğa sporları dediğimizde aklımıza ilk olarak “doğa içerisinde yapılan” sporlar aklımıza gelebilir. Outdoor sporlar olarak ta karşımıza çıkan doğa sporları, doğal alanların spor amaçlı kullanılmaları olarak ta tanımlayabiliriz. Çim yamaçlar da yapılan çim kayağından denizlerde yapılan scuba (aletli dalış)’ya, dik kayalıklara tırmanmaktan yamaç paraşütü yapmaya kadar doğa ile iç içe olan sporların tümü doğa sporları adı altında anılmaktadır.

Bireyler, hayal kurma, düşünebilme gibi kendisini diğer canlılardan ayıran en büyük özelliği sonucunda ellerinde bulunan her şeyi daha da geliştirme arayışı içerisinde girmiştir. 1786 yılında iki kişinin bir merak sonucunda Avrupa’nın en yüksek zirvesi olan Mont Blanc(4810 m.)’a tırmanması veya dinsel, yarış vb. sebeplerle yapılan dağ tırmanışları, Kızılderililerin nehirlerde kendilerinin yaptıkları kayıklar ile ilerlemesi fakat azgın sularda devrilen kayıklarını daha da geliştirmeye çalışmaları, daha sonra Amerikan donanmasının çıkartma yapmak için kullandığı botların bu azgın suları geçmek için kullanılması, kuşlardan esinlenerek geliştirilen yamaç paraşütü, doğa da konaklayabilmek için tasarladığı günümüzde hafif, şiddetli fırtınaya dayanıklı, su geçirmeyen çadırın doğada geceleme için kullanılması, su altı dünyasına olan merak sonucunda bulunan regülatör, yüzerlik yeleği v.b. aletlerle su altında nefes alabilmeyi ve etrafı görmemizi sağlayan ve göze takılan bir maske ile yapılan aletli dalış(Scuba), ilkel dönemlerde avlanan insanların hızlı hayvanları yakalayabilmek için kullandıkları tahta kayıklardan günümüzün fiber kayakları, snowboardları, tur kayakları v.b. örnek verilebilir.

Doğa sporları gerçekleştirildiği mekandan dolayı her zaman bazı riskler içermektedir. Doğa sporlarının sınıflandırılmasında bu risk faktörü önemli yer tutmaktadır. Yapılan aktivitenin ne kadar risk taşıdığı hangi tür doğa sporu sınıfına da yer aldığını belirlemektedir. Doğa sporlarını risk faktörlerini göz önüne alarak;

Sert doğa sporları aktiviteleri: Rafting, Akarsu Kayağı, Aletli Dalış(Scuba), dağ bisikleti, sırt çantası ile trans(Backpacking), Kaya tırmanışı, kayak(Skateboard), kayak v.b.

Yumuşak doğa sporları aktiviteleri; Kampçılık, günübirlik yürüyüşler(Hiking), Bisiklet, hayvan gözleme, ata binme, kano, su kayağı v.b.

olarak iki başlık altında sınıflandırabiliriz.

Doğa sporları, turizm faaliyetlerinin sezonluk süresini arttıran, turistik harcama potansiyeli yüksek bir üründür. Yaz aylarında genelde insanların dinlenme amaçlı olarak en çok tercih ettikleri deniz-kum-güneş üçlemesinin zaman olarak sadece yaz aylarında yapılabiliyor olması, diğer zamanların turizm amaçlı kullanılmasını etkilemektedir. Dolayısıyla turizm sezonunu tüm yıla yaymak için önemli bir unsur haline gelen doğa sporları turizmin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi anlamında çok önemli bir role sahiptir.

2.2.1.2.1. Doğa Sporlarında Kaza Riski

Risk, gerçekleşmesini istemediğimiz olayların gerçekleşme olasılığıdır. Yapısı gereği doğa ortamında gerçekleştirilen spor türleri, bulunulan yer bakımından her zaman bir tehlike, bir kaza riski taşımaktadır. Risk, insanın yaşamını sürdürebilmesi için bazen yararlı, bazen de zararlıdır. Risk almak bazı zamanlarda ise hastalık olarak da görülmüştür. Ancak, yüksek risk içeren sporların kişinin uyarılma ve heyecan düzeyini artırarak bireyi güdülediği belirlenmiştir.(Demirhan, 2003:3)

Doğa Sporlarında ve diğer spor branşlarında ki risk, aktif katılımcı ile pasif katılımcıya göre, riski algılama düzeyine göre, aldığı spor eğitimine göre yada yaşadığı yere göre(Kırsal alan veya Kentsel alan), yani kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Bazılarına göre Yüzme branşı riskli iken diğerlerine göre Snowboard veya Bolkar Kayağı branşları daha yüksek risk oranına sahiptir.

Doğa Sporlarında kaza riskini oluşturan bazı etmenler vardır. Bunlar doğanın kendisinden kaynaklanan etmenler, kişinin kendisinden kaynaklanan etmenler ve doğanın içerisinde yaşayan diğer canlılardan kaynaklanan etmenlerdir.

Doğanın Kendisinden kaynaklanan etmenler; dik yamaçlarda çığ düşmesi, taş düşmesi, kötü hava şartları, yıldırım, sel, heyelan, fırtına v.b.'dir. Ezilmemiş ve el değmemiş karlı ve dağlık bölgelerde kayak veya snowboard yapan bir birey çığ düşmesi tehlikesi ile karşı karşıyadır.

Kişinin kendisinden kaynaklanan etmenleri, yetersiz eğitim, yapılan spor branşı için yanlış veya eksik malzeme seçimi, branşın gerçekleştirildiği bölge hakkında yetersiz bilgiye sahip olma, dikkatsizlik, plan yapmamak veya yanlış plan yapmak ve “doğa ile savaş düşüncesi”, v.b. olarak sıralayabiliriz.

2001 yılında Türkiye'nin en yüksek zirvesi olan ve efsanelere konu olan Ağrı dağının zirvesine sadece doğa ile savaşmak fikri ile eğitim almadan, hava şartlarını, yükseklik fizyolojisini hesaba katmadan tırmanmaya çalışan bir kişi zirvenin yakınlarında hayatını kaybetmiştir.

Son olarak da doğa içerisinde yaşayan diğer canlı varlıklardan kaynaklanan etmenler mevcuttur. Doğa da yapılan dağ bisikleti aktivitesi sırasında köpek veya benzeri cinste hayvanların saldırımları, dağcılık yaparken yılan, domuz, kurt v.b. hayvanların saldırımları riski her zaman var olacaktır.

Ulusal Güvenlik Konseyi'nin 1996 yılında ki tahmini hesaplarına göre, 1995 yılında meydana gelen ve rapor edilen yaklaşık 8.700 tekne kazasından 5.000 civarında yaralanma vakası meydana gelmiştir. Yine aynı yıl, rapor edilen 836 yelken ölümünden 79 tanesi kişisel teknesi ile kaza geçirmiştir. Ayrıca, yaklaşık 130.300 yüzme yaralanması ve 1.700 ölümlü sonuçlanan olay, rapor edilen 1.200 yaralanmalı kaza içerisinde 107 ölümlü sonuçlanan avcılık kazası bulunmaktadır. (Dougherty, 1998:4).

Aktiviteye başlarken ve aktivite süresince riskleri pek düşünmeyiz. Fakat doğa sporlarında “Kaza Riski” her zaman mevcuttur. Bu risk sonucunda zarar görme olasılığımızı en az seviyeye indirebilmek için alınması gereken tüm önlemleri ki en başta yapılacak olan doğa sporları branşına özgü iyi bir eğitim alınmalıdır.

İster şehir ortamında olsun ister doğa da olsun, eğitimsiz ve bilinçsizce yapılan her türlü aktivite risk taşımaktadır.

Tablo 2.9: Güvenlik Kontrollerinin 4 Genel Kategorisi (Dougherty, 1998:5)

KATEGORİ	AÇIKLAMA
Planlama	Gerçekleştirilmek istenen doğa sporları, bu branşın tehlikeleri ve bu tehlikelerin en iyi şekilde kontrol edilebilme yollarının kafamızda canlandırılması.
Eğitim	Gerçekleştirilecek branşın yapılacağı çevrenin ve aktivitenin gerekliliklerinin yerine getirebilmek için bedenen yapılan hazırlık
Pratik / Antrenman	Seçilen aktiviteyi efektif bir şekilde gerçekleştirebilmek için beceri edinme
Uyarılma	“Eğer” sorusunun kafamızda canlandırılması, yedek planın göz önünde tutulması ve daha önce kazanılan deneyimlerin kullanımı

Gerçek şu ki, doğa sporlarında riskten kaçınmanın tam bir yolu yoktur. Doğa saygı duymamız gerektiren birçok tehlike içermektedir. Yapılacak en iyi şey çok iyi bir eğitim almaktır. (Dougherty, 1998:4)

2.2.1.2.2. Doğa Sporlarında Sigorta

Doğa Sporları ile uğraşırken kaza/yaralanma ile karşılaşma olasılığı her zaman mevcuttur. Bu konuda zarar görmek istemiyorsak yapılabilecek şeylerin en başında yapılacak doğa sporları branşı ile ilgili iyi bir eğitim almak zorunludur. Daha sonra faaliyetin yapılacağı coğrafya hakkında bilgi almak, o tarihteki hava şartlarını iyi etüd etmek yapılacak faaliyete en

uygun ve yeterli ekipmanı seçmek, bu ekipmanı nasıl kullanacağımızın eğitimini almış olmak v.b. konuları faaliyete başlamadan iyi planlamak kaza riskini en az seviyeye indirmeye yardımcı olacaktır.

Tüm bunların dışında doğada bulunulan süre içerisinde ne kadar önlem alınırsa alınsın her zaman bir şey olabileceği mevcuttur. Doğa sporları ile uğraşırken geçirilen bir kaza sonucunda iş hayatından, sosyal yaşantıdan kısa veya uzun bir süre uzak kalılabilmekte ve sağlık açısından müdahale, tedavi ve iyileşme gibi süreçler maddi anlamda kişileri zorlayabilmektedir.

Böyle bir durumda sosyal yaşantıdan uzak kalınmasının dışında iş hayatından uzak kalınan süre boyunca ve yeniden sağlığınıza kavuşmak için yapılan sağlık harcamalarının karşılanabilmesi için maddi anlamda oldukça sıkıntıya girilmektedir. Bu tür bir sıkıntı içerisine girmemek için sigorta yaptırmak yararlı olacaktır.

Sigorta, kişinin bir zarara uğraması durumunda ona garanti vermek ya da zararını ödemek için yapılan bir işlemdir. Hasarın karşılanması için verilen para, aynı risklere maruz kalan kişilerin prim olarak adlandırılan belli miktardaki bağışlarından oluşturulmuş bir sermayeden ödenir. Kişisel kayıpların ödenmesi masrafların bölünmesi ile kişinin üstünde ağır bir yük olmaktan çıkmaktadır. Poliçe olarak adlandırılan sigorta kontratının esası karşılığının olmasıdır. Bir sigorta şirketinin ana faaliyetleri ise sigortacının alabileceği risklerin belirlenmesi ve bu riskler için uygun görülen fiyatların kararlaştırılmasında kullanılacak oranların ayarlanmasıdır (<http://www.mezun.com>).

Sigorta seçenekleri çok çeşitlidir. Bu değişik sigorta seçeneklerinden birini seçebilirsiniz. Fakat Doğa Sporlarında Güvenlik konusuna en uygun sigorta seçeneklerini seçmelisiniz. Sağlık sigortası, Sorumluluk Sigortası veya Ferdi Kaza Sigortaları doğa sporlarına en uygun olan sigorta seçenekleridir(Dougherty, 1998:4)

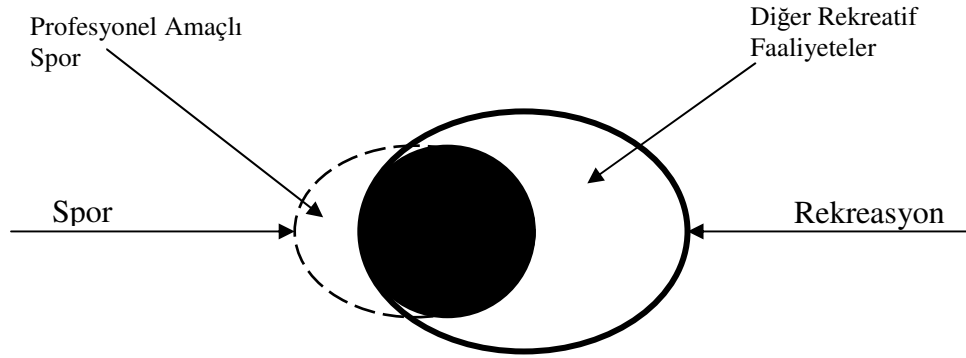
Sorumluluk sigortası Rehberin veya o aktiviteyi yaptıran kişi tarafından yaptırılan bir sigorta türüdür. Rehberin bir hatasından dolayı kaynaklanan ve rehberlik yaptığı kişilerden birisine zarar veren olayların zararlarını en aza seviyeye indirmek ve sürekli sakatlık ve ölüm hallerinde kaza geçiren kişiye veya ailesine maddi ödeme yapar. Ferdi kaza sigortası ya kişi tarafından ya da yine aktiviteyi yaptıranlar tarafından yapılabilir.

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi iyi bir eğitim doğa sporları ile uğraşırken kaza riskini en az seviyeye çekmemize yardımcı olur. Bu noktada alınacak eğitimi veren eğitmenin konusunda uzman, deneyimli, bilinçli ve zamana ayak uydurabilen(eğitim verdiği spor dalı ile alakalı olarak değişen ve gelişen teknoloji ve teknikleri takip eden) bir kişi olması şarttır.

2.2.2. Spor – Rekreasyon İlişkisi

Rekreasyonu en basit tanımıyla boş zamanlarda gerçekleştirilen ve kişiye haz veren, yenilenmesini sağlayan, enerji depolamasına yardımcı olan ve eğlendirici – dinlendirici aktif veya pasif aktiviteler olarak ve Spor’u da oyun, oyalanma, eğlenme ve işten uzaklaşma olarak tanımlamıştık.

Yukarıdaki tanımlamaya göre spor ve rekreasyon iç içe girmiştir. Fakat bu nokta da karıştırılmaması gereken nokta bireyin tamamen boş zamanlarında oyun, eğlenme yani rekreasyonel anlamda gerçekleştirilen “SPOR” dan bahsedilmektedir. Çünkü, spor yaparak para kazanan bireyler için uğraştıkları spor dalları birer iş niteliği taşıdığından rekreasyonel aktivite olamazlar. Ama aynı bireylerin aynı branşı arkadaşlarıyla tamamen zevk için, boş zamanlarında oynadıkları zaman bu rekreasyonel bir faaliyet haline gelmektedir.

Şekil 2.5: Spor ve Rekreasyon İlişkisi

Bu ayrımı göz önünde bulundurarak, spor ve rekreasyonun ifade ettikleri anlam ve amaçları bakımından iç içe girdiğini söyleyebiliriz. Spor Rekreasyonel faaliyetlerin en ilgi çekeni, en kapsamlı ve en çeşitli alanını oluşturmaktadır. Yapılan araştırmalar, Rekreasyonel amaçlı sportif faaliyetleri tercih eden insanların sayısının, diğer faaliyetlere katılanların sayılarından daha fazla olduğunu göstermektedir. Almanya’da halkın % 61’i boş zaman etkinliği olarak sporu tercih etmektedirler. Yine Almanya’da 6-16 yaş arasındaki 190.000 genç üzerinde anket yoluyla yapılan bir araştırmada gençlerin %60’ının boş zamanlarını spor yaparak geçirdikleri görülmüştür. (<http://www.sporbilim.com>).

Sporun sadece sağlık için spor, heyecan, adrenalin, herkes için spor, özelliklerinin yanı sıra hayatımız içerisinde bu kadar yoğun rol almasının sebeplerinden birisi de diğer bireylerle sosyal ilişkiler kurmak ve toplumsal birliği sağlama gibi roller üstlenmesidir(<http://artzia.com>) (<http://www.sporbilim.com>). Ayrıca da toplumların birbirleri üzerinde üstünlük sağlama konusunda da spor geçmişten bu güne oldukça önemli bir rol üstlenmiştir.

2.2.3. Doğa Sporlarının Rekreatif Amaçlı Kullanımı

Sanayileşme ile başlayan sosyo-ekonomik gelişme, kırsal alanların kentsel alanlar aleyhine gerilemesi sonucunu doğurmaktadır. Buna karşılık, kentlilerin giderek artan kır özlemini giderebilmeleri için kırların sadece tarım faaliyeti ile yetinen tek faaliyetli alanlar olmaktan çıkarılarak, kentlilere rekreatif aktivite olanakları sağlamaları gerekmektedir(Saçcan, 1986:137).

Metropolleşmenin hat safhada yaşandığı dünyamızda insanoğlu doğadan uzaklaşarak makineleşmenin yoğun olduğu ortamlarda ve suni iletişimlerde içinde bir yaşam şekli oluşturmuştur. Buna bağlı olarak insanoğlu 20. yüzyılı keşifler yüzyılı olarak değerlendirmiştir. Buna neden olan etken, makineleşmenin getirdiği yoğun ve sert ilişkilerden kaçış ve tekrar modern yaşantı içinde doğayı tercih etmesidir. İlk önceleri keşif olan bu akım daha sonra sportif aktiviteler olarak yerini almıştır.

Spor denilince akla ilk gelenler alışı gelmiş açık alanda ve kapalı alanda yapılan sporlardır. Bunların başlıcaları; Futbol, Basketbol, Voleybol, Atletizm, Yüzme, v.b.'dir. Genellikle, az sayıda insanın hareketli olarak yaptığı aktiviteleri büyük bir yoğunlukla oturarak izlemek zorunda kalmaktadır.

Gelişmiş toplumlarda, artık insanlar izlemek değil, uygulamak ve içinde olmak istemektedir. Son 10 yıl içinde alışı gelmiş sporlar terk edilerek sıra dışı sporlara olan ilgide bir artış olmuştur. İnsanlar artık şehir ortamından uzaklaşarak doğa içerisinde bulunmak, rahatlamak, dinlenmek, enerjilerini tazelemek gibi sebeplerle geleneksel sporların dışında yeni spor türleri ortaya çıkarmaya başlamışlardır.

Kayak, dağcılık gibi geçmişi çok eski çağlara dayanan bazı sporların yanı sıra, ulaşımı ve uygulaması kolay olan diğer spor türleri ortaya çıkmıştır.

İnsanlar keşif ruhu ve merakları neticesinde azgın ve debisi yüksek sularda ilerlemenin yollarını aramış ve teknolojinin yardımı ile beyaz su(white water) denilen coşkulu akarsularda "rafting", insanların dağlarda yürüdükleri patikalarda, bazen yolun bile olmadığı alanlarda ve artık günümüzde yüksek kayalıklardan atladıkları "dağ bisikleti", yeterli rüzgar alan tepelerin zirvelerinden atlayarak sahillere, evlere, yaşam alanlarına, doğal güzelliklere yukarıdan kuş bakışı baktıkları "yamaç paraşütü", insanoğlunun doğasında bulunan tırmanma içgüdüğü ile dik ve sarp kayalıklar üzerinde, bazen birkaç saat süren, bazen birkaç gün süren, bazen de birkaç hafta süren "kaya tırmanışı", iki tarafı dik kaya yüzeyleri ile kapalı ve içerisinden su akan muhteşem manzaraları ile "kanyon geçişleri", sadece keyifli bir akşam geçirmek ve doğa da olmak isteyenler için "kampçılık", motor gürültüsünden uzak, sadece doğal yöntemlerle dolaşmak için "ata binme", bir yelken ve ayaklarınızın altında bir sörf tahtası(board), rüzgar yardımı ile deniz de "rüzgar sörfü", yelkeni olmayan sörf tahtası ile yüksek dalgalarda yapılan

“dalga sörfü”, bazen girişi 1 metrelik bir delik olan, bazen de büyük bir tüneli anımsatan ve içerisinde gün ışığı bulunmayan, aşağıya doğru veya yatay olarak hareket edilen mağaralarda yapılan “mağaracılık”, v.b. bu tarz spor türlerine örnek olarak gösterilebilir.

Bireyler bu aktiviteleri uygularken, şehir ve günlük yaşam stresinden uzak, kafalarında yaptıkları spor ve aldıkları hazdan başka bir şey olmamakta, eğlenceli, dinlendirici, yeniden zorluklarla mücadelede gerekli olan enerjiyi depolamaya yardımcı olan ortamlarda bulunmaktadır.

Rekreasyonun tanımını yaparken bahsettiğimiz gibi, amaç; dinlenmek, hem fiziki hem de psikolojik anlamda yenilenmek, zevk almak, eğlenmek, enerji ile dolmaktır.

Dolayısıyla doğa sporları içerikleri bakımından rekreasyonel anlamda kullanılmaya en uygun alanlardan biridir.

2.3. TURİZM – DOĞA SPORLARI İLİŞKİSİ

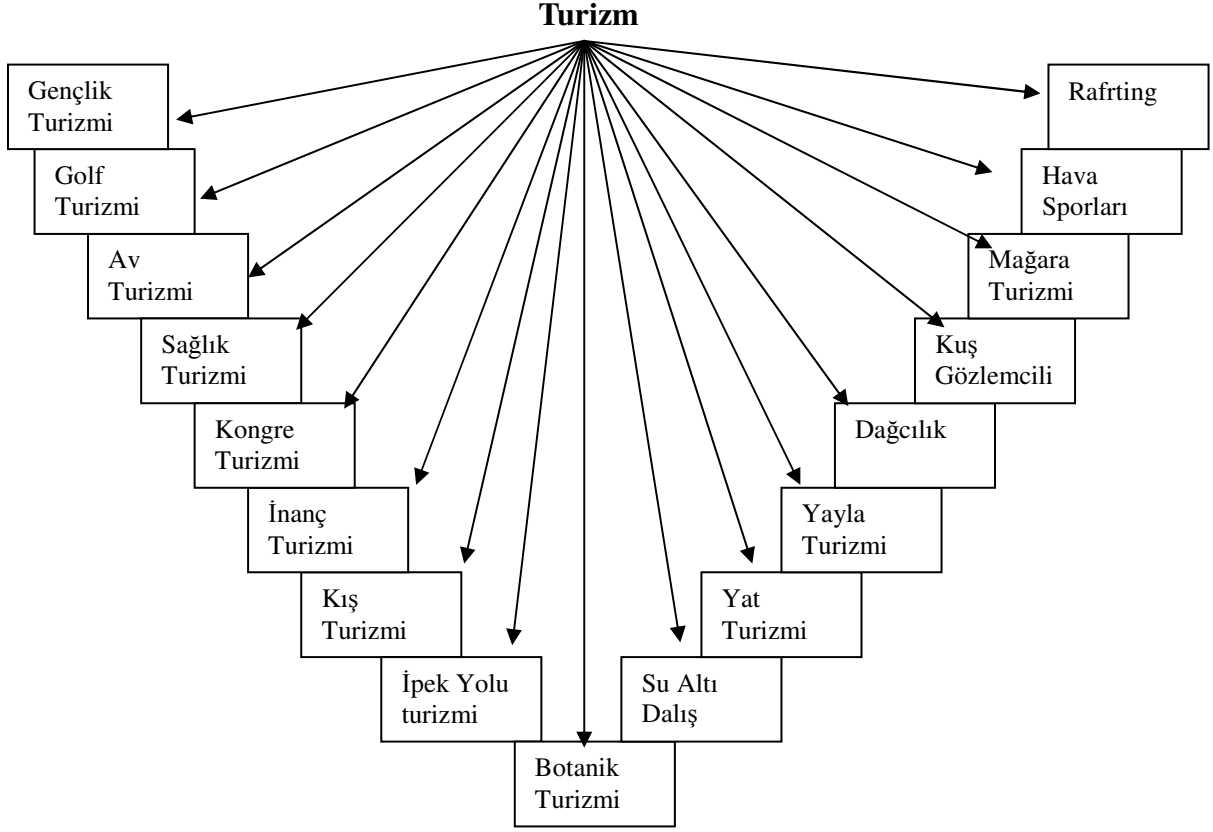
Günümüzde sanayileşme, kentleşme ve diğer olumsuz etkenler, özellikle kentsel alanlarda yaşayan insanlar üzerinde büyük baskılar oluşturmaktadır. Bu baskılardan kaçış, turizm hareketlerine yansımakta ve klasik Turizm anlayışının (deniz, kum, güneş) yerini doğal ortamlarda dinlenme arayışları almaktadır.

Geçmişten günümüze kadar olan süreçte Turizm denilince akla gelen ilk şey 3S olarak adlandırılan Sea, Sand, Sun (Deniz, Kum, Güneş)'tir. Fakat günümüzde bu görüş değişmeye başlamıştır. Oysa son on yılda Dünya'daki değişimlerle 3S faktörünün özellikle gelişmiş toplumlarda yerini 3 E'ye bırakmakta, Eğitim (Education), Eğlence (Entertainment) ve Çevre (Environment) duyarlı, sürdürülebilir turizm türü ön plana çıkmakta olduğu görülmektedir.

Günümüzün gezginleri artık tatillerini, aynı zamanda kişisel hobilerini ve ilgi alanlarını geliştirebilecekleri yörelerde geçirmeyi tercih etmektedirler(<http://www.tourism.bilkent.edu.tr>).

İnsanlar artık tatile çıktıklarında zamanlarını yatarak geçirmektense aktif, sportif faaliyetlere katılarak ve eğlenerek geçirmek istemektedir.

Turizm'de ki bu değişim özellikle doğa sporları çeşitliliğinin artması ile daha da ön plana çıkmaya başlamıştır. Rekreasyonel amaçlı yapılan doğa sporları aktiviteleri günümüzde birer turizm çeşidi haline gelmektedir.

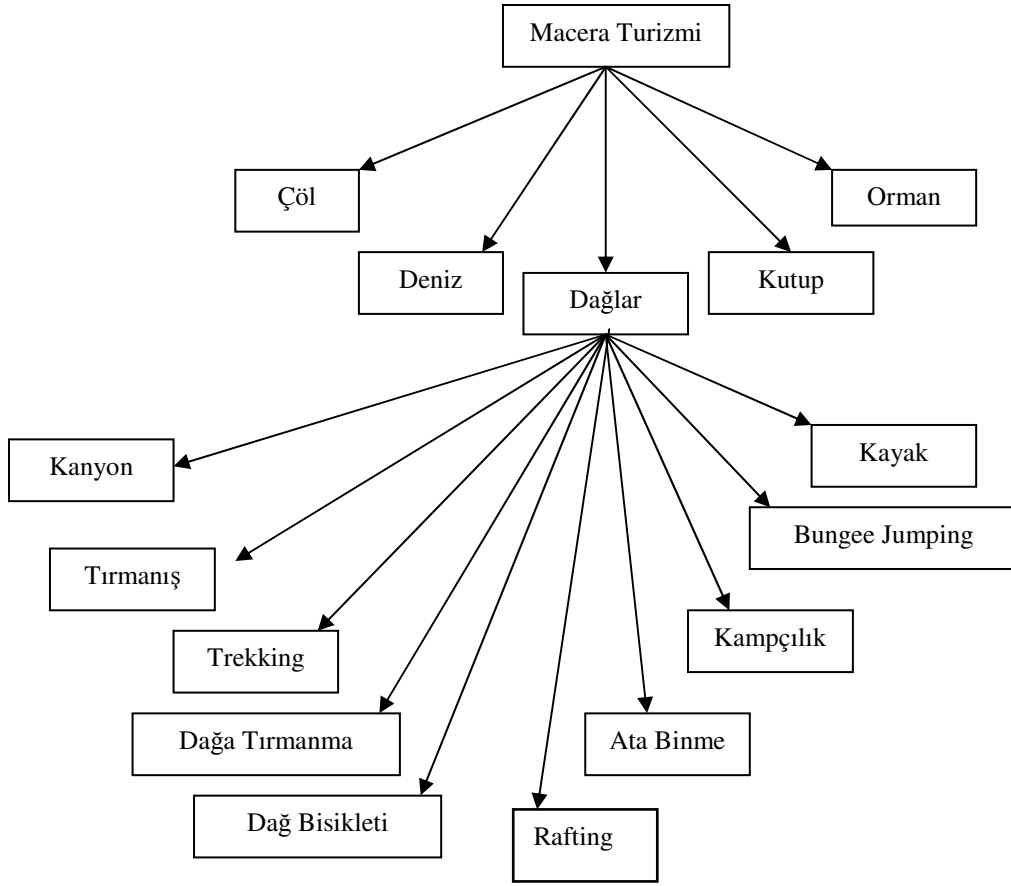
Şekil 2.6: Turizm Çeşitleri

İnsanların boş zamanlarını değerlendirmek için yeni arayışlar içine girmesi, yeni sportif alternatifler ortaya çıkarma isteği, bu merak ve istek sonucunda insanların zevk aldığı aktiviteler ortaya çıkmakta ve bunlar birer turizm çeşidi haline gelmektedir.

Bu tip alternatif seçeneklerin(rafting, aletli dalış(scuba), dağcılık, kaya tırmanışı, trekking, katamaran, rüzgar sörfü, dağ bisikleti, yamaç paraşütü, v.b.) herkes tarafında yapılmasını sağlayabilmek ve kar elde edebilmek için bazı bireyler ve şirketler bu aktiviteleri satmaktadırlar. Bu sayede bu alanlar turizm endüstrisi tarafından birer turizm çeşidi olarak kullanılmaktadır. Buda turizmin çeşitlendirilmesi anlamına gelmektedir.

Turizm bakanlığının resmi internet sitesinde yapmış olduğu sınıflamada turizm çeşitleri şekil 2.6'da ki gibidir. Fakat yukarıdaki ifadelerde de belirtildiği gibi bu çeşitlilik yeni alanların hızla çoğalması ile günlük yaşantımızda kullandığımız turizm çeşitleri sayısı daha fazladır.

Şekil 2.7'de de görüldüğü gibi birçok doğa sporları aktivitesi "macera turizmi" başlığı altında toplanabileceği gibi her bir ayrı ayrı birer turizm çeşidi olarak da sınıflandırılabilir.

Şekil 2.7: Macera Turizminde Çeşitlilik (Hudson, 2003:204)

Rafting, günümüzde en büyük turizm çeşitlerinden biri haline gelmiştir. Amerika da, Amerika Seyahat Endüstrisi Birliği'ne göre 1990'ların ikinci yarısında 98 milyon kişi macera turizminin içerisinde yer almıştır. (<http://europa.eu.int>).

Günümüz de bir çok insan sürekli olarak dört duvar arasında çalışmalarını, işe gidiş geliş süresince yaşadığı sıkıntılar, zorluklar, problemler, geçinme sıkıntısı, stres ve benzeri olaylar insanları boş zamanlarında yaşadıkları ortamın dışına çıkmaya itmektedir. Bunun sonucunda insanlar rahatlamak, dinlenmek, eğlenmek için yüksek yoğunlukla tatile çıkarlardı. Tatil denilince herkesin aklına denize girmek, kumsal da dinlenmek ve güneşlenmek gelirdi. Bireyler artık boş zamanlarını yatarak geçirmektense daha aktif, çeşitli spor organizasyonlarının içerisinde rol alarak, çeşitli deneyimler kazandığı ve tatmin duyduğu aktivitelerle değerlendirmektedirler ve doğadan uzak olarak geçen yaşamları boyunca doğaya duydukları özlem ve şehir yaşantısının üzerlerinde yarattığı stres, bireylerin boş zamanlarını otellerde, kumsallarda geçirmek yerine doğa içerisinde geçirmelerini desteklemektedir.

Dünya Turizm Örgütü'nün (WTO) sonuçlarını 1999 yılında yayınladığı Eğlence/Dinlenme Zamanındaki Gelişmeler (Changes in Leisure Time) isimli araştırmasında,

turizmde talebin daha aktif tatillere kayacağına ve geleneksel güneş-deniz-kum tatillerinin toplamdaki payının azalacağına işaret etmektedir. (<http://www.tursab.org.tr>).

UNEP'in(Birleşmiş Milletler Çevre Programı) araştırmasına göre, doğal ortamlara dayalı turizmi, bugün turizm endüstrisinin en hızlı büyüyen segmentlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Dünya Turizm Örgütü'nün (WTO) uzun dönemli tahminlerine göre doğa turizmi hem turist sayısında hem de toplamdaki payı itibarı ile yüksek bir hızla yükselmeye devam edecek. Dünya Turizm Örgütü'nün 1997 yılında yaptığı bir araştırma doğa turizminin bir formu olarak kabul edilen doğa seyahatlerinin bütün uluslararası turizm harcamalarının içinde yüzde 7 civarında bir ağırlığa sahip olduğunu göstermektedir. Dünya Kaynakları Enstitüsü'ne göre 1990'lı yıllarda turizmin genel büyüme hızı yıllık ortalama yüzde 4 iken bu hız doğa seyahatleri segmentinde yüzde 10 ile 30 arasındadır. WTO, doğa sporlarına dayalı turizm de yapılan seyahat harcamalarının dünya ortalamalarının 5 katı kadar fazla hızla arttığını belirtmektedir. Bu artış hızı yıllık yüzde 20'ye tekabül etmektedir. Doğa temelli turizme yönelen talebi etkileyen bir unsur da dünya çapında giderek artan çevre bilincidir. Doğa belgeselleri ve yayınları birçok destinasyonu eskisinden çok daha fazla tanınır kılmaktadır(<http://www.tursab.org.tr>).

2.4. Rekreatif Amaçlı Doğa Sporlarının Turizmde Kullanımına Bir Örnek Olarak Rafting

2.4.1. Tarihçe

Nehirleri bol olan topraklarda yaşayan ve sulardan olabildiğince çok faydalanan Amerikan Kızılderilileri, ilk olarak kayak ve kanoyu keşfetmişler. Kanoları da Kızılderili filmlerinde gördüğümüz türdendir. Kanoları zaman içinde nehirlerin zorluk derecelerini geçemez duruma gelmiştir ve omurgasız olduğundan çabuk kırıldığından rafta göre yetersizdi. Böylece şişme bot, raft ortaya çıkmıştır.

Rafting'in spor olarak yapılmaya başlanması ve normal şartlar altında ancak son derece tecrübeli profesyonellerin geçebileceği nehirlerde turistlere eğlence olsun diye tur düzenlenebilmesi, bugün kullanılan özel botların yani "raft"ın sayesinde olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Amerikan Donanması'nın Pasifik Adaları'na çıkartma yaparken kullanması için şişme bir "saldırı salı" geliştirildi. "on adam" (Ten – man) olarak da bilinen, siyah neoprenden yapılan bu botlar beş metre uzunluğunda ve iki buçuk metre genişliğindeydi. Savaş sırasında binlerce üretildiği

için, sonradan ikinci el ordu malzemesi olarak satışa çıkarılmıştır. Kısa bir süre sonra ABD'nin batısındaki tüm nehirlerde kullanılmaya başlanmıştır.

ABD'de doğan ve yaklaşık 60 yıllık bir geçmişi olan rafting, tahmin edilenden çok daha kısa bir sürede yayıldı. Ancak bu sporun Türkiye'de keşfedilmesi oldukça zaman aldı. Rafting, Türkiye'de 1990 yılında Çoruh Festivali ile ilk defa duyuldu. 1993'te 4. Dünya Akarsu Şampiyonası 28 ülkeden 300 sporcunun katılımı ile Çoruh Nehri'nde gerçekleştirilmiş, 1994 yılında ise Turizm Bakanlığı Artvin'in Çevreli köyüne bağlı Kortlar mevkiinde dinlenme ve barınma tesisleri yaptırmıştır.

İklim ve doğa şartlarının en elverişli olduğu Kuzey Amerika, Avustralya ve Güney Afrika'da yaygınlaşan bu spor, ardı ardına yapılan organizasyonlarla Türkiye'de de çok sevilmiş ve ilgi görmüştür. (<http://www.barhal.com>) (<http://members.lycos.co.uk>).

Kuzey Amerika'da özellikle Kanada'da çok yaygın olan "Akarsu Krosu" Rafting, son zamanlarda bütün dünyada hızla gelişen sporlardan biridir. İlk kez 1869 yılında Colorado Nehri üzerinde Büyük Kanyonda gerçekleştirilen rafting, daha sonra 70 yıl unutulmuştur. 1939 yılında Colorado Nehri'nde yeniden organize edilen ikinci rafting büyük ilgi çekmiş ve o tarihten itibaren yapılan elen organizasyonlarla da vazgeçilmesi zor bir spor olmuştur.

Rafting Türkiye'de ilk kez 1992 yılında İspir'de başlayarak Artvin'de sona eren 335 km'lik güzergahta, 6 şişme botla yapılmıştır. Yurdumuzda, rafting yapılabilen diğer önemli bölgeler; güneyde Dalaman - Köprüçay, Göksu, Marmara Bölgesi'nde Melen ve Sakarya nehirleridir.

Doğaya zarar vermeden direnç gösterme ilkesine dayanan bu sporda akarsular; suyun akış hızı, hacmi, nehir yatağının genişliği, suyun düşüş yükseklikleri gibi zorluk kriterlerine göre 6 sınıfa ayrılır. (<http://members.lycos.co.uk>).

2.4.2. Rafting'te Kullanılan Malzemeler

Rafting sporunda kullanılan en önemli malzemeler botlar ve can yelekleridir. Botlar, su geçirmez kauçuk malzemeden yapılmıştır, havayla şişirilir ve içine dolan suyun tahliyesi için tabanında delikler yer alır(Dougherty, 1998:4) ve en az 5 değişik hava bölmesine sahiptir. Botun boyu yaklaşık 3,5-5 m arasındadır ve 6 ila 8 kişi alabilir.

Genelde kullanılan bu bot türünün yanı sıra daha deneyimli raftingciler için tek veya çift kişilik hava ile şişirilebilen Kayaklar (inflatable kayaks – Resim 1) ayrıca tek kişilik yarışma botları olan solo kataraft ve hard shell kayaklar(resim 2) mevcuttur(Küçüktopuzlu, 2003:77).

Resim 1

Resim 2

Resim 3

Dış Katman; içerisine çabuk kuruyan, sentetik, nefes alabilen ve sıcak tutan bir giysi üzerine balık adam(neopren) giysisi (bu kıyafet iki türlü olmaktadır. Bunlar Islak (Wet Suit) ve Kuru (Dry Suit) elbiselerdir.

Islak elbise içerisine su alır ve bu su vücut ısısı ile ısınarak soğuk su ile vücudunuzun arasında bir izolasyon alanı oluşmasını sağlar. Kuru elbise ise en iyi ama en pahalı malzemedir. İçeriye kesinlikle su almaz, rüzgar geçirmez ayrıca yüzerliliği arttırıcı özelliğe sahiptir.

Rafting sırasında, eğer bottan düşme ve ayakta durma durumlarında kişiye zarar verebilecek nehir zeminine karşı ayakları korumak için neopren Çorap(patik) veya spor ayakkabı, yine düşmelerde başı koruyabilmek için kask, rafting sporunda olmazsa olmaz olan can yeleği, isteğe bağlı olarak neopren eldiven, bıçak(sadece eğitimler için), tehlike ve yardıma ihtiyacınız olduğu zaman kullanmanız için düdük kullanılan malzemelerdendir.

2.4.3. Rafting Yapılan Nehirlerin Özellikleri

Rafting yapılan nehirler çok değişik türlerde sınıflandırılmaktadır. Amerika'da Orta batı'da 1 ile 10 dereceler arasında en kolaydan en zora doğru sınıflandırılmaktadır. Avrupa'da ve Sovyetler Birliği'nde daha değişik sınıflamalar yapılmaktaydı. Fakat yıllar sonra uluslar arası bir sınıflama/derecelendirme sistemine ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Nehirler ve rapidler(çağlayan); akış hızı, akan suyun hacmi, içerdikleri engeller ve yatağın eğimine bağlı olarak çeşitli geçiş zorluklarındadır. Nehirler dünyaca uygulanan ve kabul gören 6'lık sisteme göre 1 den 6 ya kadar derecelendirilirler (<http://www.ecraft.com>).

Tablo 2.10: Uluslar arası Nehir Zorlukları Dereceleri
(Dougherty, 1998:174 – Ellison, 1991:23)

SINIF	NEHİR VE ÇAĞLAYAN TANIMLAMALARI	AKTİVİTEYİ GERÇEKLEŞTİREN KİŞİ TANIMLAMALARI
I	Kolay: Küçük dalgalar, bir-iki veya hiç engel	Yeni Başlayanlar: Yeni Kürek kullanmayı öğrenecek kişiler için
II	Orta: Sürekli akıntı, birkaç manevra, kolay rapidler, düzenli dalgalar	Acemi: I. Sınıf Nehirde başarılı kürek çekebilenler, Temel kürek çekmeyi öğrenmiş kişiler için
III	Zor: Yüksek ve düzensiz dalgalar, kompleks manevralar gerektiren dar pasajlar, bota su doldurabilen dalgalar	Orta: bütün genel manevralarda orta derece beceriye sahip, II.sınıf Nehirde Başarılı kürek kullanabilen kişiler için
IV	Çok zor: Uzun, zor ve devamlı rapidler, güçlü dalgalar, botun hareket etmesini engelleyen holler,	İleri seviye: Kıyıda veya bottan kurtarma konusunda deneyimli, III. Sınıf nehirlerde Liderlik yapmış kişiler
V	Son Derece Zor: Hassas manevralar gerektiren daralan pasajlarda Şiddetli, zor ve uzun rapidler, Turbulanslı sular. Kurtarma yapmak zordur.	Usta/Uzman: Orta derecedeki su seviyelerinde ki bütün nehirlerde engelleri aşabilme yeteneği, IV. Derecedeki nehirlerde başarılı liderlik yapmış kişileri için
VI	İlerlemenin Limit Noktası: Neredeyse İmkansız ve çok tehlikelidir. Bütün zorluklar limit noktalarına yükselir. Hayatınızı riske atmadan deneyemezsiniz. Tavsiye edilmez	Ustalar/Uzmanlar Takımı: Mümkün olan bütün önlemler tedbirler kullanılmalı.

2.4.4. Türkiye deki Rafting Merkezleri

a) Artvin Çoruh Nehri

Çoruh nehrini barındıran Artvin ilinin topraklarının büyük bir bölümünü sarp ve geçit vermeyen dağlar kaplamıştır. Çoruh nehri bu dağlık bölgelerin arasından geçerek Karadeniz'e ulaşmaktadır. Çoruh'un Artvin sınırları içerisindeki uzunluğu yaklaşık 150 kilometreyi bulur. 3. 225 m. rakımlı Mescit Dağları'ndan doğarak toplam 466 kilometre kat ettikten sonra Gürcistan sınırları içerisinde Karadeniz'e dökülen Çoruh nehri aynı zamanda dünyanın en hızlı akan nehirlerinden biridir. Yöre, her yıl dünyanın her tarafından gelen, rafting, kano ve nehir kayağı gibi akarsu sporlarını yapan yerli ve yabancı sporcuları ağırlamaktadır.

Çoruh nehri çevresi pek çok turizm aktivitesini de barındırmaktadır. Kaçkar dağlarında zirve yapmak için en uygun rota, yöre yakınındaki Yaylalar köyü üzerindedir. Yöreden yerel rehberler ve eşyaları taşıyacak katır bulmak mümkündür.

Zengin flora ve faunaya sahip Çoruh nehri, doğal özelliğini koruyan nehirlerimizden birisidir. Nehrin çevresindeki bazı kayalıklarda nesli tükenmekte olan kızıl akbaba türü koloniler halinde yaşamaktadır. Ayrıca Çoruh vadisi boyunca boz ayı, çengel boynuzlu dağ keçisi, yaban domuzu, kurt, çakal, tilki, porsuk, sansar, su samuru, tavşan, ur keklik, keklik,

yaban horozu, çulluk, yaban ördeği, üveyik, sarıasma, sarısandak, ardıc kuşu, güvercin, tahtalı kuşu ve çeşitli yaban hayvanı türleri bulunmaktadır.

Parkurlar :

Bayburt'tan başlayıp İspir ve Yusufeli'ni takip ederek Artvin'e kadar yaklaşık 260 km. uzunluğundaki nehirde, 4 farklı etapta rafting yapılmaktadır.

– Bayburt-İspir: 0-106 km

Bayburt'tan Çoruh nehrini takip ederek Dikmetaş köprüsüne ulaşıldığında, köprü'nün her iki yakasında kamp kurulabilecek yerler mevcut olup parkura buradan başlanabilir, ikinci kampın yeri Aslandede veya Laleli olabilir.

Bayburt-İspir arasındaki parkur 2-3 zorluk derecesindedir. Bu parkur ortalama 3 günde alınabilir. İspir'e gelmeden hemen önce (yaklaşık 3 km.) sol tarafta kamp yapma imkanı mevcuttur. Kamp yerinin yakınındaki benzin istasyonundan ve alışveriş için İspir'den yararlanılabilir.

– İspir-Çamlıkaya: 106-134 km

İspir-Çamlıkaya arası 3-4-5 zorluk derecesinde bir parkurdur. İspir başlangıç noktasından (stabilize yol girişi km:0) 3.; 6,6.; 6,8.; 7,4. km, 8. kilometrelerdeki su akışı iyi incelenmelidir. 28. kilometrede Çamlıkaya'ya ayrılan yola gelmeden önce, nehrin sol yakasına kamp kurulabilir. İçecek suyu 200 m. ileride yolun sol tarafında dağlardan gelen dereden veya Çamlıkaya yol ayrımındaki beton köprüyü geçince trafo'nun bulunduğu yerdeki direğin sağ alt tarafındaki pınardan temin etmek mümkündür. Yiyecek imkanları Çamlıkaya'dan (yol ayrımından 4 km mesafede) sağlanabilir.

– Çamlıkaya-Tekhale: 134-178 km

Çamlıkaya'dan itibaren Çoruh takip edildiğinde pirinç tarlaları, sebze ve meyve bahçeleri en çok karşılaşılan görüntüler olacaktır. 48. kilometrede Köprügören köyü geçilerek, 54. kilometrede Alanbaşı köyüne ulaşılabilecektir. Kamp, Alanbaşı köyüne gelmeden sol tarafta Çoruh'a karışan derenin hemen yanına kurulabilir. Araba ile yakından takip etmek mümkündür.

Bu parkurda, beton köprü geçişi sonrası zorluk derecesi 3-4-5 olup, taşlık yerlere dikkat edilmelidir. Çevreli köyüne gelmeden önce tarihi bir gözetleme kulesi ilgi çekicidir. 65. kilometrede beton köprüyü geçer geçmez sağ taraftan çıkıp Çevreli Köyü içerisindeki ilkokulun önündeki bahçede veya 7 km. daha ileride Tekkale köyünde kamp yapma imkanı vardır. Tekkale'den temin edilebilecek yerel rehberlerle tarihi Dörtkilise'ye yürüyüş yapılabilir. Kilisenin yanbaşındaki akan derede alabalık tutulabilir.

– **Tekkale-Artvin:** 178-261 km

Tekkale'den parkura devam edildiğinde 6 km. sonra Yusufeli'ne ulaşılır. Yusufeli'nde konaklama ve yeme - içme imkanı mevcuttur. Altıparmak (Barhal) çayı, Çoruh'un en önemli kollarından biri olup Yusufeli yöresinde Çoruh'a karışır. Suyun debisinin daha da arttığı bu bölümde zorluk derecesi 3-4-5 dir.

Yusufeli'nden 9 km. ileride Artvin-Erzurum karayolu bağlantısında, beton köprüünün arka tarafında Oltu çayı Çoruh'a karışmaktadır. Yusufeli'nden 22 km. ileride, suyun akış hızı ve debisinin yüksek olduğu aylarda Çoruh oldukça hırçınlaşır. İri ve keskin kayaların da bulunduğu parkurun 100 metrelik bu bölümüne, zorluğu belirtmek için 'King - Kong' denmektedir. Zorluk derecesi 5.9 olan bu bölümü geçmek, ancak Çoruh'un suyunun azaldığı aylarda mümkündür.

Zeytincik köyünden önce 33. kilometrede kamp kurulabilecek bir alan mevcut olup köyden alışveriş yapılabilir. 43. kilometrede dar bir kanyona girilmektedir. Yaklaşık 3 km. uzunluğundaki bu kanyonda parkur 3 - 4 zorluk derecesindedir. 57. kilometredeki Oruçlu köyünün bulunduğu yerdeki benzin istasyonunda botlar kıyıya çekilerek parkur tamamlanabilir. Benzin istasyonunda yeme, içme ve konaklama hizmeti verilmektedir. Oruçlu köyünden Artvin 20 km. uzaklıkta ve zorluk derecesi 1 - 2'dir. Bazı gruplar parkuru Artvin'e kadar uzatmaktadırlar.

b) Artvin Altıparmak (Barhal) Çayı

Artvin ili sınırları içinde yer alan Altıparmak (Barhal) çayı, Kaçkar dağlarının güney yamaçlarından doğar, yaklaşık 40 kilometrelik bir mesafe kat ettikten sonra Yusufeli'nin 2 km. güneyinde Çoruh nehrine karışır. Altıparmak çayı, kano ve nehir kayağı için elverişli olup yüksek dağlarla çevrili son derece güzel ve etkileyici bir vadi içinden akmaktadır. Dağlardaki karların bütün yaz boyunca erimesi nedeniyle Eylül ayına kadar suyun debisi yüksektir. Vadi, yaban hayatı açısından da çok zengin bir güzelliğe sahiptir.

Altıparmak çayı havzasına Artvin veya Erzurum üzerinden Yusufeli'ne gelerek ulaşılabilir. Yusufeli'nden itibaren 6. kilometrede Öğdem deresi, Altıparmak çayına karışmaktadır.

Yusufeli'nden yaklaşık 19 km. uzaklıktaki Sarıgöl beldesinin Deftise mahallesi, Karadeniz yöresinin özgün mimari anlayışıyla yapılmış olan evleri ile dikkati çekmektedir. Kaçkar dağlarının sisli zirvesi ile dağın eteklerinde yer alan bu yerleşim yeri bölgede görülmeye değer yerlerdendir. Sarıgöl beldesine 12 km. uzaklıktaki Altıparmak (Barhal) köyü, Kaçkar dağına tırmanış rotası üzerinde ana kamp yerlerinden biridir. Köyde konaklama ve yeme içme imkanları bulunmaktadır. Altıparmak köyünden, 24 km. ileride Yaylalar

köyüne stabilize bir yolla ulaşılmaktadır. Yaylalar köyünün batısında Kaçkar dağlarının bir bölümünü kapsayan "Artvin Kaçkar Turizm Merkezi " yer almaktadır.

Parkurlar :

Altıparmak çayı üzerinde kano ve nehir kayağının başlangıcı için en elverişli nokta, Sarıgöl'ün kuzeyindeki Deftise mahallesidir. Başlangıç noktası ile Altıparmak çayının Çoruh nehri'ne ulaştığı nokta arasındaki parkur uzunluğu yaklaşık 22 kilometredir. Yer yer 3 - 4 zorluk derecesinde olan parkur boyunca çay yatağı taşlık ve kayalık olup, özellikle suyun debisinin düşük olduğu dönemlerde çok dikkat edilmelidir.

Deftise'den hareket edildikten sonra 1.5 km. uzaklıktaki Sarıgöl beldesine ulaşılır. Sarıgöl'den yaklaşık 3 km. ileride kayalar üzerinde tarihi bir kale bulunmaktadır. Öğdem deresinin Altıparmak çayına karıştığı yerin yakınındaki beton köprüyü geçtikten sonra Yusufeli'ne gelmeden önce sağ tarafta, kayalar üzerindeki Bahçeli kalesi dikkati çeker. Parkur, Yusufeli'nde bitirilebileceği gibi, 2 km. ileride Altıparmak çayı, Çoruh nehri'ne karışmadan önce de parkuru tamamlamak mümkündür.

Kano ve nehir kayağı için en uygun zaman, Mayıs-Ağustos ayları arasındır.

c) Rize Fırtına Deresi

Doğu Karadeniz'de yer alan akarsularımızdan birisi olan Fırtına deresi, Kaçkar dağlarının Karadeniz'e bakan yamaçlarındaki derelerin birleşmesi ile oluşmuştur. Rize Ardeşen'in yaklaşık 2 km. batısında Karadeniz'e dökülen Fırtına deresi, 57 km. uzunluğundadır. Çay bahçeleri içerisinden geçen, üzerindeki kemer köprülerle süslü Fırtına deresi, raftinge elverişli parkurlara sahiptir.

Parkur :

Rize - Ardeşen kara yolundan, güneye çıkan karayolu takip edilerek 22. km. de Çamlıhemşin ilçesine ulaşılır. Çamlıhemşin'in yaklaşık 1 km. güneyinden parkura başlanılabilir. (km:0) 5. kilometrede iri kayalara dikkat edilmelidir. 7. km, 8. Km ve 9. kilometrede tehlike arz eden geçişler olduğu için suyun iyi incelenmesi gerekir. 12. kilometrede batı yönünde kalan yamaçtaki Duygulu şelalesi yöreye ayrı bir güzellik vermektedir. Parkuru, Fırtına deresinin Karadeniz'e dökülmeden önce uygun bir yerinde bitirmek mümkündür.

Yaklaşık 23 km. süren parkur boyunca derenin yatağı çok taşlık olup, suyun debisine göre 3 - 4 - 5 zorluk derecesinde yerler vardır. Aşırı yağmurlarda dikkat edilmelidir. Fırtına Deresi bütün yıl boyunca akarsu sporu için uygundur.

d) Antalya Köprüçay

Toros Dağları'ndan doğarak doğa harikası kanyonlardan geçen Köprüçay, Serik'in güneyinden Akdeniz'e dökülür. İki tarafı dik, çıkılması hemen hemen imkansız olan

kanyonlardaki yeraltı suları ile beslenen Köprüçay, Türkiye'nin en güzel tabii rekreasyon alanlarından birisini teşkil eder. Bunun yanı sıra, nehrin batısındaki dağlık arazide bulunan tarihi Selge (Zerk) şehri, nehir kenarındaki kaleler, su kemerleri, Roma devrine ait köprüler ve tarihi yollar gibi pek çok arkeolojik kaynaklar Köprülü kanyonun önemini artırmaktadır.

Köprüçay'a ulaşmak için Antalya'dan Serik'e ve daha sonra Taşağıl ve Beşkonak'a varılır. Manavgat istikametinden ise Taşağıl üzerinden Beşkonak'a ulaşılır. Beşkonak köyüne kadar yol asfalttır ve zaman zaman Köprüçay'ını takip etmektedir.

Köprülü Kanyon Milli Parkı, 36 bin hektarlık bir alana sahip olup, Köprüçay'ın bir kısmını ve tarihi Selge kentini de kapsamaktadır. Milli park, ülkemizdeki en büyük Akdeniz servisi ormanı olma özelliği yanında, kızılcam, karaçam, sedir, köknar, meşe çeşitleri ve yabani zeytinlikler ile yaban hayatı açısından da zengindir. Alageyik, yaban keçisi, yaban domuzu, ayı, kurt, tilki, tavşan ve çeşitli kuş türleri mevcuttur. Köprüçay'ın üst kısımlarında kırmızı benekli alabalık, diğer kısımlarında kefal yaşamaktadır.

Parkur :

Oluk Köprü'nün yaklaşık 100 m. alt tarafında, suyun durgun olduğu ve nehrin cep yaptığı alandan başlayarak, özellikle amatörlerin kürek çekme tekniğine uyum sağlamaları için akıntıya karşı yol alınarak Oluk Köprü'ye varılır. Amatörler genellikle Oluk Köprü'den, profesyoneller ise dilerlerse, başlangıç noktası yakınındaki çağlayan ve Oluk Köprü'den kanyona girip daha ileriden dönerek, parkura başlayabilirler. Başlangıç noktasının hemen altında yer alan çağlayanın devam eden parkur 2-3 zorluk derecesindedir. Parkur boyunca sık sık karşılaşılan çağlayanlar oluşturduğu güzel peyzajın dışında parkura heyecan katmaktadır.

Yaklaşık 10 km. süren yolculuk sonrası Beşkonak'ın ilerisindeki beton köprüye ulaşılır. Amatör sporcular için parkurun beton köprüden hemen önce sonuçlandırılması önerilir. Ancak profesyonel sporcular beton köprüden sonraki ilk kanyona girebilirler. İkinci kanyona kesinlikle girilmemelidir. Bu kanyondan akarsu bazı kısımlarda kayaların altında kaybolmakta ve biraz ileride tekrar çıkmaktadır. Yaklaşık 3 km. süren birinci kanyonun bitiminde sol taraftan yürüyerek asfalt yola ulaşılabilir.

e) Antalya Manavgat Çayı

Batı Toroslar'ın doğu yamaçlarından doğan 90 km. uzunluğundaki Manavgat çayı, ovaya girmeden önce sert konglomera tabakalarının üzerinden geçip Manavgat şelalesini oluşturarak Akdeniz'e dökülür. Bahar aylarında suyu berraklaşan ve geçtiği kanyonlardaki yeraltı sularıyla beslenen Manavgat çayının hızı Oymapınar barajı ile kesilmektedir.

Manavgat Çayı'nın rafting başlangıç noktasına ulaşmak için Manavgat - Alanya karayolundan önce 10 km. doğuya, daha sonra kuzeye Akseki istikametine dönülür. Akseki'ye

4 km. kala İbradı yönüne döndükten sonra 11. kilometrede Şahap köprüsüne ulaşılır. Burası rafting için başlangıç noktasıdır.

Manavgat Çayı çevresi zengin turizm türlerine olanak tanıyan bir yöredir. Altınbeşik mağarası içindeki gölleri, sarkıt ve dicitleri ile görülmeye değerdir. İbradı ve Ormana yerleşim merkezleri civarı, dağ bisikleti, trekking ve yamaç paraşütü için elverişlidir. Yörede yaban keçisi, yaban domuzu, tavşan, kınalı keklik ve çeşitli kuş türleri mevcuttur.

Parkur :

Manavgat çayı'nda başlangıç yeri için suyun debisi önemlidir. Suyun debisinin uygun olduğu aylarda İbradı yakınlarındaki Şahap köprüsü civarından rafting çıkışı yapılabilir. Zorluk derecesi yüksek olan Manavgat çayı amatör gruplar için tehlikeli olabilir. Profesyonel sporcularla birlikte ve yöreden bir kılavuz alınarak yapılmalıdır. Raftinge, Şahap köprüsü ile Sevinç köyü arasındaki 19 km. boyunca yer yer iki tarafı dik ve aşılması güç kanyonlar içinde devam edilir.

1. Kanyon: Şahap Köprüsü ile Altınbeşik Mağarası arasındaki ilk kanyonda, kanyonun başlangıcından 500 m. ileride "Yedipınar" olarak adlandırılan yeraltı suları, çayın akış hızını arttırmakta ve parkura heyecan katmaktadır. İkinci kanyona girmek istemeyen sporcular, Altınbeşik mağarası civarında kıyıya çıkabilirler. Buradan patika yolları takip ederek batıda Ürünlü, doğuda Menteşbey köylerine ulaşmak mümkündür.

2. Kanyon: Altınbeşik mağarasından ikinci kanyona ulaşılır. Geçit vermeyen dik yarlardan oluşan bu kanyon, Sinanhoca köyüne kadar devam etmektedir. Kanyon bitiminde çay yatağı genişlemektedir. İsteyen sporcular bu köy civarında mola verebilir veya parkuru sona erdirebilirler. Sinanhoca köyüne gelmeden önce ikinci kanyonun bitimine doğru yer alan çağlayanlardan birisi oldukça tehlikelidir. Su büyük bir kayanın altından, sağından ve solundan geçerek yoluna devam etmektedir. Tehlikeli olan bu bölgede kesinlikle kıyıda geçilmelidir.

3. Kanyon: Sinanhoca köyünden sonra üçüncü kanyona ulaşılır. Birkaç çağlayan geçtikten sonra Sevinç köyü civarında kanyondan çıkılır ve Manavgat çayı üzerindeki parkur tamamlanmış olur.

Üç kanyonun yer aldığı bu parkurda 3-4-5 zorluk derecesindeki çağlayanlar ve bazen de şelalelerden geçilmektedir. Çağlayanların uğultusu duyulduğunda kesinlikle kıyıya yanaşarak uygun geçiş noktasını belirlemek gerekir. Geçilmeyecek durumlarda kano karadan taşınarak veya sporcu kıyıya çıktıktan sonra nehirdeki kanoya bağlanan bir ip yardımıyla kano yönlendirilip tehlikeli kısım aşıldıktan sonra parkura devam edilir.

Bu geçişler arasında Manavgat çayının akış hızı yavaşladığından sporcular çevreyi izleyebilirler. Kanyonlar içinde yol alırken, öğle saatlerinde bile, zaman zaman güneş

görülmeyebilir. Dinlenmek için uygun noktalarda verilen molalarda, çevredeki el değmemiş doğanın güzelliği ve kanyonlardaki kaynak sularının köpürerek çaya karışması anılarda uzun süre kalacaktır. Şahap köprüsü mevkiinde suyun debisi bu sporu yapmak için yetersiz görünürse gerekli olabilecek malzemeler Ürünli köyünden, Altınbeşik mağarası yakınlarına taşınarak parkura buradan başlanılabılır.

f) İçel Anamur (Dragon) Çayı

Anamur (Dragon) Çayı yaklaşık 35 km. uzunluğu ile Toroslar'ın eteklerinden Catalyatak, Yellice ve Kızcağız tepelerinden bir yeraltı nehri olarak doğar. Sugözü Köyü'ne çok yakın bir mesafedeki ilkbahar aylarında suyun çıkışı görünmeye değerdir. Çeşitli yerlerden yüzlerce metre fışkırarak ve uğultu çıkartarak yeryüzüne çıkan su ilginç görüntüler oluşturur. Anamur çayı, Kaş, Masat ve Gökçe dereleri ile birleşerek derin bir yatak içinden Akdeniz'e dökülür. Dağları; kızılcam, karaçam, sedir, köknar, ardıç, meşe ile kaplı olan Anamur'un yüksek kesimlerinde de yaban keçisi, yaban domuzu, yaban koyunu, kurt, çakal, yaban ördeği, yaban kazı, keklik, kartal, doğan, şahin, atmaca ve orman içi akarsularda da alabalık bulunur.

Parkur :

Anamur Çayı, kano ve nehir kayağı sporuna elverişlidir. Kılıç deresinin Anamur çayına karıştığı noktadan parkura başlayıp, yaklaşık 10 km. güneyindeki tarihi Alaköprü'de sonulandırılır.

Parkur başlangıcına Anamur - Ermenek karayolunun 12. kilometresindeki Çaltıbükü köyü yol ayrımından yaklaşık 15 km. sonra ulaşılır. Parkur başlangıcından hemen sonra dere yatağındaki taşlara ve ağaç köklerine dikkat etmek gerekir. 1-2 zorluk derecesinde olan Anamur çayının bazı bölümleri suyun debisinin arttığı dönemlerde 3 zorluk derecesine ulaşmaktadır.

g) İçel Göksu Nehri

İçel ilinin en önemli akarsuyu olup iki kol halinde Orta Toroslar'dan doğar. Güney kolu Geyik dağlarından, diğer kol ise Haydar dağlarından kaynaklanır. Bu iki kol Mut ilçesinin güneyinde birleştikten sonra Göksu adını alır. Uzunluğu yaklaşık 260 km. olan Göksu nehri, Taşucu ve Silifke arasında bir delta yaparak Akdeniz'e dökülür.

Yaban hayatı açısından çok zengin olan Göksu deltası "Uluslararası Kuşları Koruma Derneği Konseyi" (ICBP) tarafından Avrupa ve Ortadoğu'nun önemli kuş cennetlerinden biri olarak değerlendirilmiştir. Göksu deltasında 300'den fazla kuş türü yaşamaktadır. Delta, özellikle saz horozu, yaz ördeği, flamingo, balıkçıl, pelikan, pas-baş, dalagan, angıt, turaç, mahmuzlu kız kuşu, uzun bacak batac kırlangıcı, İzmir yalıçapkını, arıkuşu, bıyıklı saz bülbülü, dikkuyruk ve ötleğen kuşlarının Türkiye'deki başlıca üreme alanıdır.

Göksu deltası, ayrıca nesli tükenmekte olan deniz kaplumbağaları (*Caretta caretta*, *Chelonias mydas*) ile mavi yengeç (*Callinectes sapidus*) in dünya üzerindeki çok az kalan yumurtlama alanlarından biri olması nedeni ile de ayrı bir önem taşımaktadır. Göksu havzasındaki dağlarda yaban keçisi, yaban domuzu, keklik, tavşan yaşamaktadır. Dağ eteklerinde maki türünden defne, zakkum, fundalıklar yer alır. 500 m. yüksekliklerde sandal, sakız, teşbih, karaçalı ve pırnal, 1. 000 m. den sonra kızılçam ormanlıkları başlar.

Parkur:

Göksu nehri, bütün akarsu sporları için elverişli geniş bir nehir yatağına sahip olup, 1-2 zorluk derecesinde bir parkuru vardır. Genellikle yavaş akışlı bir nehir olması nedeniyle raftinge yeni başlayanların deneyim kazanmaları için son derece uygundur. Göksu Nehri'nin akarsu sporları için en elverişli parkur olarak kuzeydeki Derinçay ile güneydeki Değirmendere köyleri arası önerilebilir. Bu parkurun uzunluğu yaklaşık 90 kilometredir. Parkurun başlangıç yeri olan Derinçay mevkiine Karaman-Silifke arasındaki karayolunun, Mut ilçesinin 3 km. kuzeyindeki yol ayrımından batıya yönelen karayolu üzerinden ulaşmak mümkündür. Çevresinde fazla uzun olmayan kanyonların da bulunduğu Kışlakoy ile Kargıcak köyü civarındaki köprüler arasındaki 14 kilometrelik bölüm, bu parkurun en ilginç peyzajına sahiptir. Bu bölüm geçildikten sonra, parkurun Değirmendere köyü civarında bitirilmesi mümkündür.

h) Dalaman Çayı

Dirmil yakınlarındaki Kocaş dağından doğan, antik ismi İndos olan Dalaman çayı Marmaris ve Fethiye arasında yer alır. Toplam uzunluğu 229 kilometredir. Batı Toroslar'ın Göktepe ve Yaylacık dağlarından inen kolların birleşmesiyle büyüyen çay, dar ve derin bir vadi içinde akarak, Ortaca'nın 8 km. güneyinden denize dökülür.

Doğal kireçtaşı ile beslenen berrak bir görüntüsü olan çay her zaman ılık ve turkuaz mavisi rengindedir. Akdeniz ve Ege'de yer alan turistik yörelere yakınlığı nedeniyle, yerli ve yabancı turistlerce ilgi gören Dalaman Çayı'nda yıl boyu rafting yapılabilir. Konaklamak için yakındaki Akköprü köyündeki pansiyonlardan faydalanılabilir.

Parkur:

Rafting noktalarına Marmaris, Dalyan, Fethiye, Turunç yörelerinden ve Dalaman havaalanından ulaşılabilir. Yıl boyu rafting yapılabilen Dalaman çayının su seviyesi, özellikle eylül ve ekim aylarında yükselir. Küçük şelaleler yaparak akan su yer yer geçitler arasında devam eder. Bu geçitler Akköprü köyü üzerinde nehri iki bölüme ayırmaktadır. Üst bölümün zorluk derecesi 5'dir. Alt bölüm 3-4 zorluk derecesindedir. Daha ileride Akköprü'ye gelindiğinde su akış hızı azalır, zorluk derecesi 3'e iner (<http://www.kultur.gov.tr>).

2.4.5. Rafting Rehberliği

Rafting rehberi, aktiviteyi yapacak olan kişilere, nehre inmeden önce teorik bir ön briefing veren kişidir. Rehber, bu briefing de kullanılan malzemelerin tanıtımı, nasıl kullanılacağı, kıyafetlerin nasıl giyileceğini, botun nasıl taşınacağı, neresine oturulacağını, düşme anında ne yapılacağını, komutların ne anlama geldiğini ve ne yapılması gerektiğini, v.b. konuları anlatır. Daha sonra can yeleği, kask gibi malzemelerin giyilmesine yardımcı olur.

Türkiye’de rafting rehber belgesi alabilmek için Türkiye Kano ve Rafting Federasyonu’nun açtığı kurslara katılmak ve başarılı olmak gerekmektedir. Fakat Turizm Bakanlığı “rehber” ibaresinin kullanılacağı bir dalda belgenin kendi bakanlığınca verilebileceği konusunda karşıt fikirler ve savunmalar öne sürmektedir. Bunun neticesinde federasyon kursların ismini “rafting spor rehberliği kursu” olarak değiştirmiştir(Onan, 2003:53).

2.4.6. Rafting Sporunda Kaza Riski ve Sigorta

Diğer macera sporlarında olduğu gibi nehir sporlarında da kazalar ve ölümler vardır. Rafting, Akarsu kanosu ve Nehir kayağı yapan kişiler kısa sürede “gözü pek” ve risk alıcılar olarak ün kazanmışlardır. Kazalar genellikle cahillik neticesinde ortaya çıkmakta ve nehir de ölenler ise bilgisiz/eğitimsiz kişilerden oluşturmaktadır.

Amerika Kano Birliği ve Amerika Sahil Güvenliğin Nehir de ölümlerle sonuçlanan kazaların profilini çıkartmak için yaptıkları istatistik

çalışmalarına göre; Sürekli tekrarlayan beş problem ortaya çıkmıştır(Dougherty, 1998:169).

- Nehir de aktivite yapanlar yüzdürücü kıyafetlerini(neopren giysi) giymiyorlar. Can yeleği, giyilmemiş, unutulmuş veya kişiye uygun olamayan yelek kullanılmış.
- Soğuk su veya soğuk hava. Kazaların çoğu su seviyesinin yüksek olduğu ve suyun çok soğuk olduğu sezonda yani bahar da meydana gelmektedir. Genellikle Soğuk suyun uyuşukluk/uyuşturma etkisine karşı doğru giyinmemekteler. Boğulmalar sıklıkla hipotermia(ısı kaybı) sonucunda oluşmaktadır. Soğuk hava ve Soğuk su kurtarma faaliyetlerini de engellemektedir.
- Kazazedeler genelde deneyimsizler. Birçok kazada biraz yada hiç eğitim veya pratiğe sahip olan deneyimsiz kişiler hayatlarını kaybetmişlerdir.

- d. Alkol veya hapların da bu faktörlere katkısı vardır. Alkol veya uyuşturucu, tehlikeler karşısında akıllı ve çabuk tepki vermesi gereken uygulayıcının karar verme ve koordinasyonlarına etki etmektedir.
- e. Kazazedeler genelde yüzme bilmeyenlerden oluşmaktadır. Yüzebilme yeteneği kişinin suda daha rahat olmasına yardımcı olur, buda zor durumlarda daha rahat karar vermesine yardımcı olur.

2.4.7. Turizm Amaçlı Sportif Faaliyet Olarak Rafting

Rafting faaliyetinin turistik bir ürün olarak sunulabilmesi için yerine getirilmesi gereken gereklilikler vardır.

Çeşitli spor disiplinlerinin turizm faaliyeti olarak uygulanması sırasında, turizm amaçlı sportif faaliyette bulunacak turizm işletmelerinde aranacak nitelikleri belirlemek, faaliyetin güvenli biçimde sürdürülebilmesi için önlemleri almak, denetlemek ve turizmin çeşitlendirilmesini geliştirmek için Turizm Bakanlığı'nca "Turizm Amaçlı Sportif Faaliyet Yönetmeliği" çıkarılmıştır.

Çıkarılan bu yönetmelik incelendiğinde;

Sportif turizm faaliyetinin yapılmasına ilişkin uyulması zorunlu şartları kapsamaktadır. İlgili mevzuata uygun faaliyet gösteren spor kulüpleri ve ilgili federasyonların kendi sporcuları arasında veya başka ülke sporcuları arasında düzenleyecekleri faaliyet bu Yönetmelik dışındadır.

Sportif faaliyetin bir turizm hareketi olarak uygulanmasını seyahat acentaları gerçekleştirebilmektedirler. Seyahat acentası olmayan kişi, kuruluş ya da işletmeler turizm amaçlı sportif faaliyet hizmeti verememektedir.

Sportif turizm faaliyetine konu sporun uygulanmasında, o sporun yapılması için oluşturulmuş ulusal federasyonlar veya kuruluşlar, böyle bir kuruluş ya da federasyon yoksa uluslararası kuruluşlar tarafından belirlenmiş kurallara uyulur.

Sportif turizm faaliyeti, Bakanlığın her yıl belirleyip ilan edeceği alanlar içinde yapılır. Bu alanların düzenlenmesi Bakanlık tarafında ya da Bakanlığın görevlendireceği kuruluşlar tarafından yapılır. Her sportif turizm faaliyeti türü için parkurlar Bakanlıkça ayrı ayrı belirlenir. Özel parkur gerektirmeyen sportif turizm faaliyetleri de ayrıca belirtilir. Ormanlık alanlarda belirlenecek parkurlar için de Orman Bakanlığının görüşü alınır.

Sportif turizm faaliyeti yapacak seyahat acentaları ve turizm işletme belgeli tesisler her yıl, her sportif faaliyet türü için ayrı ayrı olmak üzere, Bakanlıktan bu Yönetmelikte

belirtilen şekilde izin alır. Bu Yönetmelikte belirlenen esasların uygulanmasına ilişkin şartlar, ihtiyaç duyulduğunda her yıl Bakanlıkça, her turizm amaçlı sportif faaliyet türü için ayrı ayrı belirlenir.

İzin belgesi talebinde bulunan acenta ve işletme belgeli tesisler Yönetmelikte belirtilen niteliklerin yanısıra Bakanlıkça ilan edilecek, aşağıda belirtilen şartlara da haiz olmak zorundadır;

- a) Kullanılacak zorunlu malzeme ve araçlar listesi,
- b) Personel için zorunlu ehliyet sınıfı,
- c) Gerekli niteliklere haiz transfer aracı (gerektiğinde),
- d) Yönetmeliğin 11 inci maddesinin (f) bendinde belirtilen asgari tutarı havi sigorta poliçesi,
- e) Gerekli görülecek diğer hususlara ilişkin şartlar.

Bu Yönetmeliğin belirlediği görevleri yapmak, turizm amaçlı sportif faaliyette bulunmak isteyenlerin taleplerini incelemek, yeterlilik belgesi düzenlemek, Yönetmeliğin uygulanması için gerekli çalışmaları yapmak, denetimi sağlamak için, Bakanlıkça belirlenecek bölgelerde Sportif Turizm Kurulları kurulur.

Kurul iki aşamada oluşur.

a) Seyahat acentalarının başvurularında Kurul; bulunduğu İl'de/İlçe'de Vali/Kaymakam, İl Turizm Müdürü/Turizm Danışma Müdürü, Gençlik ve Spor Müdürü ve TÜRSAB tarafından belirlenen bir seyahat acentası temsilcisi olmak üzere dört kişi, daimi inceleme yapacağı faaliyet türüne uygun olarak da, bir uzman kişinin katılımıyla beş kişiden oluşur.

b) Belgeli turizm işletmelerinin başvurularında Kurul; bulunduğu İl'de/İlçe'de Vali/Kaymakam, İl Turizm Müdürü/Turizm Danışma Müdürü, Gençlik ve Spor Müdürü ve tesisin üyesi olduğu kuruluş tarafından belirlenen bir turizm işletmesi temsilcisi olmak üzere dört kişi, daimi inceleme yapacağı faaliyet türüne uygun olarak da, bir uzman kişinin katılımıyla beş kişiden oluşur.

Sportif turizm faaliyetlerinde bulunmak isteyenlere; bu Yönetmelik gereği Bakanlıkça verilecek izin için, yapılacak başvuruya Sportif Turizm Kurulu tarafından verilecek Yeterlilik Belgesi eklenmek zorundadır.

Yeterlilik Belgesi Turizm İl Müdürlüğü/Danışma Müdürlüğünden temin edilir.

Yeterlilik Belgesi her sportif turizm faaliyet türü için ayrı ayrı düzenlenir.

Yeterlilik Belgesi alabilmek için;

- a) Başvuru yazısı,
- b) Seyahat Acentası İşletme Belgesi,
- c) Turizm amaçlı sportif faaliyette çalıştırılacak personelin yapacakları görevleri belirten listesi, Sosyal Sigortalar Kurumu'na verilen işe giriş belgesinin onaylanmış sureti, ya da Sosyal Sigortalar Kurumu'nca düzenlenmiş liste suretleri,
- d) Sportif faaliyette görevlendirilecek personelin sahip olduğu ehliyetin aslı ya da onaylanmış sureti,
- e) Faaliyette kullanılacak malzeme veya araçların ilgili mevzuata uygun kullanım belgeleri ile, bunlara ilişkin test belgelerinin aslı veya onaylı suretleri,
- f) Turizm amaçlı sportif faaliyete katılan personel ve turiste ait kaza sigortası ve mali mesuliyet sigortası poliçelerinin asılları veya onaylanmış suretleri,
- g) Belgeli turizm işletmelerinin tesis bünyesinde ve sınırlarında uygulanacak sportif faaliyetler için yapacakları başvuruda, seyahat acentası işletmesi belgesi yerine turizm işletme belgesi,

Turizm il Müdürlüğüne veya Turizm Danışma Müdürlüğüne teslim edilir.

Sportif Turizm Kurulları başvuruları inceler, bu Yönetmelik ve bu Yönetmelik gereği Bakanlıkça ilan edilecek diğer şartlara uygun olan başvuruların sahiplerine Yeterlilik Belgesi verir.

Bakanlık, Yeterlilik Belgesiyle kendisine başvuran Seyahat Acentalarının izin taleplerini inceler ve üzerinde süresi, ait olduğu sportif turizm faaliyet türü ile parkurun belirtildiği Sportif Turizm Faaliyeti İzin Belgesini bir yıldan fazla olmamak kaydıyla düzenler.

Bu Yönetmelik uyarınca;

- a) İzinsiz olarak,
- b) Bakanlıktan alınan izin belgesinde belirlenen türün dışında,
- c) Bakanlıkça ilan edilen parkur dışında,
- d) Sportif Turizm Kurullarınca verilen Yeterlilik Belgesi kapsamında olmayan malzeme-araç ve personel ile sportif turizm faaliyetinde bulunmak,
- e) Devlet Ormanı içindeki veya ormanlara 4 km. mesafede veya 6831 sayılı Orman Kanununun 31 ve 32 nci maddeleri kapsamına giren köy hudutlarında, konak yerlerinden başka yerde geceleme, izin verilen ocak yerlerinin dışında ateş yakmak veya izin verilen yerlerdeki yakılan ateşi söndürmeden mahalli terketmek, ormanlara sönmemiş sigara veya yangına yol açabilecek madde atmak, yasaktır.

(e) bendindeki yasaklara uymayanlar hakkında 6831 sayılı Orman Kanununun 4114 sayılı Kanunla değişik 83, 105 ve 110 uncu maddeleri hükümleri uygulanır.

Bu Yönetmeliğin 13 üncü maddesinde belirtilen hususlardan herhangi birine aykırı faaliyette bulunan kuruluşların izin belgeleri Bakanlıkca, yeterlilik belgeleri Sportif Turizm Kurulunca iptal edilir.

Denetim, Spor kurallarının uygulanması veya sportif faaliyetin tabi olduğu diğer konularda, bu konuda yetkili kılınmış kurum ve kuruluşlarca gerçekleştirilir.

Turizm amaçlı sportif faaliyetleri ise Bakanlık ve Sportif Turizm Kurullarınca denetlenir. Sportif turizm faaliyeti alanlarında Kurul adına gerek görüldüğünde bir görevli bulundurulabilir.

Münferit olarak sportif turizm faaliyet alanlarından yararlanmak isteyen kişiler, gerekli ehliyet sahibi olmaları halinde bu Yönetmelik şartları dışında ancak faaliyetin genel güvenlik kurallarına uygun olarak sportif faaliyette bulunabilirler(Turizm Amaçlı Sportif Faaliyet Yönetmeliği, Resmi Gazete, 15.6.1997 – 23020).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTALYA KÖPRÜLÜ KANYONDA RAFTİNG FAALİYETLERİNİN ANALİZİ

3.1. ANTALYA KÖPRÜLÜ KANYON

3.1.1. Milli Park Kavramı

11-08-1983 tarihli 18132 sayılı Resmi Gazetede Yayımlanan 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 2. maddesinin a bendinde yapılan tanıma göre;

Milli park; bilimsel ve estetik bakımından, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarını ifade etmektedir.

Türkiye de bulunan milli parkların karakteristiklerini genellikle; jeolojik yapılar, arkeolojik kalıntılar, tabii bitki toplulukları, endemik bitki türleri, tarihi kalıntılar v.b. oluşturmaktadır.

Bir ulusal hükümet tarafından, bir arazi parçası, rekreasyon ve kültür amaçlı gelişim ve koruma niyeti bakış açısıyla, kamu malı ilan edilen arazi parçası(<http://www.answers.com>) olarak da tanımlanan Milli Park kavramı ilk olarak 19. yy. başlarında ortaya çıkmıştır.

İngiliz şair William WORDSWORTH, göl alanını; herkesin görmeye ve zevk almaya hakkının olduğu bir ulusal alan parçası olarak tanımlamıştır. Bu fikir milli park kavramını temelini de oluşturmaktadır. 1872'de Yellowstone Milli Parkı dünyanın ilk Milli Parkı olarak saptanmıştır.

Bu gelişmeden sonra, başka uluslarda bulunan bazı bölgeler de milli park ünvanını almışlardır. 1879'da Avustralya'da Sidney şehrinin biraz güneyinde bulunan Royal Milli Parkı, 1887'de Kanada'nın ilk milli parkı ve bugün Rocky Dağları Milli Parkı olarak bilinen Banff Milli Parkı, 1910 yılında İsveçte Avrupa'nın ilk milli parkı ilk milli parklar arasında yer almaktadır. Milli parkların sayısında ikinci dünya savaşından sonra önemli bir artış gözlemlenmiştir (<http://www.answers.com>).

Bugün pek çok milli park vahşi yaşam için bir sığınma mekanı ve insanlar içinde turistik bir alan olarak iki çeşit role sahiptir.

Geçen on yıl ulusal parklara yapılan ziyaretlerde büyük bir artış yaşanması turizm talebinin yönünü geleneksel Avrupa destinasyonlarından, gelişmekte olan ülkelere yöneldiğini göstermektedir. Örneğin Kosta Rica'nın parklarını 1987 yılında 65 bin kişi ziyaret ederken, bu rakam 1998 yılında 400 bine çıkmıştır. Diğer ülkeler de aynı dönemde benzer trendlerle karşılaşmışlardır. (<http://www.tursab.org.tr>).

3.1.2. Antalya Köprülü Kanyon Milli Parkı

Köprülü Kanyon Milli Parkı, Türkiye'nin turizm yönünden en yoğun faaliyetlerinin olduğu arkeolojik, estetik, kendine mahsus zengin bitki ve hayvan topluluğuna sahip eşsiz güzellikler, jeomorfolojik ve jeolojik özellikler içeren Antalya Milli Park Müdürlüğüne bağlı olan 5 adet milli parktan biridir (<http://www.antalya.gov.tr>).

Türkiye'nin birinci derecede turizm potansiyeline sahip Köprülü Kanyon sahasındaki doğal, kültürel ve rekreasyonel kaynaklar değerlendirilerek bu yöre 6381 sayılı Orman Kanununun 25. maddesine göre Bakanlık makamının oluru üzerine (<http://www.antalya.gov.tr>), 12-12-1973 tarihinde tesis olunan, karakteristiğini Arkeolojik kalıntılar, tabii bitki toplulukları, jeolojik oluşumlardan meydana gelen Köprülü Kanyon Milli Parkı, Side'den 65 km uzaklıkta olup Antalya'nın 40 km. kuzeydoğusundan ayrılan Taşağıl ve Beşkonak'a giden 40 km.'lik karayolu ile ulaşılır ve Toros Dağları'nın eteklerinde yer alır. Milli Parkın alanı 37.000 hektardır. Parkın doğusunda yer alan Dipoyraz Dağı 2980 m. yüksekliğinde olup, yamaçları ormanlarla kaplıdır. Köprü çayı, Bolasan Köyü ile Beşkonak arasında 120 km. uzunluğunda ve 100 m. derinliğinde sedir ormanlarıyla kaplı olan vadiler ve kanyonlar arasında yer alır. Park içinde bulunan nehir vadisi 14 km. uzunluğunda, yer yer 400 m. Yükseklikte dik duvarlı bir kanyon şeklindedir. Kanyon bitiminden sonra çay, etrafı yeşilliklerle kaplı geniş bir yataktan akmaktadır. Köprüçay nehri, Türkiye'nin en güzel tabii rekreasyon alanlarından biridir. Bunun yanı sıra nehrin batısındaki dağlık arazide bulunan tarihi Selge şehri, nehir kenarındaki kaleler ve su kemerleri, Roma devrine ait köprüler ve tarihi yollar gibi pek çok arkeolojik kaynaklar KÖPRÜLÜ KANYON MİLLİ PARKI'nı görülmeye değer yerlerden biri yapmaktadır. (<http://www.sideguide.net>).

Köprülü Kanyon Milli Parkı rafting, piknik ve kültürel alanları ziyaret gibi rekreasyonel faaliyetlerin yoğun olarak gerçekleştirildiği ve ziyaretçilerin rekreasyonel ihtiyaçlarının büyük oranda karşılandığı bir alandır. Sahanın bir koruma yönetim planının olmaması nedeniyle kontrolsüz turizm gibi gelişmeler oldukça artmıştır. Bunun yanında fakir yöre halkı ve yarı göçebe yaşayanlar tarafından yapılan otlatma sonucunda alanın doğal kaynakları oldukça fazla zarar görmektedir. Alan koruma kavramıyla bağlantılı olarak yerel faydalanıcılara gelir getiren faydalanmalar sağlarken, kitle turizminin çevresel etkilerinin nasıl azaltılabileceğini göstermek konusunda fırsatlar sunabilecek özelliklere sahiptir. (<http://www.gef-2.org>)

Antalya da rafting faaliyeti 1992 yılında Antalya Köprülü Kanyon'da başlamıştır (Onan, 2003:53).

3.2. RAFTİNG FAALİYETLERİNE YÖNELİK ANKET ÇALIŞMASININ AMAÇ, KAPSAM VE YÖNTEMİ

Bu çalışma kapsamında tüm dünya da olduğu gibi Türkiye de gerçekleştirilmekte olan Rafting faaliyetlerinin turizm sektöründe turistik bir ürün olarak nasıl kullanıldığını belirlemek için bir anket çalışması hazırlanmıştır.

3.2.1. Araştırmanın Amacı

Ankette kullanılan sorular Ek 1’de verildiği gibidir. Bu sorular ile rekreasyonel amaçlı ortaya çıkan ve doğa sporları çeşitleri içerisinde en popüler sporlar arasında yer alan rafting sporunun günümüzde bir turizm çeşidi olarak nasıl kullanıldığının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Ayrıca rafting aktivitesini turistik ürün olarak sunan işletmelerden uygulama sırasında neler olması gerektiği ile ilgili görüş, şikayet ve önerileri de alınmaya gayret edilmiştir. Böylelikle uygulama sırasında ortaya çıkan sorunlara bu aktiviteyi turistik ürün olarak sunan işletmelerin şikayetleri ve bu şikayetlere karşı önerilerin değerlendirmeye alınması sağlanmaktadır.

3.2.2. Araştırmanın Kapsamı

Bu anket çalışması Antalya Beşkonak mevki Köprülü Kanyon Milli Parkında bulunan 14 Km. uzunluğundaki Köprüçay rafting parkurunda faaliyet gösteren ve İl Turizm Müdürlüğü’nden Turizm amaçlı sportif faaliyet yönetmeliğine göre belge almış olan, aynı zamanda da A grubu seyahat acentası olarak faaliyet gösteren 23 işletmeden 20’si ile gerçekleştirilmiştir.

3.2.3. Araştırmanın Yöntemi

Anket çalışması Antalya Beşkonak mevki Köprülü Kanyon Milli Parkında bulunan rafting parkurunda faaliyet gösteren ve İl Turizm Müdürlüğü’nden Sportif Amaçlı Turizm Belgesi olan, aynı zamanda da seyahat acentesi olan işletmeler üzerinde uygulanmıştır. Araştırma da 16 sorudan oluşan bir anket formu kullanılmış ve yanıtlar kişisel görüşme yoluyla toplanmıştır (Anket formu ekte sunulmaktadır).

3.3.ÇALIŞMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE ANALİZİ

Antalya Köprülü Kanyon Milli Parkı içerisinde yer alan Köprüçay akarsuyunda turistik ürün olarak rafting faaliyetini ana faaliyet alanı olarak belirleyen ve Turizm Bakanlığı'ndan Turizm Amaçlı Sportif Faaliyet Yönetmeliği uyarınca belge almış olan işletmeler tablo 3.1.'de gösterilmektedir. Bu işletmelerin %87'si (20 işletme) ile yapılan anket çalışmaları neticesinde elde edilen verilerin değerlendirilmesi ve analizi aşağıdaki gibidir.

Anket çalışmasına katılan seyahat acentalarının dökümü tablo 3.1'de sunulmaktadır.

Tablo 3.1: Antalya Köprülü Kanyonda Faaliyet Gösteren Belgeli İşletmeler

Adı	Grubu	İlçe	Şehir
AKTIVRAFT TURİZM	A-G	MERKEZ	ANTALYA
ANTALYA RAFTING TURİZM	A-G	MERKEZ	ANTALYA
ARCHIPEL TURİZM	A	KEMER	ANTALYA
COUNTRY TOUR (ALANYA SB.)	A	ALANYA	ANTALYA
ÇOLAKLI ALI TURİZM	A	SERİK	ANTALYA
EQUINOX TURİZM	A	MERKEZ	ANTALYA
GET-WET TURİZM	A	MERKEZ	ANTALYA
HAMLE TURİZM	A	MERKEZ	ANTALYA
IMPROTEX TURİZM	A	MERKEZ	ANTALYA
INFO-TUR TURİZM	A	MANAVGAT	ANTALYA
INLAND TOURISTIC	A	MANAVGAT	ANTALYA
KANO TURİZM	A	MANAVGAT	ANTALYA
LILHA TURİZM	A	KEMER	ANTALYA
MODÜL TURİZM	A	MANAVGAT	ANTALYA
MEDRAFT TURİZM	A	MERKEZ	ANTALYA
ÖNCÜ TURİZM	A	MANAVGAT	ANTALYA
PATERA TURİZM	A-G	MANAVGAT	ANTALYA
SALSA TRAVEL	A	KEMER	ANTALYA
SELDA TOUR TURİZM	A	MANAVGAT	ANTALYA
TRANS NATURE TURİZM	A	MERKEZ	ANTALYA
VOLKS-TUR TURİZM	A	MANAVGAT	ANTALYA
YOYO OTO KIRALAMA TURİZM	A	MANAVGAT	ANTALYA
YUNAYA TOUR	A-G	MERKEZ	ANTALYA

İşletmelerin Köprülü Kanyon'da faaliyet gösterdikleri alanların incelendiği 1. soruya verilen cevaplar neticesinde tablo 3.2'de görüldüğü gibi işletmelerin tümünün rafting uygulamasını ana faaliyet alanı olarak seçtiği gözlemlenmiştir. Rafting'in yanı sıra Trekking

ve Jeep Safari en çok tercih edilen ikinci aktivite çeşididir. Bazı işletmeler ise Rafting faaliyetine ek olarak değişik rekreasyonel amaçlı doğa sporlarını tercih ettiği görülmektedir.

Tablo 3.2: İşletmelerin Köprülü Kanyonda Faaliyet Gösterdikleri Aktiviteler

Aktiviteler	İşletme Sayısı	Oran %
Rafting	20	100
Trekking	7	35
Jeep Safari	4	20
Diğer (İp inisi, hydro speed, Canyoning, Mağaracılık, Balık Avlama, Yatılı köy turu, Dağ bisikleti)	8	40

Not: Oranların toplamının % 100 'den ve işletme sayısı toplamının ise 20 'den fazla olmasının nedeni, bir işletmenin birden fazla aktivite ile uğraşmasından kaynaklanmaktadır.

Köprülü Kanyon Milli Park alanına yıllık ortalama olarak 500.000 turistin geldiği tahmin edilmektedir. Giriş sırasında bir denetim ve bilet kesimi olmadığı için kesin bir rakam elde edilememiştir.

İşletmelerin çalışma sezonları boyunca alana getirdikleri ortalama turist sayısının sorulduğu 2. soruya verilen cevaplar neticesinde tablo 3.3'de görüldüğü gibi, işletmelerin yarısının (% 50) bölgeye 10.000 ila 20.000 arasında turist getirdiği, % 35'inin 10.000 kişinin altında ve % 3'ünün ise 20.000 kişinin üzerinde turist getirdiği belirlenmiştir. Ücreti ortalama 15 € olan bu faaliyetin 20.000 turist getiren bir işletme için dönemsel getirisi tahmini 300.000 € yani 480.000YTL'dir.(1 euro ortalama 1,6 YTL olarak hesaplanmıştır.)

Tablo 3.3: İşletmelerin Sezonluk Ortalama Turist Sayıları

Sezonluk Turist Sayısı	İşletme Sayısı	Oran %
10.000 ve altı	7	35
10.001 - 20.000	10	50
20.001 ve üzeri	3	15
Toplam	20	100

İşletmelerin çalıştırdıkları rehberlerin sayısının incelendiği 3. soruya verilen cevaplar neticesinde tablo 3.4'de görüldüğü gibi rafting faaliyetini gerçekleştiren işletmelerin büyük çoğunluğunda (% 75 oranında) 10 ve üzeri rehber bulunduğu belirlenmiştir. % 20 'sinde 1 ile 5 arası, % 20 'sinde ise 6 ila 9 arası rehber bulunmaktadır. İşletme yöneticileri bu rakamların

sezon başı, sezon ortası ve sezon sonunda getirdikleri turist sayısına bağlı olarak değişiklik gösterebildiğini ifade etmişler ancak sezonda ortalama olarak tablo 3.4’de görülen rakamları vermişlerdir.

Tablo 3.4: İşletmelerin Sezonda Çalıştıkları Rehber Sayısı

Rehber Sayısı	İşletme Sayısı	Oran %
1 – 5	4	20
6 – 9	4	20
10 ve Üzeri	12	60
Toplam	20	100

İşletmelerin çalıştırdıkları rehberlerin belgelerinin olup olmadığının sorgulandığı 4. soruya verilen cevaplar neticesinde tablo 3.5’de görüldüğü gibi işletmelerin % 80 ‘inin belgeli rehberlerle çalıştığı, % 20 ‘sinin ise çalıştırdığı rehberlerinde belgelerinin olmadığı saptanmıştır. Rehberlik belgesi almak için Kano ve Rafting Federasyonu’nun açmış olduğu rehberlik eğitimlerini başarıyla tamamlamış olmak gerekmektedir. Yapılan görüşmeler neticesinde Manavgat Kaymakamlığının rehberlik belgesi vermek için sadece bir dönem Rehber Eğitim Kursu düzenlediği belirlenmiştir.

Tablo 3.5: Rehber Olarak Çalışan Bireylerin “Rehber Belgesi”ne Sahip Olma Durumu

Rehber Belgesi	İşletme Sayısı	Oran %
Var	16	80
Yok	4	20
Toplam	20	100

İşletmelerde rehber olarak çalışan bireylerin uyruklarının incelendiği 5. soruya verilen cevaplar neticesinde tablo 3.6’da görüldüğü gibi işletmelerin tamamının (%100) Türkiye uyruklu rehber bulduklarını, Türk uyruklu rehberlerin yanı sıra 4 işletmenin (% 20) Rus uyruklu, 3 işletmenin (% 15) Türki Cumhuriyetleri uyruklu ve 1 işletmenin de (%5) Diğer ülke uyruklarından rehber çalıştırdıkları saptanmıştır.

Yüz yüze yapılan görüşmelerde, işletmelerin daha çok nehri ve bölgeyi bildikleri için yerel halktan bireyler çalıştırdıkları ve bu kişilerin eğitimlerinin tamamladıktan sonra rehberlik yaptıkları belirlenmiştir.

Tablo 3.6: Rehber Olarak Çalışan Bireylerin Uyrukları

Rehberlerin Uyrukları	İşletme sayısı	Oran %
Türkiye	20	100
Rusya	4	20
Türki Cumhuriyetler	3	15
Diğer (Nepal, ...)	1	5
Toplam	28	140

Not: Bir işletmede değişik uyruklardan gelen birden çok rehberin çalışmasından İşletme sayısı 20'den, oranların toplamı da % 100'den fazla çıkmaktadır.

Köprülü Kanyon'da rehberlik yapan bireylerin çalıştıkları işletme tarafından sigorta yaptırılıp yaptırılmadıklarının incelendiği 10. soruya verilen cevaplar neticesinde tablo 3.7'de görüldüğü gibi işletmelerin tamamında rehber olarak çalışan bireylerin tamamının sigortalandıkları tespit edilmiştir. Ancak yapılan sigorta herhangi bir kazaya karşı özel bir sigorta işlemi değil:S.K. tarafından yapılan sağlık ve emeklilik sigortasıdır. Bu noktada turistlere yapılan sigortalama işleminin rehberler için yapılmadığı belirlenmiştir.

Tablo 3.7: Rafting Rehberi Olarak Çalışan Kişilerin Sigortası Var mı ?

Sigorta Var mı?	İşletme Sayısı	Oran (%)
Evet	20	100
Hayır		
Toplam	20	100

İşletmelerin rafting uygulamasına katılan turistlere uygulama ve güvenlik amaçlı hangi malzemelerin verildiğinin incelendiği 6. soruya verilen cevaplar neticesinde tablo 3.8'de görüldüğü gibi işletmelerin tamamının rafting faaliyetine katılan turistlerin tümüne standart olarak can yeleği ve kask verdiği, % 85'inin neopren elbise ve % 50'sinin yağmurluk verdiği belirlenmiştir. Neopren elbise ve yağmurluğun tüm işletmeler tarafından verilmemesinin sebebinin ise; mevsimine göre soğuk havalarda veya suyun soğuk olduğu zamanlarda neopren elbise ve yağmurlu havalarda yağmurluk verdikleri ve de işletmenin büyük çaplı veya küçük çaplı olup olmadığı yani maddi olanakları ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Küçük işletmelerin sezonları daha kısa olduğundan dolayı bu tür malzemelere ihtiyaç duymamaktadırlar.

Tablo 3.8: İşletmelerin Rafting Faaliyetine Katılan Turistlere Verdikleri Malzemeler

Malzemeler	İşletme sayısı	Oran %
Can Yeleği	20	100
Kask	20	100
Neopren Elbise	17	85
Yağmurluk	10	50
Toplam	67	335

İşletmelerin rafting faaliyetinde kullandıkları malzemelere periyodik olarak bakım yapıp yapmadıklarının sorgulandığı 8. soruya verilen cevaplar neticesinde tablo 3.9’da görüldüğü gibi işletmelerin % 75 ‘inin periyodik olarak malzemelere bakım yaptığı, % 25’inin ise periyodik bakım yapmadığı saptanmıştır. Bakım yapmayan işletmeler malzemelerin güvenlik standartlarına uyum olduğunu bu yüzden bakım gerektirmediğini düşünmektedir.

Tablo 3.9: Kullanılan Malzemelerin Periyodik Bakımı

Bakım	İşletme Sayısı	Oran %
Yapılıyor	15	75
Yapılmıyor	5	25
Toplam	20	100

İşletmelerin rafting faaliyetinde kullandıkları malzemelerin Avrupa güvenlik standartlarına uygun olup olmadığının sorgulandığı 9. soruya verilen cevaplar neticesinde tablo 3.10’da görüldüğü gibi işletmelerin tamamı kullandıkları malzemelerin Avrupa güvenlik standartlarına uygun olduğu saptanmıştır. İşletme yöneticileri bu bilgiyi malzemelerin üzerlerinde bulunan etiketlere dayanarak verdiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 3.10: Kullanılan Malzemelerin Avrupa Güvenlik Standartları var mı?

Bakım	İşletme Sayısı	Oran %
Ev et	20	100
Hayır		
Toplam	20	100

İşletmelerin sahip oldukları malzemelerin miktarlarının incelendiği 7. soruya verilen cevaplar neticesinde tablo 3.11’de görüldüğü gibi, işletmelerin tamamının 100 adedin altında bot ve kayağa sahip olduğu saptanmıştır. Can yeleği ve kask malzemelerine sahip olan işletmelerin sayısal dağılımında; % 60’ının 101 - 400 adet arasında, % 30’unun ise 401 adet ve üzerinde bu malzemelerden bulundurduğu belirlenmiştir. Ayrıca 401 ve üzeri can yeleği ve kaska sahip olan % 30’luk bölümün büyük çaplı işletmelerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 3.11: İşletmelerin Sahip Oldukları Malzeme Sayısı

Malzemeler	İşletme Sayısı	Oran %	
Bot	100 ve altı	20	100
	101 – 400		
	401 ve üzeri		
Kayak	100 ve altı	14	70
	101 – 400		
	401 ve üzeri		
Can Yeleği	100 ve altı	2	10
	101 – 400	12	60
	401 ve üzeri	6	30
Kask	100 ve altı	2	10
	101 – 400	12	60
	401 ve üzeri	6	30
Kürek	100 ve altı	2	10
	101 – 400	16	80
	401 ve üzeri	2	10
Neopren	100 ve altı	12	60
	101 – 400	2	10
	401 ve üzeri		
Yağmurluk	100 ve altı	6	30
	101 – 400	2	10
	401 ve üzeri		

Köprülü Kanyon da rafting faaliyetine katılmak üzere gelen turistlere işletmelerin tümü tarafından sigorta yapılıp yapılmadığının incelendiği 11.soruya verilen cevaplar neticesinde tablo 3.12’de görüldüğü gibi bütün turistlere sigorta yaptırıldığı belirlenmiştir. Yapılan bu sigortanın % 55 oranında Ferdi Kaza Sigortası, % 50 oranında Sorumluluk Sigortası ve % 5 oranında Ölüm Sigortası olduğu saptanmıştır. Birkaç işletmenin hem ferdi kaza sigortası hem de sorumluluk sigortası yaptığı belirlenmiştir.

Tablo 3.12 : Rafting Faaliyetine Katılan Turistlere Sigorta Yapılmakta mı?

Turist sigortası		İşletme Sayısı	Oran (%)
Evet	Ferdi Kaza S.	11	55
	Sorumluluk S.	10	50
	Ölüm Sigortası	1	5
Hayır		--	--
Toplam		22	110

İşletmelerin rafting faaliyetine katılan bireylerden aldıkları ücrete dahil olan hizmetler incelendiğinde tablo 3.13’de görüldüğü gibi sabit olarak, Rafting turu, Öğlen yemeği ve Sigortanın bulunmakta olduğu, turistlerin transferi ise işletmelerin karşı tarafla olan anlaşmalarına bağlı olarak gerçekleştiği ve %60’ının transfer hizmetini sunduğu belirlenmiştir.

Ayrıca bunların dışında, katılımcılardan her türlü görsel broşür, harita ve kartpostal satışları, yapılan aktivite sırasında çekilen film ve fotoğrafların satışı, ekstraya giren yiyecek-içecek satışları yapılmakta ve ücretin haricinde bu giderler için ücret alınmaktadır.

Tablo 3.13: Rafting Faaliyeti İçin Turistlerden Alınan Ücrete Dahil Olan Hizmetler

Hizmetler	İşletme Sayısı	Oran (%)
Rafting	20	100
Öğlen Yemeği	20	100
Sigorta	20	100
Transfer	12	60

Rafting faaliyetinin ilk olarak yılın hangi ayında (botun ilk suya iniş tarihi) ve son olarak(son botun sudan çıkış tarihi) hangi ayında gerçekleştirildiğinin incelendiği 13. soruya verilen cevaplar neticesinde tablo 3.14’de görüldüğü gibi sezonun ağırlıklı olarak % 85 oranında Nisan ayında başlayıp, %60 oranında Kasım ayında sona erdiği saptanmıştır. İşletmelerin % 35 ‘i için ise sezonun Ekim ayında bittiği tespit edilmiştir. Ortalama 7-8 aylık rafting sezonu yaşandığı söylenebilir. Sezon dışında işletmelerin bölgeye yönelik bir faaliyeti olmadığı, bir-iki büyük işletmenin talep oluşumu halinde özel ilgi turlarına yönelik hizmet sunduğu beyan edilmiştir.

Tablo 3.14: İşletmelerin Ortalama Çalışma Sezonu

Tarih		İşletme Sayısı	Oran (%)
İlk Botun suya girişi	Mart	1	5
	Nisan	17	85
	Mayıs	2	10
	Haziran		
Son botun sudan çıkışı	Eylül	1	5
	Ekim	7	35
	Kasım	12	60
	Aralık		

Yapılan anket çalışması sonucunda bölgeye yönelik Rafting turları düzenleyen işletmelerin yaptıkları faaliyet ve alana ilişkin belirttikleri sorunlarını şu başlıklar altında toplayabiliriz;

- 1) Alana yönelik turlar düzenleyen bazı şirketler düzensiz ve bilinçsizce faaliyet göstermeleri,
- 2) Köprülü Kanyon Milli Parkı'nda özellikle rafting yapılan bölgede ciddi bir çevre kirliliği mevcut olması,
- 3) Alana ilişkin yolların bozuk ve bakımsız olması,
- 4) Bölge halkına yönelik yerel eğitim kurumları tarafından yeterli eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları yapılmamış, bu bölgenin insanların yapılan turlarla ilgili bilinçlendirilmemiş ve yapılan işin ciddiyetinin diğer rafting firmaları ve yöre halkı tarafından iyice kavranmamış olması,
- 5) Belgesiz şirketlerin kontrol edilip gerekli işlemlerin yapılmasının gerekliliği,
- 6) Çalışan yabancıların çalışma izinlerinin olmaması,
- 7) Denetim mekanizmasının olmaması, standartların ortak olmaması, Turizm Bakanlığı'ndan Turizm Amaçlı Sportif Faaliyet Yönetmeliği uyarınca alması gereken belgeyi almaksızın çalışan şirketlerin olması ve bu şirketlerin ucuz malzeme ve düşük ücret ile tur düzenlemesi sonucunda haksız bir rekabet doğması,
- 8) Acentaların (rafting şirketleri) birbirleriyle iletişime geçmemesi neticesinde eskiden 1 kişinin 50 Mark'a gelmesine karşın şu anda fiyatların 5 €'ya kadar düşmesi ve bu durumun haksız rekabetin daha çok artmasına neden olması,

- 9) Su seviyesinin sezonda azalıyor olması, nehrin aktiviteye katılan turistlere keyif vermemesi ve sezonun (Rafting Sporunun) tüm yıl boyunca yapılamaması.
- 10) Turistik bölgelerde(Side, Kemer, Alanya, v.b.) kurulu olan “sokak acentaları”nın çok ucuza rafting turu yapmaları ancak malzemeleri eski ve güvenlik standardına uymaması ve müşterilere can yeleği ve kask vermeden tur yaptırılmaları neticesinde müşteriye sunulan hizmetin kalitesiz olması ve her an oluşabilecek bir kazaya açık olması,
- 11)Yaratılan aktivitelerin ve gelirin öneminin turizm faaliyetleri ve ekonomik getirileri açısından daha ayrıntılı ortaya konmamış,akademik çalışmalarla desteklenmemiş ve tartışmalara açılmamış olması,

Yapılan anket çalışması sonucunda bölgeye yönelik rafting turları düzenleyen işletmelerin yaptıkları faaliyet ve alana ilişkin önerilerini şu başlıklar altında toplayabiliriz;

- 1) Turistik ürün olarak kullanılan rekreasyonel amaçlı Rafting faaliyeti de diğer turistik hizmetler gibi profesyonelce yapılmalı
- 2) Alana ilişkin çevre ve yol düzenlemeleri yapılmalı,
- 3) Turizm Bakanlığı’ndan belge almadan faaliyette bulunan acentalar denetlenmeli, denetim düzenli olarak yapılmalı ve yaptırımlar uygulanmalı,
- 4) Köprülü Kanyon da yapılmakta olan rafting faaliyetinde rehberlik yapan kişilerin rehberlik eğitimi alması sağlanmalı,
- 5) Yapılan turun ülke turizminde önemli bir yeri olduğu insanlara anlatılmalı ve bu bilinç yerel halka verilmeli,
- 6) Haksız rekabet ortamının giderilmesi için gerekli çalışmalar yapılmalı,
- 7) Sokak acentaları olarak nitelendirilen, belgesi olmayan veya ciddi, bilinçli ve güvelliği göz önünde bulundurmeyen tüm işletmeler kalite standartlarını yükseltmeli ve kontroller daha sık yapılmalı.
- 8) Haksız rekabetin ortadan kaldırılabilmesi için sabit fiyat uygulaması yürütülmeli,
- 9) Rafting sezonunun uzatılması ve daha fazla adrenalin için yapay şelale veya yapay çağlayanlar yapılmalı,
- 10) Personel, iletişim ve müşteri ile ilişkilerinin her zaman olumlu olması için eğitimler almalı,

Yapılan anket çalışması sonucunda bölgeye yönelik Rafting turları düzenleyen işletmelerin yaptıkları faaliyet ve alana yönelik beklentilerini şu başlıklar altında toplayabiliriz;

- 1) Köprülü Kanyon Milli Parkı'nda rafting faaliyetinin gerçekleştirildiği Köprüçay akarsuyu civarına bakım ve temizlik yapılmalıdır.
- 2) Sezon da nehir çok kalabalık olması nedeniyle güvenliğin daha sıkı yapılması gerekmektedir.
- 3) Turizm Bakanlığı ve Kano ve Rafting Federasyonu'nun eğitim ve denetleme hizmetlerini tam ve düzenli olarak yapması gereklidir.
- 4) Daha çok ve daha kaliteli müşteri aktivitelere çekilmelidir.
- 5) Bağlı bulunduğumuz Turizm Bakanlığı'nın ve TURSAB'ın sokak acentaları konusunda daha duyarlı davranması gereklidir.
- 6) Beşkonak beldesinin Belediye olması ve alanla yakından ilgilenmesi gereklidir.
- 7) Faaliyetlerin daha kaliteli yürütülebilmesi için Devletin kontrol ve yaptırımlarının caydırıcı olması gerekir. Belgelerin daha zor alınması ve yasal düzenlemelerin yaptırım uygulamalarının olması gereklidir.

3.4.SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu tez çalışmasında, insanın varoluşundan bu yana hayatının bir parçası olan sporun günümüzde kazandığı anlamlar, rekreasyon kavramı, sporun rekreasyonel olarak nasıl kullanıldığı, rekreasyonel amaçlı doğa sporlarının turizm çeşidi olarak nasıl kullanıldığını ve bir örnek olarak Antalya Köprülü Kanyon Milli Parkı'nda yürütülen rafting faaliyetleri incelenmiştir. Uygulama alanına ilişkin verileri ortaya koyabilmek için yapılan anket çalışması ve gözlemler neticesinde Köprülü Kanyon Milli Park'ında rafting faaliyeti yapan 50'nin üzerinde işletme olduğu fakat bunların sadece 23 tanesinin Turizm Bakanlığı belgeli olduğu saptanmıştır. Diğer işletmeler bu faaliyeti belgesiz olarak yapmakta ve standartlara uymamaktadırlar.

Çalışmanın somut sonuçlarını şu şekilde sıralayabiliriz;

- Rafting faaliyeti, ankete katılan 20 işletmenin tamamının ana faaliyet alanı olduğu görülmektedir. Antalya'da yaz aylarında havanın çok sıcak olması bölgeye gelen turistlerin daha çok serinletici ve doğanın içinde gerçekleşen aktiviteleri tercih etmelerinden dolayı rafting uygulamasına katılım yüksek sayıda gerçekleşmektedir. Bu sayı sezonda ortalama olarak 500.000 turist civarındadır. İşletmelerin yarısının (% 50) bölgeye 10.000 ila 20.000 arasında turist getirdiği, % 35 'inin 10.000 kişinin altında ve % 3 'ünün ise 20.000 kişinin üzerinde turist getirdiği düşünülürse 500.000 turistin % 70'ini belgeli olan işletmelerin getirdiği belirlenmiştir. Ücreti ortalama 15 € olan bu faaliyetin 20.000 turist getiren bir işletme için dönemsel getirisi tahmini 300.000 € yani 480.000 YTL 'dir.(1 euro 1,6 YTL olarak hesaplanmıştır.)
- Rafting faaliyetinin yanı sıra Trekking ve Jeep Safari en çok tercih edilen ikinci aktivite çeşididir. Bazı işletmelerin rafting faaliyetine ek olarak değişik rekreasyonel amaçlı doğa sporlarını tercih ettikleri görülmektedir.
- Köprülü Kanyon Milli Park alanında yıllık ortalama olarak 500.000 turist geldiği tahmin edilmektedir. Alana giriş sırasında bir denetim ve biletli giriş uygulaması olmadığı için kesin bir rakam elde edilememiştir.
- Köprülü Kanyon'da faaliyette bulunan işletmelerin hepsinde bulunan Türk uyruklu rehberlerin yanı sıra bazı işletmelerde Rus ve Türki Cumhuriyetler uyruklu rehberlerin bulunduğu ve bu rehberlerin çalıştıkları işletme tarafından herhangi bir kazaya karşı özel bir sigorta işlemi değil:S.K. tarafından yapılan sağlık ve emeklilik sigortası yaptırıldığı saptanmıştır. Bu noktada turistlere yapılan sigortalama işleminin rehberler yapılmadığı belirlenmiştir. Aynı zamanda rehberlerin büyük kısmının belgesinin olmasına rağmen belgesi olarak çalışan rehberlerin de var olduğu saptanmıştır. Rehberlik belgesi almak için Kano ve rafting Federasyonunun

açmış olduğu rehberlik eğitimlerini başarıyla tamamlamış olmak gerekmektedir. Manavgat Kaymakamlığının Rehberlik belgesi vermek için bir dönem Rehber Eğitim Kursu düzenlediği belirlenmiştir.

- İşletme yöneticileri rehber sayılarının sezon başı, sezon ortası ve sezon sonunda getirdikleri turist sayısına bağlı olarak değişiklik gösterebildiğini ifade etmişler ancak sezonda ortalama 10 ve üzeri olduğunu belirlenmiştir.
- Yapılan görüşmelerde, işletmelerin daha çok nehri ve bölgeyi bildikleri için yerel halktan bireyler çalıştırdıkları ve bu kişilerin eğitimlerinin tamamladıktan sonra rehberlik yaptıkları belirlenmiştir.
- İşletmelerin tamamının rafting faaliyetine katılan turistlerin tümüne standart olarak can yeleği ve kask verdiği, % 85'inin neopren elbise ve % 50'sinin yağmurluk verdiği belirlenmiştir. Neopren elbise ve yağmurluğun tüm işletmeler tarafından verilmemesinin sebebinin ise; mevsimine göre, soğuk havalarda veya suyun soğuk olduğu zamanlarda, neopren elbise ve yağmurlu havalarda yağmurluk verdikleri ve de işletmenin büyük çaplı veya küçük çaplı olup olmadığı yani maddi olanakları ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Küçük işletmelerin sezonları daha kısa olduğundan dolayı bu tür malzemelere ihtiyaç duymamaktadırlar.
- Uygulama alanında faaliyette bulunan işletmelerin yoğunlukla 100 adedin altında bot ve kayaya sahip oldukları belirlenmiştir. Nehir de 6, 8, 10 ve 12 kişilik botlar kullanılmakta olduğu ve rehber sayılarından daha fazla botu kullanamayacakları ve nehrin taşıma kapasitesinin de buna elverişli olmamasından dolayı çok fazla sayıda bot bulundurmalarını gerektirmemektedir. Buna karşın can yeleği ve kask malzemelerinin ise çoğunlukla 101 adet ve 400 adet arasında olduğu saptanmıştır. Bunun nedeni olarak, 12 kişilik 10 adet bota 120 kişi bineceği ve iki farklı tur birbiri ardına tura başlaması göz önünde bulundurulursa yaklaşık olarak 250 civarında can yeleği ve kaska ihtiyaç duyulmaktadır.
- Köprülü Kanyon da rafting faaliyetine katılmak üzere gelen turistlere işletmelerin tümü tarafından sigorta yapıldığı belirlenmiştir. Yapılan bu sigortanın % 55 oranında Ferdi Kaza Sigortası, % 50 oranında Sorumluluk Sigortası ve % 5 oranında Ölüm Sigortası olduğu saptanmıştır. Birkaç işletmenin hem ferdi kaza sigortası hem de sorumluluk sigortası yaptığı belirlenmiştir.
- İşletmelerin rafting faaliyetine katılan bireylerden aldıkları ücrete dahil olan hizmetler incelendiğinde sabit olarak, Rafting turu, Öğlen yemeği ve Sigorta bulunmakta, turistlerin transferi ise işletmelerin karşı tarafla olan anlaşmalarına bağlı olarak gerçekleştiği ve %60'ının transfer hizmetini sunduğu belirlenmiştir. Ayrıca

bunların dışında, katılımcılardan her türlü görsel broşür, harita ve kartpostal satışları, yapılan aktivite sırasında çekilen film ve fotoğrafların satışı, ekstraya giren yiyecek- içecek satışları yapılmakta ve ücretin haricinde bu giderler için ödemeler alınmaktadır.

- Rafting faaliyetinin gerçekleştirildiği sezon incelendiği, ağırlıklı olarak % 85 oranında Nisan ayında başlayıp, %60 oranında Kasım ayında sona erdiği saptanmıştır. İşletmelerin % 35 'i için ise sezonun Ekim ayında bittiği tespit edilmiştir. Ortalama 7-8 aylık rafting sezonu yaşandığı söylenebilir. Sezon dışında işletmelerin bölgeye yönelik bir faaliyeti olmadığı, bir-iki büyük işletmenin talep oluşumu halinde özel ilgi turlarına yönelik hizmet sunduğu beyan edilmiştir.

Tüm bu sonuçlar ışığında Rafting faaliyetlerinin daha düzenli ve verimli bir şekilde organize edilerek, katılımcıları ve işletmeleri tatmin edici sonuçlar doğurabilmesi için kısa sürede şu değişimlerin yapılması gerekli görülmektedir;

Yaptığımız araştırma sonucunda Türkiye ve Antalya da ki bölgesel turizm faaliyetleri arasında Köprülü Kanyonda gerçekleştirilen Rafting uygulamasının gerek faaliyet açısından gerek ekonomik açıdan son derece önemli olduğu bir kez daha vurgulanmıştır. Alana ilişkin olarak yılda ortalama 500.000 turistin gelmesi ve yaklaşık 15 € olan faaliyetten $15 \text{ €} \times 500.000 = 7,500,000 \text{ €}$ yani 12.000.000 YTL gelir yarattığı saptanmıştır.

Böylesine büyük bir getiri sağlayan ve ülkemizin yurt dışına tanıtımı açısından son derece önemli bir alan olan Antalya Köprülü Kanyon Milli Park'ın giriş ve çıkışları Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından kontrol altında tutulmalıdır. Ayrıca, girişlerde ücret alınarak elde edilen gelirlerin yine aynı bölgede çevre koruma, geliştirme ve düzenleme amacıyla kullanılmasının sağlanması şarttır.

Bölgenin doğal yapısına ne kadar zarar verildiğine v.b. konularda, Turizm açısından Kültür ve Turizm Bakanlığının işletmelerin standartlarının, eleman ve malzeme yeterliliklerinin ve rafting uygulaması açısından da Kano ve Rafting Federasyonu tarafından düzenli olarak denetimlere tabii tutulmalı ve de bu denetimlerin sonuçlarında yaptırım uygulayabilmelidir. Yapılan faaliyetin doğal bir ortamda gerçekleştirildiği unutulmayarak faaliyetin sürdürülebilirliğine yönelik denetim ve incelemeler yapılmalıdır.

Bölgede rafting'in dışında diğer doğa sporları türlerinin uygulama olanağı bulunan alanların tespit edilmesi, düzenlenmesi ve faaliyete geçirilmesi ile Turizm çeşitlendirilmesine katkıda sağlanmalıdır. Bu sayede bölgeye daha çok turistin gelmesi ve gelirin artması sağlanabilir.

Rehber olarak çalışan kişilerin belgeleri kontrol edilmeli, belgesi olmayanların belge alması sağlanmalı, belgesi olanların da her iki yılda bir belgelerini yenilemeleri ve de yabancı dil konusunda da bir yeterlilik belgesi almaları gereklidir.

Köprülü Kanyon Türkiye ve Antalya daki bölgesel turizm olanaklarının en güzel örneklerinden birini teşkil etmektedir ve ülkemizin yurt dışına karşı tanıtımında önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle Beşkonak beldesinin belediye olması bölgenin hem ekonomik anlamda hem de siyasi anlamda daha iyi hizmet almasını sağlayacağından çok önemlidir.

Gerçekleştirilmekte olan spor dalının bir doğa sporu olduğu ve doğa sporlarının her zaman içerisinde kaza riski taşıdığı unutulmamalı ve bu bilinç ile faaliyet tüm standartlara uyularak gerçekleştirilmeli ve sigorta kapsamının genişletilmesi gereklidir. Ayrıca rehberlerde S.S.K sigortası yerine turistlere uygulanan sigorta türü ile veya özel sigorta ile kaza ve yaşamsal risklere karşı korunmaya alınmalıdır.

Bölgede oluşan haksız rekabetin önlenmesi için yörede altyapısı sağlam, ciddi işletmelere izin verilerek bireysel raftingcilere fırsat verilmemelidir.

Kano ve Rafting Federasyonu ve Kültür ve Turizm Bakanlığı ortak bir platforma birleşerek rafting rehberliği konusunda işbirliğine gitmeli ve “açık hava sporları rehberi-Rafting Rehberi” belgesi veya kokart verecek duruma gelmelidir.

Bu tez çalışması ile;

Antalya Köprülü Kanyon Milli Parkı'nın yöre turizmi için çok önemli bir değer ve kaynak olduğu belirlenmiştir. Ancak günümüzde acentaların iyi niyetine rağmen, denetimsiz ve sağlıksız bir şekilde uygulamalar olduğu da bir gerçektir. Oysa rafting faaliyeti deniz-kum-güneş üçlemesine yönelik ürünü uzun süredir satan Antalya bölgesi turizm pazarı için önemli bir çeşitlilik şansıdır. Bunun bilinçli ve sağlıklı bir şekilde kullanımı ile Türk ve Antalya turizmine uzun yıllar hizmet edebilmesi için gerekli düzenlemelerin bir an önce yapılması gerekliliği yapılan araştırmanın sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

KAYNAKÇA

- Active Teknoloji ve Pazarlama Resmi Sitesi, Erişim Tarihi: 09.Aralık.2005, http://www.active.com/story.cfm?story_id=9241
- Ankara Üniversitesi Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 16-03-2005, <http://agri.ankara.edu.tr/~tyilmaz/photogallery/tez3.htm>
- Answers Anonim Şirketi Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 12-03-2005, <http://www.answers.com/topic/national-park>
- ARDAHAN F., Yaşayan Herkes İçin Zaman Yönetimi, Antalya, 1999
- Artzia Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi:20.Kasım.2005, <http://artzia.com/Recreation/Sport/more.shtml>
- Artzia Resmi İnternet Sitesi,Erişim Tarihi:20.Kasım.2005, <http://artzia.com/Recreation/Tourism/>
- ASLANTAŞ, H., Dünya Turizmindeki Değişim İçinde Türk Turizmi, 6. Bilkent Turizm Forumu, Ankara, 2002. Erişim Tarihi: 12-08-2005 <http://www.tourism.bilkent.edu.tr/conferences/forum6/forum6Hulyaaslantas.html>
- ATABEYOĞLU, C., Dağcılık ve Kayak Tarihi, Türk Spor Vakfı Yayınları, Başkent Yayınevi, Ankara, 1991
- Avrupa Komisyonu Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi : 03.Haziran.2005, http://europa.eu.int/comm/health/ph_projects/2002/injury/fp_injury_2002_frep_03_en.pdf
- Barhal Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 16-02-2005 <http://www.barhal.com/Icerik.asp?ID=3&hID=1>
- "Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi" Projesi Resmi Sitesi, Erişim Tarihi: 12-03-2005, <http://www.gef-2.org/alan2.htm>
- DANIELS, J. M., NORMAN, C.W., HENRY S. M., Estimating Income Effects Of a Sport Tourism Event, Annals of Tourism, Vol. 31, No 1:180-199, 2004
- DELLER, C. S., MARCOUILLER, W. D., GREEN P. G., Recreational Housing and Local Government Finance, Annals of Tourism Research, Vol. 24 No: 3 pp. 687-705, 1997
- DEMİRHAN G., Doğa Sporlarına İlişkin Riskin Algılanması, Spor Bilimleri Dergisi, Hacettepe J. Of Sport Sciences, 14(1) s.1-13, 2003
- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 12-03-2005 <http://www.milliparklar.gov.tr/oidyd/tem.htm>

- ELLISON J., The Basic Essentials of RAFTING, , ICS BOOKS INC., İndiana, 1991
- DOUGHERTY N. J. Outdoor Recreation Safety, Human Kinetics, 1998
- FİŞEK K., Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi Dünyada ve Türkiye’de, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No. 445, Ankara, 1980
- GUNN A. C., Tourism Planning, Taylor&Francis, United States of America, 1988
- HACIOĞLU N., GÖKDENİZ A., DİNÇ Y., Boş Zaman Ve Rekreasyon Yönetimi Örnek Animasyon Uygulamaları, Detay Yayıncılık, Ankara, 2003
- HAZAR A., Rekreasyon ve Animasyon, Detay Yayıncılık, Ankara, 2003
- HUDSON S., “Sport and Adventure Tourism”, The Haworth Hospitality Press, New York, 2003
- İzdak İzcilik ve Dağcılık Kulübü Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 09-07-2005, http://members.lycos.co.uk/izdak/dogasporlari_kanoveraft.html
- KILBAŞ Ş., Rekreasyon Boş Zamanı Değerlendirme, Anaca Yayınları, Adana, 2001
- KARAKÜÇÜK S., Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme, Gazi Kitabevi, Ankara, 1999
- KOZAK, N., KOZAK, A. M., KOZAK, M., Genel Turizm İlkeler – Kavramlar, Detay Yayıncılık, Ankara, 2001
- KRAUS R., Recreation and Leisure in Modern Society, Scott, Foresman and Company, United States of America, 1984
- KRAUS G. R., CURTİS E. J., Creative Management in Recreation, Parks, and Leisure Services, Times Mirror/Mosby College Publishing, 5. Edition, 1990
- KURTULAN, A., Gazi Üniversitesi Beden Eğitim ve Spor Yüksekokulu, Eğitim Platformu Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 16-05-2005, <http://www.egitimplatformu.net/sizdengelenler/rekreasyonacisindanspor.htm>
- KÜÇÜKTOPUZLU, F., Turizm ve Rekreasyon İlişkileri ve Konaklama İşletmelerine Olan Etkileri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1987
- KÜÇÜKTOPUZLU, F., Turizm ile Rekreasyon Faaliyetleri Arasındaki İlişkiler ve Doğa Sporlarının Turizmde Kullanılması, Antalya Köprülü Kanyon Rafting Uygulaması, I. Gençlik Boş Zaman ve Doğa Sporları Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Türk Hava Kurumu Basım Evi İşletmeciliği, Ankara, 2003

- KÜÇÜKTOPUZLU F., GÖZEK K., UĞURLU A., Boş Zaman Rekreasyon İlişkisi ve Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Faaliyetlerini Değerlendirmeye Yönelik Bir Araştırma, I. Gençlik Boş Zaman ve Doğa Sporları Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Türk Hava Kurumu Basım Evi İşletmeciliği, Ankara, 2003
- LAW, A., “Do We Need Justice, or Recreation?”, Erişim tarihi: 09-08-2005, <http://user.gru.net/alilaw/drec.html>
- LEE H.ee-Chan., Determinants of Recreational Boater Expenditures on Trips, Tourism Management Vol. 22 pp.659-667, 2001
- MANNELL, C. R., ISO-AHOLA E. S., Psychological Nature Of Leisure And Tourism Experience, Annals Of Tourism Research Vol.14 Number 3 1987:314-331)
- Mezun grup Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 23.Kasım.2005, http://www.mezun.com/Icerik/amerikadayim/insurance/saglik_sigortasi_5.cfm
- MIECZKOWSKI Z., World Trends İn Tourism and Recreation, Peter Lang Publishing, New York, 1990
- MILL C. R., MORRISON, M, A., The Tourism System An Introductory Text, Prentice Hall Inc., 1985
- Muğla Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 16-05-2005 <http://www.mu.edu.tr/departments/besyo/rekrea.html>
- ONAN, T., “Turizme Rafting Dopingi”, TourismToday Dergisi, Antalya, 2003
- Outdoor Queensland Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi 16-03-2005, http://www.qorf.org.au/01_cms/details.asp?k_id=93
- ROSSMAN R. J., SCHLATTER E. B., Recreation Programming Desing Leisure Experiences, Third Edition, Sagamore Publishing, United States, 2000
- SAĞCAN M., Rekreasyon ve Turizm, Cumhuriyet Basımevi, İzmir, 1986
- Side – Manavgat Turizm İşletmecileri Derneği Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 11-03-2005 http://www.sideguide.net/tr/tr_index.php?page=88
- Spor Bilimleri Derneği Resmi Sitesi Erişim www.sporbilimleri.org
- Sporbilim Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 20.Kasım.2005, http://www.sporbilim.com/t_rekreasyon.html
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Yayın Dairesi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 12-03-2005 <http://www.tb-yayin.gov.tr/tarimkoy/sayi129/m04.htm>
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Yayın Dairesi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 12-03-2005 <http://www.tb-yayin.gov.tr/tarimkoy/sayi129/m08.htm>

- TAVMERGEN. P. İ., ÖZDEMİR P., Çevre korumasına yönelik Turizm Uygulamaları: Yeşil Otelcilik, Doğa Turizmi ve ISO 14000, Turizmde Seçme Makaleler:33, Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı Yayını No:50, İstanbul, 1999 s.22
- T.C Antalya Valiliği Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 10.Aralık.2005, http://www.antalya.gov.tr/index.php?Sayfa=milli_parklar
- Turizm Amaçlı Sportif Faaliyet Yönetmeliği, Resmi Gazete, 15.6.1997 – 23020
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi:08.Mart.2005 http://www.kulturturizm.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44684
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi:08.Mart.2005 http://www.kulturturizm.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44685
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi:08.Mart.2005 http://www.kulturturizm.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44686
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi:08.Mart.2005 http://www.kultur.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44038
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi:08.Mart.2005 http://www.kultur.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44039
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi:08.Mart.2005 http://www.kultur.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44040
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi:08.Mart.2005 http://www.kultur.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44041
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi:08.Mart.2005 http://www.kultur.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44042
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi:08.Mart.2005 http://www.kultur.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44043
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi:08.Mart.2005 http://www.kultur.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44044
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi:08.Mart.2005 http://www.kultur.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44045
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi:08.Mart.2005 http://www.kultur.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44046

- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi:08.Mart.2005 http://www.kultur.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44047
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi:08.Mart.2005 http://www.kultur.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44048
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi:08.Mart.2005 http://www.kultur.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44049
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi:08.Mart.2005 http://www.kultur.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44050
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi:08.Mart.2005 http://www.kultur.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44051
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi:08.Mart.2005 http://www.kultur.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44052
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi:08.Mart.2005 http://www.kultur.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44053
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi:08.Mart.2005 http://www.kultur.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44054
- Türkiye Dağcılık Federasyonu Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 02-09-2005, <http://www.tdf.org.tr/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=12>
- Türkiye Kayak Federasyonu Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 02-09-2005 <http://www.kayak.org.tr/tarih.htm>
- Türkiye Seyahat Acentaları Birliği Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 01-09-2005 <http://www.tursab.org.tr/content/turkish/istatistikler/akrobat/CESIT/01arKAR.pdf>
- Türkiye Seyahat Acentaları Birliği Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 01-09-2005, <http://www.tursab.org.tr/akrobat/CESIT/02ocSpor.pdf>
- Türkiye Seyahat Acentaları Birliği Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 01-09-2005, <http://www.tursab.org.tr/content/turkish/istatistikler/akrobat/CESIT/02niEko.pdf>
- Türkiye Seyahat Acentaları Birliği Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 01-09-2005, <http://www.tursab.org.tr/content/turkish/istatistikler/akrobat/GENEL/03hazCesit.pdf>
- Ufo Organizasyon Ticaret Limited Şirketi, Eco Rafting Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 12-03-2005, <http://www.ecoraft.com/Files/tr/iletisim/help.html#Anchor--H-37584>
- WOLCH J., ZHANG J., Beach Recreation, Cultural Diversity and Attitudes toward Nature, Journal of Leisure Research, Vo. 36, No:3, pp. 414-443, 2004

EK 1

Araştırmada Kullanılan Anket Formu:

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SPOR YÖNETİCİLİĞİ ANA BİLİM DALI

Sayın Yönetici,

Bu araştırma, yüksek lisans tezi olarak yürütmekte olduğum “**Rekreasyonel Amaçlı Doğa Sporlarının Turizmde Kullanılması: Antalya Köprülü Kanyon Rafting Uygulaması**” konulu bitirme tezime kaynak ve veri oluşturması amacı ile yapılmaktadır.

Bu araştırmayla, turizm sektörünün Deniz-Kum-Güneş seçeneğinin dışında, rekreasyonel amaçlı doğa sporları kullanılarak yılın tüm aylarına yayılmış bir sektör haline getirilmesi, turizmin çeşitlendirilmesinin önemi ve bu çeşitlendirmenin nasıl bir yapı içerisinde geliştirilmesi gibi konular ortaya konacaktır.

Ayrdığınız zaman ve verdiğiniz cevaplar için TEŞEKKÜR EDERİM.

Arş. Gör. Alkan UĞURLU
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Spor Yöneticiliği Ana Bilim Dalı

ANKET SORULARI

1. Köprülü Kanyon'da faaliyet gösterdiğiniz aktiviteler?
2. Sezondaki ortalama müşteri sayınız?
3. Rehber sayınız?
4. Rehberlerinizin belgeleri var mı?
5. Rehberlerinizin uyrukları?
6. Müşterilerinize verdiğiniz malzemeler nelerdir?
7. Malzeme sayınız?

8. Kullandığınız malzemelerin periyodik bakımı yapılmakta mı?
9. Kullandığınız malzemeler Avrupa güvenlik standartlarına uygun mu? (CE v.b.)
10. Çalışanlarınızın Sigortası var mı? Varsa ne sigortası (SSK, Özel Sigorta v.b.)
11. Aktiviteye katılan müşterilerinize sigorta yapılmakta mı? Evet ise hangi tür sigorta yapmaktasınız? (Sorumluluk Sig., Ferdi Kaza Sigortası v.b.)
12. Müşterilerden alınan ücrete dahil olan hizmetler nelerdir?
13. Çalışma Sezonunuz; İlk botun suya inişi – Son botun nehirden çıkışı?

14. Şikayetleriniz?

15. Önerileriniz?

16. Beklentileriniz?